Biblioteca Municipală Deva
SALA DE LECTURĂ

Poezie • Proză • Arte • Eseu • Revista străină

ANUL XVI
Nr. 4 (561)
Sîmbătă
27 ianuarie
1973
10 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Triumful gîndirii creatoare

Trăim un moment deosebit în istoria patriei noastre, un moment de care, potrivit afirmației conducătorului partidului și statului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, „depinde locul pe care îl va avea România în marea familie a țărilor socialiste, a tuturor națiunilor lumii".

Elaborarea unui program de lungă durată, pătruns de spiritul marxist-leninist, în această etapă, cea mai dinamică din istoria poporului nostru, și garanția înfăptuirii lui, cere din partea noastră, a tuturor, efortul de a folosi, în mod creator, fiecare fărîmă de gîndire. Multitudinea de forme și modalități pe care le împrumută munca și viața noastră, azi cînd edificăm societatea socialistă multilateral dezvoltată și construim coloana vertebrală a viitoarei societăți comuniste, e o dovadă a posibilităților pe care țara noastră le are de a trece pe o treaptă spirituală de civilizație superioară, dat fiind că nu uniformizarea caracterizează mersul înainte și progresul, ci avîntul necontenit al gîndirii creatoare.

Departe de a fi un rețetar valabil oricînd, care duce, în mod sigur, la stagnare, șablon și osificare, în concepția partidului nostru învățătura marxist-leninistă este un izvor de gîndire creatoare și se caracterizează prin originalitate, prin aflarea de noi date, de noi eșichiere și chiar de noi relații între cauză și efect, pentru soluționarea în înțeles revoluționar și în interesul poporului, a stărilor de fapt impuse de viața socială și de realitățile epocii în care trăim.

Aceasta este linia directoare a activității partidului nostru, aceasta este preocuparea principală a secretarului său general, exprimată în documentele Congresului al X-lea, ale Plenarei Comitetului Central din noiembrie 1971, ale recentei Conferințe naționale a partidului.

În cuvîntări, în convorbiri, în vizitele sale de lucru, pretutindeni în multipla, polivalenta, neobosita sa activitate, conducătorul partidului și al statului face apel la gîndirea creatoare, o stimulează, o susține și o elogiază, respingînd, în mod categoric, tot ce este vechi, placid, impracticabil, dezavuînd inerția, favorizînd apariția și dezvoltarea germenilor noului, pe principiul conducerii colective, prin atragerea unor pături cît mai largi ale poporului la opera de conducere a destinului nostru social, prin trăirea conștientă a procesului de creație.

Realitatea noastră este ea însăși încărcată de valențele noului, așa încît această noțiune capătă astăzi cu totul alte dimensiuni decît într-o societate care îi este refractară.

Pasionanta preocupare pentru promovarea acestei necesare dimensiuni, pentru elaborarea unei formule originale, în strînsă legătură cu realitatea și fluidul național care o traversează, în vederea înălțării mărețului edificiu al României socialiste, locuit de oameni avansați pe toate planurile vieții, adepții unei morale descătușată de orice compromis, harnici și lucizi, care nu mai au nimic de-a face cu trista contabilitate a calculului mărunt, — aceasta este linia de forță ce se desprinde clar din activitatea revoluționară a conducătorului partidului și statului nostru, care îmbină în mod riguros, efectiv și concret, în spiritul marxism-leninismului, acțiunea de transformare cu activitatea de interpretare.

Referindu-se la rolul literaturii în procesul formării unei noi conștiințe care apare și se dezvoltă, secretarul general al partidului spune : „Noi dorim o literatura care să înfățișeze viața în toată complexitatea ei, cu toate frămîntările și contradicțiile ei, cu infruntarea legică dintre vechi și nou, o literatură și o artă care să contribuie la lupta împotriva mentalităților înapoiate, a rămășițelor concepțiilor vechi în conștiința oamenilor, la afirmarea valorilor morale noi, a umanismului socialist, a principiilor de viață socialiste și comuniste".

Și mai departe : „Căutările creatoare, efortul de a diversifica și perfecționa mijloacele și formele de expresie în vederea cuprinderii universului uman, specific epocii contemporane, reprezintă, fără îndoială, o condiție fundamentală a progresului în artă".

Scriitorul trebuie să devină un factor activ care să influențeze în mod considerabil conștiința contemporanilor săi, fortificînd, mesajul operei sale, menită să contribuie la transformarea revoluționară a societății și la înnobilarea omului.

„Mai multă gîndire" spune secretarul general al partidului nostru. În acest sens, al triumfului gîndirii creatoare, se cuvine a fi interpretate cuvintele sale, rostite de curînd la Iași : „Eu vă pot asigura că îmi voi face datoria în munca încredințată de popor și de partid..."

Îi urăm din toată inima, cu prilejul aniversării a 55 ani de viață și 40 de ani de activitate în mișcarea revoluționară, sănătate, viață lungă și putere de muncă pentru înfăptuirea înaltelor sale aspirații, care sînt în același timp aspirațiile celor ce construiesc socialismul în patria noastră, celor ce transpun în practică, animați de pasiunea edificării unei lumi noi, vizionarul și sublimul efort al gîndirii creatoare.

Luceafărul

Certitudinea aurorii

Nu e de-ajuns să redevii Columb
Ca aurul să-l reinvii din plumb,
Nu e de-ajuns să răsfoiești o carte
Pentru-a vedea în viitor departe,
Și nici s-asculți cum bate-a vremii oră
Ca-n zare să împlinți o auroră.

Căci dacă-n românește pot să spun
Ce-i rău în lumea asta și ce-i bun,
Dacă oriunde gîndul se adapă
Brăzdează rațiunea ca o grapă,
Și mii și mii de frați și de surori
Cînd se ivește seamănă a flori,
Și dacă uriașa acoladă
Vuiește-n jurul său ca o cascadă,
Dacă se-animă formele inerte,
Dacă iubirea știe s-adore și să ierte,

Și dacă Marx și Lenin sînt vii în munca noastră
Ca o amiază caldă și albastră, —
E că-n ovalul umbrei ce pe pămînt se-nclină
Lucește-această frunte scăldată în lumină.

A fost un gest odată ce-a îndrăznit că taie
În viața omenirii o cale de văpaie,
Să contopească lumea, cum pasărea-ntr-o clipă
De șes unește cerul cu-o zbatere de-aripă,
Și-același gest se-ntoarce sub noile arcade
Mai încărcat de raze și de roade, —
Sub scăpărarea scumpei noastre steme
Ziua de mîine-ncepe mai devreme.

Virgil Teodorescu

Înalt prestigiu internațional

Rezultatele remarcabile obținute de poporul român pe vastul șantier al edificării societății socialiste multilateral dezvoltate, politica externă consecventă a țării noastre îndreptată spre instaurarea în relațiile dintre state a unui climat de bunăînțelegere și cooperare, bazată pe respectarea strictă a normelor dreptului internațional, au făcut ca într-un timp scurt, pentru că scurt este timpul de 25 de ani în istoria unui popor, România să devină o țară despre care în lume se vorbește cu respect și admirație.

Largul prestigiu internațional dobîndit în zilele noastre de România socialistă se împletește strîns cu înalta considerație, cu stima și respectul de care se bucură peste hotare conducătorul partidului și statului nostru. Contribuția sa deosebit de valoroasă la elaborarea politicii interne și externe a statului a trezit un interes legitim în lume față de puternica personalitate a celui ce conduce destinele poporului român.

Venind în întîmpinarea dorinței unor largi cercuri de oameni, de cele mai diferite orientări și convingeri politice, de a cunoaște realizările noastre prin glasul cel mai autorizat al țării, numeroase case editoriale de prestigiu din diferite țări au publicat volumul conținînd biografia, articole și cuvîntări ale tovarășului Nicolae Ceaușescu. „Prin publicarea volumului biografie Nicolae Ceaușescu de M. P. Hamelet, spunea editorul francez Pierre Seghers, editura noastră dă un răspuns bogat tuturor celor care se interesează de progresele României contemporane, de rolul pe care îl are în fruntea statului român, președintele Nicolae Ceaușescu, considerat ca unul din cei mai remarcabili șefi de state ai epocii noastre".

Aceluiași scop îi sînt dedicate și celelalte volume de articole, cuvîntări și interviuri sau volume biografice apărute într-un mare număr de țări : Dintre aceste volume amintim „Nicolae Ceaușescu, România — pentru o politică de pace și colaborare internațională", apărut în versiunile franceză, engleză și spaniolă la cunoscuta editură elvețiană „Nagel", „Nicolae Ceaușescu — Scrieri alese", publicate în doua volume de editura „Il Calendario del Popolo" din Milano, cele două ediții ale volumului tipărit la casa niponă „Kobunsha" din Tokyo sub titlul „România — pentru o politică de pace și colaborare internațională", „Nicolae Ceaușescu — Filozofia de pace a unei societăți contemporane" la editura „Juarez" din Argentina, volumul apărut în colecția „Destinul națiunilor" a editurii „Paralelo" din Brazilia, sub titlul: „Încotro se îndreaptă România ?" Enumerăm în continuare, lucrările apărute în R.S.F. Iugoslavia (editura „Mejdunarodna politika"), R. F. a Germaniei (editura „Rombach"), Finlanda (editura „Otava"), volumul „Nicolae Ceaușescu — Scrieri politice" în Belgia (editura „Paris — Manteau"), precum și pe cele mai recente, apărute în Anglia : „Nicolae Ceaușescu — Omul, ideile sale, înfăptuirile pe calea socialismului" (editura „Russell Press Ltd") și „Ceaușescu al României" (editura „Abacus Press Ltd").

Adăugînd acestor titluri volumele biografice „Nicolae Ceaușescu" de M.P Hamelet în Franța (editura „Seghers") și „Nicolae Ceaușescu — Omul și politica sa", apărut în Israel, vom constata, nu fără îndreptățită mîndrie, că lucrările președintelui Consiliului de Stat al R.S. România au căzut lumina tiparului în țări de pe aproape toate continentele.

Ar fi greșit, desigur, să se creadă că personalitatea șefului statului român este cunoscută în lume doar prin aceste lucrări. Neobosit purtător de cuvînt al poporului nostru, președintele Nicolae Ceaușescu a dus în numeroasele țări pe care le-a vizitat, mesajul de pace și dorința de colaborare rodnică cu toate popoarele. În constiința acestora, numele tovarășului Nicolae Ceaușescu este indisolubil legat de România, numele României este strîns legat de cel al conducătorului său.

„România socialistă a realizat progrese remarcabile în toate domeniile de activitate și înregistrează unul dintre cele mai înalte ritmuri din lume în dezvoltarea industriei sale. De toate aceste transformări spectaculoase este legat indisolubil numele președintelui Ceaușescu" arăta în prefața ediției nipone profesorul Grichi Kusano, după care conchide : „Investit cu cele mai înalte răspunderi în partid și în stat, Nicolae Ceaușescu are posibilitatea de a și pune în valoare puternica sa personalitate, slujindu-și cu pasiune și devotament Patria. Popularitatea de care se bucură atît în țară cît și în străinătate sînt o recunoaștere a meritelor sale excepționale, a inteligenței și energiei creatoare pe care le dedică poporului său, idealurilor nobile ale progresului și păcii".

Aceleași calde cuvinte de admirație pentru neobosita activitate a șefului statului român, o găsim exprimată în numărul special al revistei belgiene „Syntheses", dedicat României „Stilul personal al președintelui Nicolae Ceaușescu îl constituie contactul direct și permanent cu poporul, consultările colective... În calitatea sa de Secretar general al P.C.R. ca și în cea de președinte al Consiliului de Stat, Nicolae Ceaușescu n-a încetat să desfășoare o activitate susținută în domeniul construcției de partid, de stat, economice, culturale, ideologice. Sub conducerea sa, regimul socialist român a deschis larg porțile progresului în viața economică, socială și spirituală, a unui progres în folosul întregii societăți. El este un om în a cărei personalitate patriotismul înflăcărat se îmbină cu o vastă inteligență și o activitate neobosită, omul care

Nicolae Nicoară

(Continuare în pagina 3)

Tinerețea ideilor

În vara și toamna anului 1939 a avut loc una din cele mai vii și mai eficiente campanii organizatorice și propagandistice din istoria partidului nostru, acțiune de amploare și de elan patriotic, care a condus la refacerea organizației revoluționare de tineret din România, Uniunea Tineretului Comunist, în conducerea căreia a fost ales tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Odată cu refacerea organizației, s-a clădit, în grabă și bine, aparatul C.C. al U.T.C., resortul de propagandă și tehnic, sectorul studențesc și toate celelalte.

Legătura conducătorului tineretului comunist cu tînăra intelectualitate din toate domeniile cugetului și ale simțirii progresiste românești s-a produs cu căldura și principialitatea revoluționară pe care tovarășul Ceaușescu și-a păstrat-o, necontenit, pînă astăzi, în relațiile cu oamenii de știință și cu creatorii de artă.

Aceia dintre ei care, pe atunci studenți, l-au cunoscut în muncă, depun astăzi o mărturie de stimă și afecțiune, afirmînd cu legitimă mîndrie, odată cu secretarul general al Partidului Comunist Român, că „în anii negri ai dictaturii regale, ai fascismului și războiului, U.T.C.-ul a fost cea mai importantă organizație de masa a partidului și cea mai apropiată acestuia, constituind rezerva sa de bază și principalul său ajutor".

Anul 1939 este important și fiindcă se distinge prin apariția unui mare număr de publicații legale cu caracter democratic, progresist, prin desfășurarea unei intense activități în rîndurile intelectualității, împotriva fascizării țării, pentru promovarea unei culturi progresiste. Această perioadă cunoaște reluarea, cu avînt sporit, a acțiunilor studențești de masă, care depășeau astfel perioada de tranziție de după dizolvarea, în 1938, a Frontului Studențesc Democrat.

Răspunsul masiv al intelectualității studioase din întreaga țară la chemările P.C.R. merită desigur o evocare mai amplă.

Ar fi necesar să reținem din acea perioadă măcar cîteva aspecte ale influenței U.T.C. asupra pregătirii și luptei ideologice a tineretului studios, a intelectualității noastre noi, aspecte cu trăsături contemporane foarte evidente.

E meritul tinerei noastre intelectualități din școli și universități și a profesorilor ei, de a fi continuat și dezvoltat cu succes în acele grele condiții, tradițiile laice și progresiste ale școlii românești. De aceea linia P.C.R. transpusă în apelul la luptă și unitate adresat de U.T.C. tineretului „pentru dreptul la învățat și loc în viață... pentru drepturile și libertățile profesionale, culturale și politice ale tineretului, indiferent de religie și naționalitate" a găsit un teren propagandistic favorabil în studențimea săracă și în rîndurile studenților cu cea mai bună pregătire intelectuală, cu formația spirituală cea mai generoasă și mai solidă, printre tinerii economiști, filozofi, juriști, oameni de știință, poeți și ziariști, al căror viitor în România burgheziei agrare și financiare, pe atunci una din țările europene cu un paradoxal de mare procent de intelectuali șomeri, nu se arăta prea luminos.

Educarea științifică și patriotică a tinerei intelectualități române, în spiritul valorilor filozofiei marxiste, al dreptății și egalității sociale, în spiritul tradițiilor revoluționare ale poporului și al înaltelor idealuri ale socialismului și comunismului, constituie acea parte fundamentală din opera de creștere a rîndurilor noastre cu noi cadre de nădejde pentru „lupta cea mare", în scopul final al triumfului revoluției în România.

„Școala" U.T.C.-ului în Universități, în sensul de predare disciplinată și liber consimțită a unui ansamblu de principii social-politice, etice și estetice, baza necesară pentru însușirea concepției marxiste asupra lumii, a început prin combaterea violenței și primitivismului incult și a obscurantismului de factură teologică promovînd prin toate mijloacele idee că : a fi intelectual autentic „înseamnă a fi un om cu multe cunoștințe, științifice și culturale, care se ocupă continuu de lărgirea orizontului său spiritual, de însușirea a tot ce e mai înaintat în epoca sa". E ceea ce înțelegem și azi prin „a fi comunist".

Antrenînd caractere în formație, de umaniști cu vederi largi, apărători ai revoluției, tinerii comuniști veneau și cu o concepție nouă despre rolul intelectualului în viața socială și politică în revoluție.

Era, prin urmare, necesar, pe de-oparte, să se combată radical toate bazele ideologiei fasciste, de la demagogia hitleristă și pînă la trăirismul mussolinian al lui „vivere pericolosamente", de la bigotismul ortodoxist, la mistica sîngelui și a „morții legionare", cu tot cortegiul lor primejdios și criminal de denaturări ale tradițiilor naționale și patriotice, pe care cămășile verzi și albastre le anexau teoriilor rasiste și xenofobe ale nazismului în atac pentru „Lebensraum".

Reconsiderarea democratică a tradițiilor poporului, valorificarea moștenirii culturale naționale în spiritul celor „două culturi", a clasicilor literaturii naționale și universale, folosirea înaltelor exemple și valori internaționale în sprijinul ideilor progresului, acestea au fost contraargumentele noastre, concomitent cu promovarea culturii și artei de avangardă, ilustrată de nume ca Geo Bogza, M. R. Paraschivescu, Virgil Teodorescu și alții.

Pe de-altă parte, era de o importanță capitală să se pună în mișcare larga categorie a studențimii apolitice, spre a o convinge să acționeze

Mihnea Gheorghiu

(Continuare în pagina 7)

Spre bucuria tuturor

Este incontestabil adevărul că cei care au asimilat o teorie invariabilă, mereu la fel cu ea însăși, incapabilă de a atrage atenția asupra faptelor, a nuanțelor, practică doctrina inerției care, în mod dialectic, se transformă în inerția doctrinei. Toți marii teoreticieni marxiști, toți militanții de seamă ai revoluției și ai construcției socialiste, au fost, sînt și vor fi confruntați cu un adevăr simplu, necontestat, dar nu odată ignorat : marxismul nu este o dogmă, ci o călăuză în acțiune. Cînd vorbim despre activitatea teoretică și practica socială a Partidului Comunist Român, atît de pregnant caracterizată de personalitatea secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, trăsătura esențială care se impune este tocmai cunoașterea temeinică și aplicarea creatoare a acestei teze.

Un singur exemplu. Experiența României confirmă că soluționarea problemei naționale este, pe de o parte, unul dintre cele mai importante rezultate ale revoluției și construcției socialiste iar, pe de altă parte, o condiție hotărîtoare pentru ridicarea pe o treaptă mai înaltă a procesului revoluționar pe calea făuririi socialismului multilateral dezvoltat. În curînd se vor împlini doi ani de cînd tovarășul Nicolae Ceaușescu și-a rostit memorabilele cuvîntări la plenara Consiliului Oamenilor Muncii de Naționalitate Germană și cu cîteva zile mai tîrziu, la plenara Consiliului Oamenilor Muncii de Naționalitate Maghiară, unde a dezvoltat cunoscuta sa teză referitoare la rolul și perspectivele de dezvoltare a națiunii române și a naționalităților conlocuitoare în patria noastră. Ca scriitor maghiar din România, nu pot interpreta altfel cuvintele de atunci ale tovarășului Ceaușescu, confirmate și la Conferința Națională a partidului de anul trecut, decît ca o nouă cucerire a marxismului creator, aplicat la condițiile istorice, realitățile sociale și conceptul de democrație și umanism din țara noastră. Am înțeles și cu acest prilej, și cred că am înțeles cu toții, că procesul de întărire al coeziunii, propriu societății noastre, realitatea convingerii frățești dintre cetățenii României socialiste fără deosebire de naționalitate, include ca un element fundamental dezvoltarea continuă a raporturilor specifice de strînsă prietenie și colaborare dintre națiunea socialistă și naționalitățile conlocuitoare. Unitatea se realizează trainic, capabilă să reziste oricăror încercări, de oriunde ar veni ele, prin dezvoltarea caracterului național, înrădăcinat în tradiții, exprimat prin limbă, cultură și conștiință.

Ce poate gîndi un om, pentru care, de mic copil, limba română este ca și o a doua limbă maternă, care și-a trăit aproape o jumătate din viață în mediul românesc, care cunoaște și admiră cultura românească, dar se declară fără echivoc un maghiar din România ; ce poate spune un scriitor și un editor, căruia nu îi este indiferent care va fi soarta literelor maghiare, cu tradiții multiseculare pe aceste meleaguri ; ce poate face el mai sincer, mai spontan într-o asemenea ocazie, cînd o întreagă țară omagiază pe un remarcabil conducător de partid, un prestigios om de stat, tovarășul Nicolae Ceaușescu, decît să-i ureze din toată inima : bolcsességet, erőt, hosszú életet. Înțelepciune, putere de muncă, viață lungă, spre bucuria noastră a tuturor, indiferent în ce limbă rostim acest cuvînt : bucurie.

Domokos Géza

cronica literară

Nichita Stănescu: „Măreţia frigului"

În legătură cu poezia lui Nichita Stănescu, acum, cînd fixarea ei în conştiinţa critică s-a produs în mod neîndoielnic, ideea unei interpretări şi evaluări sintetice care să-i delimiteze aria de manifestare conform unei viziuni unificatoare, nu ni se pare, totuşi, prea uşor de transpus în faptă. Sigur, în prima instanţă, însuşi numărul volumelor de versuri constituie, în această direcţie, un factor de inhibiţie critică. Trecîndu-se mai departe, adică dincolo de aspectul strict cantitativ ceea ce pare a forma marele handicap învederat şi pînă acum de articolele de sinteză ce i-au fost consacrate lui Nichita Stănescu, se materializează în paradoxala existenţă a două prezumţii pe cît de divergente între ele tot pe atît de grave. Una dintre aceste prezumţii, să precizăm numaidecît, este emanaţia directă a unui dogmatism critic şi rezidă în impunerea cu de la sine putere a unui sistem normativ cît mai îngust şi cît mai intolerant. În virtutea unui asemenea „program", analistul, convins că ştie mai bine decît poetul ce este poezia, nu admite nici un moment că, teoretic dar şi practic vorbind, norma unei activităţi poetice originale de acest fel, pe întreaga ei întindere, constă în însăşi capacitatea ei de a nu adera la o anumită normă, adică de a nu se lăsa „tiranizată". A reclama poeziei lui Nichita Stănescu, de pe astfel de poziţii viciate de spirit procustian, „disciplina riguroasă a unei obsesii spirituale", „a unui nucleu emoţional dominant", o „viziune esenţială" etc., e desigur echivalent cu a ignora în chip brutal adevărul că, aici, poezia, departe de a fi o „definiţie", este o formă de afirmare a diversităţii spiritului.

La polul opus opticii minate de intoleranţă se situează acea poziţie critică, tot atît de insistentă în ce îl priveşte pe Nichita Stănescu, care, aflată într-o continuă stare de aşteptare euforică, pretinde poetului ca de fiecare dată cînd tipăreşte un nou volum să vină cu altceva, cu ceva absolut inedit din toate punctele de vedere. Prevalîndu-se de faptul că în această direcţie poetul, adesea, pur şi simplu, şi-a răsfăţat cititorii, exponenţii acestui gen de recepţie critică, fie ei şi bine intenţionaţi, sînt în măsură să se alarmeze pe loc, arătîndu-se surprinşi pînă la dezamăgire de constatarea că, la un moment dat, poetul nu le-a oferit o premieră absolută. Or, şi acum, eroarea este evidentă. Înţelegînd în spiritul lui adagiul după care orice poet de valoare dincolo de numărul volumelor tipărite, toată viaţa lui scrie o singură carte de poezie, se cuvine să precizăm că mişcarea de reflux liric (marcată de apariţia, din cînd în cînd, a unor culegeri care îndeamnă la atente trimiteri înapoi, adică la culegerile anterioare) este şi ea expresia unei evoluţii, dacă nu prin diversificare, în orice caz prin adîncire şi nuanţare. Ni se pare că mai ales în etapa în care poetul atinge stadiul certei maturizări, definindu-şi întrutotul personalitatea, asemenea momente de reflux sînt nu numai explicabile ci şi binevenite.

Cerînd îngăduinţa cititorilor pentru destul de extinsele noastre consideraţii introductive, să precizăm deci că recentul volum de poeme publicate de Nichita Stănescu, *Măreţia frigului*, se cuvine raportat la unele din structurile poetice proprii care au poziţii de mult consolidate. Subintitulat „romanul unui sentiment", volumul acesta, aspiră să cuprindă şi să reevalueze nu puţine dintre motivele tematice şi formulele stilistice care se bucură de o circulaţie constantă în întreaga poezie a lui Nichita Stănescu. Ideea de „roman al unui sentiment" se cere identificată tocmai în subliniata schimbare a stării de spirit (în sens afectiv, sentimental, filozofic, dar şi biologic) din perspectiva căreia se produce culmunarea obsesivă [illegible] de investigaţie poetică de mult constituite. Rezumînd, trebuie să spunem că reevaluările din *Măreţia frigului* (titlul este el însuşi de o sugestivitate tulburătoare) stă sub semnul acelui „fugit irreparabile tempus". Poate că niciodată nu am avut revelaţia trăirii de către poet a sentimentului timpului într-un mod atît de acut şi de [illegible]. Ceea ce altădată se recomanda ca o ipostază [illegible] a sensului existenţei, ipostază cel mai adesea scrutată din unghiul ipoteticelor ei consecinţe în ordinea destinului uman, acum este supus celei mai [illegible] operaţiuni demitizante. O [illegible], bineînţeles de certitudinile şi incertitudinile unei vîrste, guvernează peste tot, definind natura intimă a reacţiilor (ale conştiinţei dar şi ale simţurilor) în faţa existenţei. Unul dintre primele poeme ale cărţii, pe acest plan, are semnificaţia unei fişe de temperatură. Ne referim la poemul *Schimbarea la faţă*, al cărui enunţ, cuprins în primele două strofe, nu lasă loc nici unui dubiu asupra a ceea ce ni se va comunica mai departe: „Nu uitaţi: acum nu mi-e foame, / nu mi-e sete. / Punctul meu de vedere e punctul pietrei / Nu sînt obosit, nu, nu sînt obosit / şi nici nu mi-e sete / şi nici n-am de gînd să vin [illegible] / pe timpanul vremii cromatic. // Merg ca şi cum aş sta, / şi deşi sînt sătul de aer, respir. / Nu, nu uitaţi: nu mi-e foame şi / nu mi-e sete, / după cum nu mai sînt tînăr / dar nici bătrîn nu sînt. // [illegible] / îl pot strînge de [illegible] / fără să fac vreun efort prea mare / şi pot să dau şi cu piciorul / în rîul subţire şi firav / şi fără peşti în el. // În rîul cu mult mai presus / decît o coadă de cîine". Într-adevăr, detaliile sînt pe măsura premiselor şi implantarea lor în planul unei „ziceri" străbătute de o crispare, [illegible], nu face (cum se spune) decît să „zădărască" focul: „[illegible] să fac ceva, fac. / Am cheltuit atîtea zile / încă o zi în atîta risipă / Nici măcar nu mă face mai sărac. / Nici durerea de a supravieţui / Nu mă face să respir mai des. / Moartea nu mi se mai pare / atît de măreaţă. // E bun sistemul acesta planetar, / dar nu mai mult decît atît... / E luminos soarele acesta / Luminos. Nu arbitar, un arbitor. // Dacă n-ar mai răsări mîine dimineaţă / ar fi o mare pierdere. / Dar nu mai mult decît o mare pierdere. // Aş putea să biciuiesc lucrurile dar n-o fac. / Nu pentru că n-aş crede că lucrurile / n-ar simţi durerea. / ci pentru că m-aş uza inutil biciul etc". Pentru ca, în fine, brusca rupere a lanţului de judecăţi-confesiune să se soldeze cu formularea concluziei, al cărei conţinut, explicit, vizează un „transcendentalism" de loc izbăvitor: „Dacă nu înţelegi nimic, vei fi trist / iar către sfîrşitul serii. — melancolie. / Dar nu mai departe de această seară, / pentru că la miezul nopţii / vine îngerul. // El îmi va spune: / — Am venit să te schimb / — Schimbă-mă, am să-i spun. / Şi el, mă va schimba. // După aceea eu mă voi duce la cal / şi îi voi spune: / — Calule, am venit să te schimb. / — I-ha, îmi va răspunde el, / iar eu n-am să înţeleg dacă trebuie / să-l schimb / sau dacă el vrea să-l schimb. // Şi n-am să înţeleg dacă eu sînt pentru el / ceea ce este îngerul pentru mine. / — Am venit să te schimb, calule. / — I-ha, i-ha, îmi răspunde calul". În alţi termeni, amar-liniştitoarea convingere că „nu mai sînt tînăr / dar nici bătrîn nu sînt" face ca timpul, din motiv de meditaţie poetică să ajungă să măsoare, necruţător, înseşi bătăile inimii şi să definească în totul revelaţiile cunoaşterii de sine: „Bate întotdeauna alt clopot, / genunchii mei stau în altă biserică / şi-n altă vreme. / Peste mine doarme alt înger. / Eu mă ridic de sub aripa lui şi spun: / — Du-te, du-te, nu vezi că eşti altul? / El îmi răspunde: / — Lasă-mă, mai lasă-mă puţin, / mi-e foarte somn, / mai lasă-mă puţin... / De ce uiţi, tu, că eşti şi tu altul?". (*Bate întotdeauna alt clopot*).

Sigur, pentru a izbuti, cu adevărat, să punem în valoare ideea că volumul *Măreţia frigului* adună în substanţa sa leitmotive din întreaga poezie a lui Nichita Stănescu, ar fi necesar să întreprindem, metodic, numeroase sondaje şi confruntări. Vrem deci să spunem că multe dintre cele mai reprezentative piese ale cărţii ne solicită, cu dramatic patetism, să le căutăm, de o parte, originea în creaţia anterioară a plăsmuitorului lor şi, de altă parte, să le surprindem caracteristica restructurare interioară, produsă potrivit cu noile date ale „programului" definit, cum s-a văzut, şi în poemul *Schimbarea la faţă*. Cum spaţiul cronicii noastre nu îngăduie o extindere prea mare, va trebui, din păcate, să ne mulţumim doar cu cîteva exemplificări. Iată, în *Lecţia de zbor* ceea ce s-ar putea numi obsesia amphionică în lirica lui Nichita Stănescu, acum, se supune unei viziuni de [illegible] inflexiune meditativă, poemul devenind, astfel, expresia celei mai directe percepţii a „jocului" de-a viaţa şi de-a moartea, precum într-o prea bine cunoscută poezie a lui Arghezi: „Mai întîi strîngi umerii / mai apoi te înalţi pe vîrful picioarelor, / închizi ochii / refuzi auzul / Îţi spui în sine: / acum voi zbura. / Apoi zici: / Zbor / Şi acesta e zborul // Îţi strîngi umerii / cum se strîng rîurile într-un singur fluviu. / Îţi închizi ochii / cum închid norii cîmpia / Te-nalţi pe vîrful picioarelor / cum se înalţă piramida pe nisip / Refuzi auzul / auzul unui singur secol. / şi-apoi îţi spui în sinea ta: / acum voi zbura / de la naştere spre moarte" etc. Reluat într-o viziune şi mai direct confesivă, motivul, în *Raportul către păsări*, capătă accente de elegie tragică. În [illegible], exultanţa „ptolemeică" de altădată este racordată la altă viziune, aceea a descalificării „cinice". Dar atitudinea melancolic-sceptică în faţa ardoarei „matematizante", atît de insistent prezentă în lirica lui Nichita Stănescu?: „Noi ştim că unu ori unu fac unu, / dar un inorog ori o pară / nu ştim cît face. / Ştim că cinci fără patru fac unu / dar un nor fără o corabie / nu ştim cît face. / Ştim, noi ştim că opt / împărţit la opt fac unu / dar un munte împărţit la o capră / nu ştim cît face. / Ştim că unu plus unu fac doi / dar eu şi cu tine, / nu ştim, vai, nu ştim cît facem. // Ah, dar o plapumă / înmulţită cu un iepure / face o roşcovană, desigur. / o varză împărţită la un steag / face un porc. / un cal fără tramvai / face un înger. / o conopidă plus un ou, / face un astragal... // Numai tu şi cu mine / înmulţiţi şi împărţiţi / adunaţi şi scăzuţi / rămînem aceiaşi... // Pieri din mintea mea! / Revino-mi în inimă!". (*Altă matematică*).

E adevărat că şi de data aceasta (fapt cu atît mai explicabil într-un volum, totuşi atît de „compozit"?) prezenţa nu puţinelor şi derutantelor incongruenţe care se ivesc în general în poezia lui Nichita Stănescu se resimte din plin. Dacă am insista prea mult asupra lor ar fi, credem, un semn de aliniere la criticismul cel mai meschin, devreme ce *Măreţia frigului* e una dintre cele mai semnificative cărţi de poezie scrise de Nichita Stănescu.

Editura Junimea, 1972

Nicolae Ciobanu

Florin Mugur: „Aproape noiembrie"

Această carte de o compoziţie puţin obişnuită (sînt adunate în paginile ei însemnări intime, curate naraţiuni, eseuri discrete şi poeme în proză) se constituie în primul rînd ca un document spiritual. Este mărturia unui om de o delicateţe infinită, torturat de o perpetuă pornire auto-negatoare, — căreia îi răspunde, firesc şi reparator reacţia de autoapărare a identităţii primejduite, niciodată peste limitele unui orgoliu decent!... — Florin Mugur, unul dintre poeţii reputaţi şi substanţiali ai generaţiei sale, care a parcurs în literatură un traseu pilduitor prin lenta dar sigura devenire a unei conştiinţe artistice, obţine cu *Aproape noiembrie* adeziunea prin „simpatie", deci prin simţire laolaltă, a cititorului sensibil.

Întîia secvenţă a volumului este retranscrierea de o complicată fidelitate a cărţii *Serile din sectorul nord*, apărută în 1954, la scurtă vreme după ce se epuizase experienţa didactică a autorului, într-o aşezare rurală din Argeş. Florin Mugur vorbeşte despre vechea formă (în „După amiaza unui nor"), definind-o cu asprime: „cîteva caiete, pe care s-a bizuit cîndva o carte prea amabilă, într-un stil suferind de toate bolile copilăriei..." E o caracterizare în general dreaptă, cu specificarea că şi în varianta iniţială — „Serile din sectorul nord" — textul era plin de interes, literar vorbind, parcurgerea lui în anul apariţiei provocîndu-ne reale satisfacţii, dincolo de ostentaţia unei participări tumultoase. Şi, de fapt, nu aşa trebuie spus, rezerva (pe care autorul o sugerează în vorbele de mai sus, şi în altele) posibilă la lectura formei întîia era provocată de simplificarea forţată, din necesităţi de demonstraţie, a unei trăiri sufleteşti mult mai bogate. Dornic să vorbească despre lumea plină a comunei în care trăise şi predase, la şcoala „de zi" şi la cursurile serale, Florin Mugur se ignora întrucîtva pe sine însuşi, cu efect asupra întregului univers reflectat. „Nu contează ce era în mine, părea a spune scriitorul — profesor, priviţi-i pe oamenii aceia minunaţi!" Şi aşa era, negreşit, entuziasmul descoperirilor sale se transmitea în cea mai mare măsură; ceea ce lipsea era tocmai peisajul lăuntric al reflectorului, care conta!

Transcriind în „Cum eram" materia amintitului volum din 1954, Florin Mugur a ales cea mai bună soluţie: a preferat să omită pasaje şi pagini, nealterînd spiritul acelor însemnări de la 28 de ani. Fidelitatea aceasta, foarte nuanţată, a primelor 138 de pagini din actuala *Aproape noiembrie* face posibilă şi salutară adăugarea celor două secvenţe. „După amiaza unui nor" nu e altceva decît „critica" peste aproape un deceniu a celor adunate în „Cum eram", iar „Interludiu 1968" — sublinierea poematică a unor sugestii datorate aceleiaşi perioade. Cele trei „variante" se îmbină şi se sprijină, îşi sînt necesare una celorlalte.

Faptele comunicate nu sînt „spectaculoase", pasionantă este participarea autorului la ele — deci tocmai latura surdinizată în [illegible] de altădată. Un tînăr orăşean get-beget, marcat de toate neajunsurile educaţiei citadine („Nu s-a căţărat niciodată într-un pom, să-l vadă cum arată privit dinăuntru. N-a dormit la umbra unui arbore, n-a visat surprins în cercul acelei foşnitoare vieţi vegetale. Nu a căzut din nici-un dud, nu l-a ameţit mirosul de nuc, n-a cîntat din frunza mirosind a palmă caldă de copil"...), conştient de ignoranţa sa absolută în materie de viaţă rurală — să remarcăm meritul acestei situaţii într-o literatură îndelungată vreme dominată de obsesia satului! — debarcă într-o comună, pentru un răstimp cuprinzător. Starea de spirit a noului venit este caracterizată de o pătimaşă sete de implicare în viaţa oamenilor din partea locului. El vrea să fie util, detestă starea „cu mîinile în sîn", îşi asumă oarecum un apostolat de „luminător" al satului, tradiţional. E în toate acestea multă iubire, autorul exagerează, retrospectiv, atunci cînd constată: „Iubeşte în aceste pagini pline de întîmplări luminoase, care arată pe larg cum se amestecă în viaţa oamenilor şi cum încerca să-i ajute, absenţa participării". Nu e adevărat, participarea afectivă e mai mult decît evidentă, ceea ce lipsea era doar, cum am mai spus, mărturia mai nuanţată a propriei inimi. Dacă această participare ar fi lipsit, n-ar fi fost posibilă „vindecarea" ce se întrezăreşte, contactul cu lumea respectivă dovedindu-se antetic. Căci inserarea pasionată în spaţiul moral al comunei, domoleşte torturantul „simţ al ridicolului", cel care „îl transformase cîndva, pe coridoarele unor încăperi întunecoase de oraş, într-o vietate pînditoare şi suspicioasă, cu gura crispată". Participarea, căci de asta e vorba, îl face „alt" om: „Ce libertate de mişcare, ce voioşie!(...) cînta în corul comunei „Frunzuleană, frunzuleana", fără urmă de muzicalitate, cu glasul gros şi entuziast: (...) milita cu convingere pentru colectarea fierului vechi. Gusta pentru prima oară plăcerile unei vieţi normale".

Lumea începea de la catedra profesorului neexperimentat dar animat de visuri pedagogice (cu preocuparea recuperărilor de elevi-problemă). O primă surpriză: copiii nu poartă haine ţărăneşti, efect al trepidantei orăşenizări a localităţii. Ajutîndu-i pe elevii slabi, autorul scapă, în textul de o natură elegantă şi fraze inferior gazetăreşti: „Unii dintre ei au avut în felul ăsta surpriza să se bucure de progresele colegilor pe care-i ajutaseră şi au cunoscut gustul unei victorii de o mult mai mare valoare umană decît vechile lor succese". Dar asemenea eclipse ale gustului literar sigur sînt cu adevărat rare.

Un procedeu de mare efect folosit de Florin Mugur ne pare a fi delectabila spicuire din compunerile şcolare. Hazul provocat de lectura unor astfel de eşantioane e unul delicat, înţelegător (cum poţi rîde altfel pe seama copiilor?). Amuză candoarea proaspătă, autorul ştiind să decupeze cu măsură scenariul.

Lipsa participării?! Nu ne putem împăca cu această vorbă a lui Florin Mugur cel de acum despre tînărul profesor de odinioară. Dimpotrivă, paginile sînt pline de ecourile profunde ale cuprinderii sufleteşti a poetului în lumea şcolarilor săi, a satului. Cît de sugestivă e întîmplarea, umilă altfel, de la paginile 99—100: copiii află că profesorul a obţinut o cantitate considerabilă de rumeguş, combustibil binevenit, şi irup spontan în ajutorul lui. Cu discreţie, Mugur îşi declară bucuria ce-l covîrşeşte, la acest gest, care-i confirma că dragostea lui pentru ei îşi află răspunsul: „Lucram în rînd cu ei. În după-amiaza aceea, decembrie mirosea a lemn proaspăt tăiat şi se umpluse de glasurile tari ale copiilor (...) Avram neîndemînatic, a vărsat, în trecere, rumeguş pe masa de lucru. Praful de lemn a acoperit cartea pe care o citeam. Am scuturat-o şi mi-au sărit în ochi cîteva cuvinte: „Numai o superstiţie sălbatică şi tristă ne împiedică să ne înveselim". Spinoza..." Aceasta este şi imaginea ultimă a răgazului petrecut de autor în comuna C., o şcoală a bucuriei simple, a simţirii genuine, netrecute prin filtrul chinuitor al auto-controlului intelectual. Peste ani, sporita reflexivitate pune încă mai bine în lumină achiziţiile sufleteşti de atunci.

Partea de încheiere, „Interludiu, 1968" este alcătuită din 14 poeme în proză, pe motivul central — luat din amintirea „Serilor"... — al slabului de minte Valter. Nebunul satului devine la Florin Mugur un drum liric posibil, eliberarea personajului din gîndirea logică favorizînd viziuni şi sensuri nebănuite. Aşa, ştim din retranscrierea vechilor note ale profesorului în C., că acest inofensiv Valter obişnuia să ceară flori, ivindu-se implorator la porţi. Dar în poemul „Istoria unui amurg" pretextul solicitării florii favorizează o meditaţie gravă cu transferuri şi devieri de înţelesuri: „S-a apropiat de gard şi se uita-n grădină. // Înalt, zdrenţăros, agăţat de lemnele verticale, arată cu degetul crinul care-a crescut nepotrivit printre flori grosolane. // Ştiu că-i nebun, că e Valter nebunul. // Ştiu că mi-l cere, că nu va pleca fără el. // Dar nu e grădina mea, eu n-am avut niciodată grădină. // Nu-i crinul grădinii mele — şi încerc să-l încredinţez că nu se poate. // Ia para asta, Valter. // Ia un măr, Valter. // E un bărbat stins dincolo de lemnele verticale, e soţul mîhnirii şi soţul mîhnirii se face mai mic. // Nu vrea să ia nici para şi nici mărul. // Se ţine cu privirea de crin şi două aripi foşnitoare îi cresc pe umeri şi se-nalţă încheind rotiri cît o lacrimă, tot mai sus, de-asupra grădinii". Tot din mai vechile însemnări putem deduce că, alături de poame, nebunul Valter cerea gospodinelor ace de siguranţă. Pe seama acestei benigne pasiuni colecţionare, Florin Mugur construieşte o viziune poetic-naivă, glorificînd umilele elemente ca pe nişte simboluri ale intuiţiei integrale a lumii: „Ace imense de siguranţă înălţîndu-se noaptea de la pămînt şi pînă la lună, nelăsînd frunzele să alunece-n sus, copacii să plece, neîngăduind ca ţările şi oraşele şi casele albe şi tot ce ne adăposteşte şi ne îmbracă să se desprindă de pămînt cum s-ar desprinde nişte cămăşi cu mînecile disperate cuprinse de ciclon. // Ace de siguranţă — şi lumea devenea una şi devenea de înţeles". În sfîrşit, mai dăm un exemplu de trecere a întîmplării reale în poem, cea din „Întrecere de bărbaţi". Întîmplarea e din cele pieritoare: seara flăcăii satului, desculţaţi, sar peste flăcările unui mic rug, întrecere în care intervine şi Valter: „...el se duce aşa înainte, se duce într-o doară spre foc şi rămîne privindu-l. // De unde ai căzut, focule, fiul meu? // Îţi risipeşti fără rost seminţele-n vînt. // Ce cauţi aici, cu cămaşa ta roşie udă de lacrimi? // Ce cauţi, cu părul tău roşcat? // Cu barba ta roşcovană în care dorm ţînţarii? // Ce cauţi, cu pălăria ta glorioasă, zvîcnindu-şi panaşul sîngeriu? // Şi Valter calcă îngrijorat pe lemnele care ard şi trece prin flăcări şi se-ndepărtează încet". Într-un comentariu la aceeaşi întîmplare, din eseistica parte mediană a cărţii, autorul îl judecă, rece pe eroul său, care ne-sărind peste foc, ci trecînd direct prin el, confunda criteriile: întrecerea era de agilitate, nu de îndrăzneală. Valter călcînd prin foc dovedise că e îndrăzneţ „ceea ce nu era în discuţie" — în acel moment. Varianta poematică citată de noi mai sus, reabilitează gestul, acordîndu-i semnificaţia unei participări (în spirit franciscan: „sora Lună..., fratele Soare...") la combustia universală.

Aproape noiembrie ne pare, o apariţie editorială remarcabilă a anului trecut, de o personală organizare şi, totodată, una din cărţile de care va trebui neapărat să ţinem seama în înţelegerea destinului scriitoricesc al poetului Florin Mugur.

Editura Albatros, 1972

Ilie Constantin

revista revistelor

Secolul 20 — nr. 9(140)

Prima secţiune a revistei este închinată memoriei [illegible] Ezra Pound. [illegible] pentru [illegible]: T.S. Eliot, J.L. Borges, [illegible], Michel Butor, [illegible] [illegible] traduse de Mircea Ivănescu şi Ştefan Stoenescu. O [illegible] [illegible] în românească cu traducerile din lirica poetului semnate de Vasile Nicolescu, Mircea Ivănescu, Virgil Teodorescu şi Petronela Negoşanu.

De o prezentare amplă („Un Kafka european" de Mihai Isbăşescu) se bucură prozatorul, dramaturgul şi eseistul contemporan Elias Canetti. [illegible] [illegible] anunţată [illegible] [illegible] [illegible] — care ar fi „constituienta permanentă în creaţia literară a eseistică a lui Canetti". Fragmentele reproduse din romanul „Orbirea" precum şi [illegible] „Masele şi puterea" sînt edificatoare.

Recenzînd cartea lui Ov. S. Crohmălniceanu, „Literatura română şi expresionismul", Ovidiu Cotruş [illegible] [illegible] [illegible] asupra elementelor expresioniste din proza şi teatrul românesc. Autorul îşi propune şi [illegible] să realizeze „O scurtă viziune comparatistă asupra literaturii române înainte şi după consumarea experienţei expresioniste". Se fac delimitări judicioase, mai ales în ceea ce priveşte opera lui L. Blaga, Articolul are o argumentaţie solidă, dar mai cu seamă în prima parte este cam copleşit dacă nu răsfăţat de trimiteri şi citate. Considerentele Ameliei Pavel: „Coordonate plastice ale expresionismului", [illegible] [illegible] de la Bucureşti.

În cadrul grupajului „Interferenţe sud-americane" se publică o foarte frumoasă şi stranie povestire de Garcia Marquez: „Un moşneag cu aripi uriaşe"; două notiţe prezentări: „Hegemonia imaginarului" de M. V. Llosa şi „Garcia Marquez şi dialectica realismului fantastic" de Andrei Ionescu, definesc condiţia romanului actual sud-american şi, în acelaşi timp, să completeze imaginea şi cunoaşterea celui care-a scris celebrul roman: „Un secol de singurătate".

De un umor graţios sînt scurtele, concentratele povestiri reunite sub titlul „Nuvele de un minut" aparţinînd scriitorului maghiar István Örkeny.

Revista publică ultima parte a romanului lui Faulkner — „Portretul artistului la bătrîneţe" într-o, — ca întotdeauna excelentă transpunere în româneşte — semnată de Mircea Ivănescu.

Fără să-şi propună ca alte numere o „perspectivă monografică" asupra unei teme literare ori literar-sociale, — formula pîndită uneori de monotonie —, numărul acesta bogat şi divers cuprinzînd studii, reproduceri de ilustraţii „din aria stilistică" a expresionismului, proze de factura „realismului fantastic" etc. se construieşte discret-unitar. Deşi se observă efortul de a depăşi întîrzierile pare curios să citeşti într-un număr 9 (deci căzut în luna lui septembrie) interviuri ori consemnări ale unor evenimente literar-artistice datate în noiembrie. Cum ar veni, „amintiri din toamnă despre iarnă".

Red.

jurnal de lectură

CORNELIU ŞTEFANACHE

Ziua uitării

Editura Eminescu, 1972

Celor numai cîteva romane care au menţinut în 1972 interesul pentru creaţia autohtonă într-un „gen" care este cel mai căutat li se adaugă oarecum tardiv *Ziua uitării* de Corneliu Ştefanache. Scriitorul reia tema unică a precedentelor sale romane — pasivitatea lucidă şi culpabilă — şi chiar o suită întreagă de motive (eroul creşte fără tată: prima femeie pe care o iubeşte devine, constrînsă de părinţi, soţia altuia etc.) într-o formulă mai directă şi a cărei principală noutate este orientarea vădită către structura „clasică" a confesiunii analitice. Dacă „repetiţia" şi „monotonia" izbitoare a romanelor lui Corneliu Ştefanache, departe de a fi o insuficienţă, au rolul de a fixa şi de a preciza un particular univers romanesc, a cărui notă distinctă este dată de un inconformism structural, stins însă şi supus unui proces de interiorizare, schimbarea de tehnică din *Ziua uitării* aduce o superioară cursivitate narativă şi un dinamism altădată aproape absent. Dar modificarea este mai profundă decît atît şi vine dintr-un refuz al literaturizării, fiind rezultatul unei treptate radicalizări a conştiinţei artistice a scriitorului.

Dacă în *Zeii obosiţi* (1969) inconsistenţa sufletească şi de conştiinţă, datorată neputinţei eroului de a se elibera de o memorie tiranică, este privită cu un fel de compasiune tradusă în finalul romanului printr-un spectaculos colorat melodramatic, în *Dincolo* (1970) şi mai cu seamă în *Paralele* (1970) se ajunge la o disecţie rece şi metodică, a cărei nepărtinire corespunde unui cîştig în direcţia observaţiei directe şi fără menajamente. Declarat subiectivă, în sensul că faptele sînt prezentate din perspectiva prin ea însăşi definitorie a unui singur personaj, viziunea din *Ziua uitării* nu este de aceea neaşteptată: eroul de aici, inginerul stagiar Matei Petrina, reface datele unei experienţe zguduitoare, dar nu pentru a-i afla „adevărul", ci pentru a acuza — „Rememorarea faptelor, aşa cum făceam eu, nu era decît o veche reţetă, a minţuirii prin spovedanie, prin recunoaştere, dar nici aceasta nu era întreagă. Eu, de fapt, îi acuzam pe ceilalţi". Şantierul pe care lucrează Matei trece printr-o inundaţie catastrofală, împrejurare în care pier trei oameni, printre ei fiind şi logodnica eroului; mai mult, accidentat şi internat într-un spital, împreună cu inginerul Dobrin, şeful lucrărilor, el asistă la [illegible] din social social [illegible] acestuia. [illegible] capătă astfel un rol eliberator: amintirile sînt reconstituite pentru a fi uitate, sub dominaţia instinctului de conservare: „Ce putea fi altceva, mă întreb acum, decît [illegible] îndărătnica mea [illegible] cu [illegible] şi de bucurie şi cu [illegible] sale [illegible], la fel ca ale tuturora, care mi-au făcut să-mi [illegible] întotdeauna ca rămîn neatins, chiar în momentele cînd am simţit că nu mi-a mai rămas [illegible]". Caracteristic însă pentru eroul cărţii faptele rememorate nu sînt şi retrăite: el este, de fapt, un biograf şi un martor al propriei vieţi de care se detaşează în virtutea unei [illegible] a neimplicării devenită mod de existenţă. Acuzatoarea retrospectivă care formează materia romanului are astfel particularitatea de a conţine implicit şi o condamnare a celui care o efectuează: deşi se constituie în judecător al oamenilor şi al întîmplărilor, eroul nu are calitatea morală necesară pentru a rosti un verdict, căci vina lui este paradoxală, constînd în incapacitatea de a-şi găsi o culpabilitate. Lucid şi inteligent, Matei Petrina are o înţelegere exactă a evenimentelor şi a raporturilor pe care le stabileşte cu cei din jur; el intuieşte în Dobrin, şeful de şantier care-şi narcotizează ratarea cu amintirile trufaşe şi brutale ale unei tinereţi risipite în elanuri energice şi nediferenţiate, existenţa unei zone de puritate morală rămasă nealterată: este conştient de meschinăria şi micimea sufletească a impozantului Datcu, specie de arivist care beneficiază de condiţiile favorabile: nu are îndoieli în privinţa duplicităţii Malvinei, fosta lui iubită şi nevasta lui Datcu: este edificat, în sfîrşit, asupra propriului tată, care-şi părăsise nevasta (mama eroului) fiindcă nu mai „corespundea" poziţiei sale sociale; dar această capacitate de a discerne este anulată prin absenţa oricărui impuls spre acţiune. De-a lungul retrospectivei pe care o întreprinde protagonistul romanului, „adevărul" este în permanenţă rostit: nu însă şi asumat. Confesiunea lui Matei, deşi aspră şi amară, este de fapt o împăcare; la întoarcerea pe şantier el este aşteptat de noul şef, inginerul Ştefănescu, un probabil alter-ego al lui Dobrin, eroul reintrînd astfel într-un „normal" liniştitor, în ciuda acuzatoarei reconstituiri: „Totul era aproape neacţionat, bărcile, cu cîrcile dintre ele, [illegible] [illegible] [illegible]. Am coborît către el, [illegible] apelor. Şi cu fiecare pas mă eliberam parcă de mine însumi, sub cerul înalt şi plin de aşchie, ale cărui depărtări mă înstăpîneau şi mă liniştea deopotrivă ca şi altădată". Neamintita, [illegible] eroului constă în deficitul de vitalitate şi în [illegible] de curaj; [illegible] pasiv, deşi cu mare pătrundere, [illegible] al se transformă într-un complice cu atît mai vinovat cu cît îşi reprezintă cu mai multă acuitate vinovăţia celorlalţi, faţă de care este mereu inert.

Ziua uitării este cel mai fluent dintre romanele lui Corneliu Ştefanache: dar dacă scriitorul a făcut un considerabil efort de simplificare a naraţiunii, în sensul obţinerii unei limpidităţi cerute de însăşi substanţa cărţii, neglijenţele stilistice sînt cu atît mai reproşabile. Dintre acestea, frecvenţa cuvîntului „cumplit" sfîrşeşte prin a deveni, dacă nu... cumplită, absolut supărătoare — „cumplit de nesuferită", „un cuvînt cumplit", „o îngheţuială cumplită", „cumplit de vinovat", „orele cumplite", „gifra cumplit", „o cumplită dezamăgire", „o cumplită renunţare", „mirosea cumplit", „cumplit de zbîrcit", „obosit cumplit", „momente cumplite", „o cumplită febră musculară", uneori chiar la distanţă de cîteva rînduri, ca de pildă „o cumplită dorinţă" şi „îmi fusese cumplit de rău" (pag. 100). Sau: „rîul mugea atît de îngrozitor sub el, încît m-am îngrozit". De acelaşi resort, al insuficienţei descriptive, ţin şi asemenea inexpresive alcătuiri: „mă utilizam la cele mai înalte cote umane", „în pătratul acela alb, capul i se decupa minunat", „un trup superb", „sprîncenele care i se arcuiau graţios", „Braţele ei goale, bronzate, şi părul negru i se armonizau minunat cu rochia", „Era frumoasă, splendidă, din creştet pînă în tălpi". Aceste scăpări sînt cu atît mai surprinzătoare cu cît, judecînd după romanele precedente, scriitorul este un bun stilist, putînd fi chiar suspectat de calofilie: să fie vorba de inevitabilul tribut al tentativei de epicizare? *Ziua uitării* se citeşte, e adevărat, cu o atenţie permanent încordată, căreia deficienţele de limbaj îi opun însă o rezistenţă neprevăzută.

DAN MUTAŞCU

Călătoriile lui Sindbad Marinarul
Ochiul lui Zamolxe

Editura Albatros, 1972

Cu aceste două volume Dan Mutaşcu îşi ridică la trei numărul cărţilor de poezie publicate într-un singur an (despre cea dintîi, *Oglinda lui Cagliostro*, am scris tot aici, cu patru luni în urmă), situaţie în care, dacă nu mă înşel s-au mai aflat în 1972 doar Nichita Stănescu (cu *Măreţia frigului*, *Belgradul în cinci prieteni* şi *Cartea de recitire*, culegere de poezie critică) şi Ion Gheorghe (cu *Poeme*, *Avatara* şi *Megalitice*). Nu e totuşi nimic excepţional aici: la noi volumele de poezie sînt în genere cu mult mai numeroase decît cele de proză, iar sub aspectul strict al „productivităţii" poeţii sînt neobişnuit de prolifici, prozatorilor — tuturora sau aproape tuturora — putîndu-li-se imputa, prin comparaţie, sterilitatea.

Corespunde însă abundenţa, în cazul lui Dan Mutaşcu, acestei tendinţe generale? Fiecare dintre cele trei volume aparţine unei alte vîrste literare, încît este de presupus că într-o măsură hotărîtoare cumulul se datorează capriciilor editoriale. Între *Ochiul lui Zamolxe* şi *Călătoriile lui Sindbad Marinarul* diferenţa de atitudine lirică şi de înţelegere a actului poetic este mai mare decît aceea care desparte prima dintre aceste două cărţi de volumul de debut al poetului (*Substratum*, 1970). Prin materialul poetic întrebuinţat, ca şi prin încercarea de a releva un univers dominat pe un principiu suprem unificator, poeziile din *Ochiul lui Zamolxe* se situează în prelungirea direcţiei afişat expresioniste din *Substratum*: ca şi acolo, impulsul către dezvăluirea unei permanente spirituale dincolo de efemerul înfăţişare unei tentative de „revalorizare a «fondului autohton»".

Dar pentru Dan Mutaşcu mitul tracic nu este decît un pretext, necesar ca factor de armonizare: individualitatea cuvîntului, a versului şi a poemului sînt pe rînd jertfite şi înglobate unei unităţi care este întreaga carte. Mai puternică decît viziunea propriu-zisă este organizarea controlată, lucidă; poezia lui Dan Mutaşcu exprimă, în *Ochiul lui Zamolxe*, mai mult dorinţa de asumare a unei perspective sintetice şi esenţiale decît această perspectivă însăşi. Notabil pentru orientarea şi evoluţia poetului, efortul de supraveghere şi dirijare, „regia" cu alte cuvinte, capătă un caracter excesiv şi constrîngător, arderea vie a lirismului fiind aproape cu regularitate sugrumată: „Suie cancerul apei / o jumătate de reflux / pînă-n inima celui / ce-i descălţa lui Phitagoras / numerele şi sandalele". Deşi o „ficţiune poetică", figura eroului trac, prefăcută în simbol tutelar, capătă puterea disolvantă a unei convenţii pe care poetul nu o stăpîneşte îndeajuns pentru a o impune şi de aceea doar o utilizează.

Superior în toate privinţele, volumul *Călătoriile lui Sindbad Marinarul* urmează probabil mai înainte amintitei culegeri *Oglinda lui Cagliostro*: autorul [illegible] renunţat la propunerea formală a unui „absolut" revelat cam mecanic şi lipsit de o autentică „transcendenţă". Adevărata ordine a poeziei lui Dan Mutaşcu este nu „cosmică", ci „artistă", şi impresia de artificiu era provocată în *Substratum* şi în *Ochiul lui Zamolxe* de inadecvarea dintre mijloace şi „obiectul" fixat cu deliberare. Principala însuşire a poetului este plasticitatea imagistică. Întemeiată pe asociaţii nu atît violente cît neobişnuite, savante şi rare şi a cărei superioară expresie este viziunea fundamental „estetă": „te-ajunge forma pescăruşului ucis de-o rază / pe cînd fusese-aprins pentru-ntîia dată farul, / te-ajunge apa şi chiar sîngele din apă, / tăcerea lui rotundă, ochiul spălat de amintiri, / ceremoniile fosforescentei mări, virtutea lor, / sub exaltate alge venind să moară străveziu / ca-ntr-un sfîrşit de elegie..." Înclinaţia către exotic şi eteroclit, enumeraţiile insolite şi preţioase („Dincolo de port, de floarea de ferigă a farului / se aud cornurile călăreţilor lui Neptun... / O, malul purpuriu de scoici şi crabi / şi pete de petrol şi paşi elegiaci / şi norocul iubirii / această hîrtie semnată de Steaua polară..."), dinamica interioară de natură reveerică („cum văzduhurile se aud molatec / asemeni unor clopote din fulgi de cufundar") sînt de fapt semnele după care putem recunoaşte poetului o puternică sensibilitate „artistă" şi deloc una „vizionară": „Era o cumpănă vibrînd galben şi cărămiziu, / cum ar fi coada cocoşului sălbatec, / sau acea stare în care vezi mari scuturări de insecte / în camere aburind de linişte". Dan Mutaşcu este un poet original, iubitor de rafinament bizantin.

Mircea Iorgulescu

azi în librării

EDITURA „EMINESCU"

— Victor Eftimiu: **Omul**, versuri — 96 pag., 6 lei.
— Teodor Mazilu: **Înmormîntare pe teren accidentat**, nuvele — 260 pag., 8,75 lei.
— Sorin Titel: **Mi-am amintit de zăpadă**, schiţe — 168 pag., 5 lei.
— Ada Orleanu: **Bun rămas, crînguri de alun** („Romanul de dragoste") — 400 pag., 12 lei.
— Mihai Georgescu: **Punctul**, teatru — 120 pag., 7,25 lei.

EDITURA „CARTEA ROMÂNEASCĂ"

— Ben. Corlaciu: **Starea de urgenţă**, poezii 286 pag., 18,50 lei.
— Cornel Brahaş: **Întors**, versuri — 88 pag., 6 lei.
— Ştefan Oprea: **Balansoar pentru maimuţe**, teatru — 228 pag., 7,50 lei.

EDITURA „ALBATROS"

— Alexandru Călinescu: **Anton Holban — Complexul lucidităţii**, Col. „Contemporanul nostru" — 184 pag., 5,50 lei.
— Cornelia Comorovski: **„Literatura umanismului şi renaşterii**, 3 vol. Colecţia „Sinteze Lyceum" — 1070 pag., 45 lei.
— Neculai Şandru: **Prinţul aurului**. Seria „Memoria pămîntului românesc" — 104 pag., 6,50 lei.

EDITURA „JUNIMEA"

— George Damian: **Din nord**, versuri — 72 pag., 7,75 lei.
— Christian Barnard: **Inima nu trebuie să moară**, traducere de Gr. Vereş — 192 pag., 11,50 lei.

EDITURA „DACIA"

— Elena Popoviciu: **Teoreme de medie din analiza matematică şi legătura lor cu teoria interpolării**, cu un rezumat în limba franceză şi bibliografie — 226 pag., 14 lei.
— **Egö langban forog szivem** (În pară de foc arde inima mea), antologie bilingvă (română-maghiară) de cîntece lumeşti din Transilvania. Prefaţă în limba maghiară de Kollo Karoly, rezumat în limba română — 154 pag., 13 lei.

EDITURA ŞTIINŢIFICĂ

— Cornel Popa: **Teoria cunoaşterii** — 280 pag., 13 lei legat.
— Ana Katz: **Dialectica în exigenţă**. Discurs ontologic — 232 pag., 6 lei.
— Mihai Fătu: **Sfîrşit fără glorie** — 430 pag., 19 lei legat.

EDITURA MILITARĂ

— Col. de justiţie doctor Dragoş Cojocaru: **Lege, legalitate, justiţie** — 424 pag., 10 lei.
— **Inimi fierbinţi**, povestiri — 200 pag., 7 lei.

Dialogul creator

Scriu aceste rînduri după ce prin intermediul televizorului am urmărit imaginile vizitei pe care mieicuri dimineață secretarul general al partidului a făcut-o în București. Din înșiruirea imaginilor se profila acel sentiment pe care din primăvara lui 1965 îl avem de fiecare dată : Nicolae Ceaușescu se întîlnește cu oamenii acestei țări în sufletul cărora se recunoaște și al căror suflet îl întruchipează în chip plenar stabilind o comunicare directă, spontană, lipsită de orice reținere și convenție protocolară. Un sens nou dat întîlnirii dintre conducător și poporul de milioane de oameni care vorbesc sincer despre ei, despre viața și munca lor. Un dialog despre ziua de astăzi și despre ceea ce are să fie mîine, un dialog a cărui dominantă esențială este sinceritatea deplină, privirea lucidă deopotrivă a ceea ce s-a împlinit, a ceea ce încă mai avem de făcut sau a ceea ce încă nu este conform vieții noastre, sensului dezvoltării ei, normelor care o guvernează. Un dialog care îi implică pe toți și pe fiecare în parte, în care generalul se împletește cu particularul, constituind un stil de conducere ce privește nu numai destinele unui popor ci și faptele noastre de fiecare zi.

Acesta a fost din luna mai 1965 data primei întîlniri a tovarășului Nicolae Ceaușescu cu oamenii de artă și stilul pe care conducătorul statului și partidului nostru l-a imprimat în dialogul cu scriitorii și artiștii țării noastre.

Am participat la multe din aceste întîlniri, iar acum cînd recitim cuvîntările sale la conferințele uniunilor de creație, la discuțiile cu reprezentanții diferitelor bresle, în afară de emoția clipelor acelea, avem încă o dată sentimentul că tot ceea ce a scris Nicolae Ceaușescu despre arta și literatura română alcătuiește un sistem de gîndire de o perfectă organicitate : o dezvoltare creatoare a gîndirii marxiste, o înțelegere supla și nuanțată a fenomenului artistic privit deopotrivă în dezvoltarea sa istorică și în toate conexiunile artei moderne, o pătrundere perspicace a particularităților artei, a specificului ei.

Piatra unghiulară a indicațiilor date de conducătorul partidului o constituie sentimentul datoriei omului de artă față de poporul și patria sa. Scriitorul, artistul sînt fiii unei națiuni, al unei colectivități care trăiește și muncește pentru desăvîrșirea unei noi societăți, pentru făurirea unui om cu trăsături morale înaintate. El are datoria să se inspire din faptele acestor oameni, din lupta și munca lor nu odată eroică, totdeauna pilduitoare, totdeauna străbătută de pasiunea pentru nou, pentru înlăturarea a ceea ce este vechi în viață și în conștiință. Necontenit Nicolae Ceaușescu a insistat asupra caracterului complex al acestui proces... Partidul nostru cheamă scriitorii — cronicari ai acestor timpuri — să înfățișeze în mod veridic lupta poporului, să arate și realizările și piedicile peste care trecem, să critice lipsurile, neajunsurile, greșelile să înfiereze elementele vechiului, tot ceea ce se opune torentului vieții noii. Dar în același timp, scriitorii trebuie să vadă limpede forțele noului, să surprindă energia impetuoasă cu care el se afirmă în viață, să contureze marile realizări înfăptuite prin abnegația milioanelor de oameni ai muncii, să redea tendința dezvoltării ireversibile a societății spre culmile înalte ale socialismului și comunismului".

Sensul umanist al gîndirii despre artă a tovarășului Nicolae Ceaușescu de aici pornește : de la considerarea omului nou ca principalul inspirator al operei de artă, care prin faptele sale este generator nu numai de bunuri materiale, dar configurează și o conștiință revoluționară despre viață și muncă.

Încă de la prima întîlnire cu oamenii de artă secretarul general al partidului a vorbit despre necesitatea obiectivă a creației românești contemporane : aceea de a merge la izvor. Izvorul acesta e în primul rînd omul nou, care aduce în viață elanul și suflul revoluționar al partidului, pentru care edificarea noii societăți reprezintă suprema rațiune de a fi. Arta trebuie să slujească idealurilor înaintate ale societății, promovării principiilor de dreptate, echitate socială, ea trebuie să influențeze prin eroii acestor opere procesul făuririi unei noi conștiințe. Aici aș vrea să subliniez faptul că în tot ceea ce Nicolae Ceaușescu a scris despre literatură și artă un alt element esențial îl constituie ideea răspunderii majore a omului de cultură, a creatorului față de destinele poporului său. Arta nu-i un element marginal al vieții sociale, nu constituie doar o gratuită și plăcută îndeletnicire de trecere a timpului, ci un fenomen social cu adînci răsfrîngeri asupra conștiinței întregului popor. Recunoscînd artei o pondere atît de mare în societatea socialistă este firesc ca secretarul general al partidului să insiste asupra rolului ei deosebit de important în procesul de formare a conștiințelor și privind dialectic fenomenele să prevină asupra influențelor nocive pe care vehicularea necritică a unor produse ce conțin idei și sentimente ce nu ne aparțin le pot avea asupra oamenilor.

Chemările conducerii partidului nostru adresate oamenilor de artă și literatură se sprijină pe cele mai nobile tradiții ale culturii românești, dezvoltîndu-le în chip creator. O artă a sentimentelor stenice, o artă a sănătății morale, o artă care să militeze pentru ceea ce este pozitiv în societate, de pe pozițiile forțelor celor mai înaintate, o artă care să sădească în inimi optimismul, dragostea de viață, această artă constituie încununarea unei tradiții românești de cultură pusă în valoare în chip strălucit datorită acestui mare iubitor al valorilor românești : Nicolae Ceaușescu.

Nu ne referim aici numai la înaltele cuvinte de apreciere pe care le-a rostit despre marii noștri creatori din trecut, faptul că în repetate rînduri a evocat pilda neuitaților artiști-cetățeni, suflet din sufletul neamului lor, ci și la avîntul pe care în anii din urmă l-a luat cercetarea critică a operelor tezaurului nostru clasic. Redescoperirea tradițiilor naționale, punerea în valoare a tot ceea ce este înaintat, progresist în gîndirea și opera scriitorilor și artiștilor din trecut a cunoscut în acești ani o amploare fără precedent și ne-a dat tuturor sentimentul apartenenței la un popor cu o cultură organic constituită, cu adînci rădăcini în timp, cu un mesaj totdeauna nou.

Fără îndoială nu avem pretenția ca aceste sumare considerații să cuprindă întreaga bogăție de idei exprimate în numeroasele întîlniri ale tovarășului Nicolae Ceaușescu cu oamenii de cultură. Nu aș vrea să încheie aceste notații fără a insista asupra unuia din învățămintele cele mai prețioase pe care le-am extras și anume că o artă inspirată din realitățile de astăzi, din viața omului de astăzi, trebuie să fie accesibilă, să se adreseze omului de astăzi : „Marii creatori români și ai altorații au creat întotdeauna pentru popor, fără teama că nu vor fi înțeleși. Cu atît mai imperios este ca literatura și arta să se adreseze astăzi poporului". În viziunea largă, nuanțată asupra fenomenului artistic, secretarul general al partidului a insistat nu numai o dată asupra libertății pe care artistul o are de a se exprima conform propriei personalități, a înzestrărilor sale, într-un limbaj cît mai viu, mai divers și mai nuanțat încurajat „efortul de a diversifica mijloacele și formele de expresie". Dar această diversitate de stiluri personale trebuie să devină convergente în focarul de aur al culturii românești : aceea de a fi utilă omului, de a contribui la înnobilarea lui sufletească.

Întîlnirile secretarului general al partidului cu artiștii înscrise în dialogul continuu pe care acest minunat fiu al poporului nostru îl are cu țara întreagă, arată deopotrivă prețuirea de care omul de artă și opera lui se bucură în fața conducătorului țării noastre și constituie impulsuri ferite date literaturii și artei de pe aceste meleaguri care în epoca aceasta și datorită lui Nicolae Ceaușescu a trăit sub zodia marilor ei împliniri.

Valeriu Râpeanu

Nume drag

Fiu viteaz dintr-un viteaz popor,
Om cinstit de-ntreaga omenire,
Ce-ți dorim, iubit Conducător ?
Viață cît a țării nemurire !

Nume drag ca steagul tricolor,
Ești lumina noastră și mîndria,
Gîndul tău înseamnă viitor,
Viața ta se cheamă România.

Pentru toți simbol de eroism,
Demnitate care nu se-ndoaie,
Aliajul pur de comunism
Este Ceaușescu Nicolae.

Inima de dor a dat altei
Frunteа țării — om de omenie
L-a trimis istoria spre noi
Ca prin noi istoria s-o scrie

Ion Brad

Patria îi cîntă numele

Ce iarnă de purificare
Te-a nins din leagăn, să răsari, țăria firii,
Tortă a țării,
Visînd, luptînd, neabătut,
Aerul tare
Al comunismului ne-adie fața.
Și tu rămîi aripa-zbor a tuturor,
Glasul pămîntului, speranța lui, viața,
Cît nedreptatea vei lovi necruțător.
Eu nu am harul vorbelor deșarte,
Arar poate răzbese cu-o floare, norii
De care știu, au mult prea multă parte
Marii hărhați din care crese conducătorii
Numele tău, invrednicit de abirșie.
Nu eu îl cînt, ci neamul patriei — cel mare
Cînd hărhătește, cînd a duiogie.
O, pentru visu-i de neatîrnare
Marile-osteneli nu-s răsplătite
Cu flori de-o zi, ori laude meșteșugite.
Istoria scrie-va sleva de aur,
Unirea faptei cu-al cuvîntului tezaur.

Violeta Zamfirescu

La mulți ani!

Acum patru decenii, un tînăr muncitor, maturizat precoce de școala aspră a vieții, intra în mișcarea revoluționară, cînd tocmai împlinise cincisprezece ani. Omul acesta conduce astăzi destinele patriei noastre. Între el și Partidul Comunist Român ale cărui idealuri le-a slujit de atunci cu o neabătută credință, s-a produs o fuziune completă. Tovarășul Nicolae Ceaușescu este întruchiparea vie a aspirațiilor celor mai profunde, experienței și conștiinței poporului nostru. Secretarul general al Partidului Comunist Român a crescut, s-a călit și a învățat arta conducerii maselor o dată cu avangarda clasei muncitoare. Trăsăturile acesteia le găsim în puternica lui personalitate, devotamentul absolut față de popor, patriotismul fierbinte, demnitatea marxist-leninistă, curajul, hotărîrea, sentimentul de răspundere istorică, realismul robust și avîntul revoluționar. Conducătorului nostru iubit i se datorește introducerea, cu o valoare principială, a termenului moral, popular, de „omenie" în limbajul politic. Faptul nu este întîmplător, ci rezumă admirabil o concepție asupra vieții în care umanismul socialist capătă o originală concretizare națională. Tovarășul Nicolae Ceaușescu are cîteva însușiri prin care și-a cîștigat un respect și o dragoste unanime. El este înainte de orice o expresie a dinamismului comunist. Neobosit colindă țara, se află peste tot acolo unde clocotesc eforturile creatoare, printre mineri, oțelari, constructori, țărani, oameni de știință și artiști. În cunoștință perfectă de problemele fiecărei regiuni, stimulator priceput al energiilor populare, țara întreagă se recunoaște în chipul lui. Același dinamism, tovarășul Nicolae Ceaușescu îl poartă peste hotare în promovarea unui tip de raporturi noi, internaționale, bazate pe egalitatea tuturor statelor, pe respectul independenței și suveranității naționale. Astăzi, România a devenit cunoscută oriunde și cine rostește numele ei, adaugă : Ceaușescu. Avem de-a face cu o identificare simbolică, elocventă, între poporul nostru, politica Partidului și acela care o duce la îndeplinire cu o neclintită consecvență.

Tovarășul Ceaușescu are un stil profund democratic de a conduce treburile publice. El folosește necontenit principiul consultării largi populare, încurajează critica, are o mare încredere în oameni, știe să fie pe cît de intransigent, pe atît de înțelegător. Un curent de simpatie spontan, firesc, sincer, se crează imediat în jurul lui, ori de cîte ori vizitează diverse unități socialiste sau discută cu reprezentanții lor. Sentimentul tuturor e că nimic formal nu determină asemenea întîlniri, ci o dorință arzătoare de a face ca lucrurile să meargă mai bine. În sfîrșit, tovarășul Nicolae Ceaușescu unește o inteligență ascuțită cu un deosebit simț practic și o mare flacără sufletească. El știe să aprecieze de aceea cu o curajoasă luciditate realitățile și totodată să aprindă entuziasme. Ochiul clarvăzător al Partidului și inima lui fierbinte se recunosc în aceste calități. Scriitorii au simțit în tovarășul Ceaușescu un îndrumător luminat și un prieten care și-a găsit oricînd timp ca să le asculte părerile.

De ziua aniversării lui urarea care-i va fi, sînt sigur, cel mai pe plac este : „Să ne trăiască și să vadă clădită România comunistă visată de el".

Ov. S. Crohmălniceanu

Bună dimineața!

În această dimineață îmblănită cu zăpadă, mă trezesc cu gîndul, nu știu de ce, la Jurnalul meu. Căci am și eu, ca mai tot omul de litere și de cuvînt (cred că vorba asta a spus-o înaintea mea un mare scriitor, dar nu mai știu cine), un soi de caiet, în care stau din cînd în cînd de vorbă cu mine însumi. E foarte devreme, toți ai casei încă mai dorm, chiar și fiica mea, Ana Christina Selene, care nu mai are chiar atît de mult pînă la ora cînd trebuie să plece la școală. E liniște din toate părțile și un sentiment de certitudine mă stăpînește, o certitudine deplină, ceea ce, o clipă, mi se pare destul de ciudat, pentru că firea mea, în general neliniștită, nu se întîlnește prea des cu sentimentul acesta, care constat că e vital.

Mă apuc, deci, să-mi frunzăresc Jurnalul. Citesc o însemnare ici, una dincolo, la cîte o pagină surîd, la alta mă cam întristez, după cum mi-a fost și sufletul în ziua cînd am scris, și așa mai departe. Pînă cînd, deodată, dau peste aceste rînduri : Magistrală, impresionantă, curajoasă — cuvîntarea de azi a lui Ceaușescu. L-am ascultat, aveam uneori impresia că trăiesc în vremea lui Bălcescu.

Însemnarea e mai veche, din perioada următoare celui de al IX-lea Congres al Partidului Comunist Român. Zăbovesc îndelung asupra ei, îmi aduc perfect aminte de entuziasmul și de solidaritatea întregii țări cu secretarul general al partidului. Apoi, pelicula memoriei, pusă în mișcare de evenimentul respectiv, începe să se desfășoare, decantînd imagini, cuvîntări, vizite de lucru, călătorii, de atunci și pînă astăzi, toate polarizînd același entuziasm și aceeași solidaritate. Îl revăd și îl ascult la Adunarea Generală a Scriitorilor, din 1968, îl revăd și îl ascult la Conferința Națională a Scriitorilor, din Mai 1972. Sunt aici, la masa mea de lucru și totodată sunt plecat cu omul acesta, pe care, dacă n-ar fi existat, l-am fi creiat noi înșine, cu toții. Căci istoria noastră avea și mai are nevoie de el, așa cum aceeași istorie zbuciumată a avut cîndva nevoie de un Bălcescu. De aceea facem ce ne spune, pentru că și el face ceea ce știe că vrem.

E, prin urmare, liniște din toate părțile, în această dimineață inundată de flori albe, iar sentimentul meu vital de certitudine nu mai e deloc ciudat. Voi fi un om liber, mi-am spus demult, firesc, și îmi repet acum, la fel de firesc, atîta vreme cît Partidul, condus de oameni ca Acesta, ne va purta de grije.

Acum mă duc alături, să o trezesc cu blîndețe pe fiica mea, căci sună la fereastră, din zăpadă, ora școlii. Eu sunt ziua de azi, ea e ziua de mîine și amîndoi vom spune : Bună dimineața, întru mulți ani, iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu !

Ben Corlaciu

Devotament și fermitate

Dacă am cădea de acord să numim acele perioade care se caracterizează în viața unui popor printr-o efervescență spontă pe toate planurile de activitate, prin impunerea năpustă respectivă pe plan mondial datorită observării unor principii juste în relațiile internaționale, momente culminante, atunci anii de cînd tovarășul Nicolae Ceausescu se află în fruntea partidului și statului nostru, luați la un loc, sînt un adevărat moment culminant în evoluția țării noastre, a întregii națiuni socialiste românești, a fiecăruia dintre noi. De aceea întregul nostru popor cinstește împlinirea a 55 de ani de viață și 40 de ani de activitate în rîndurile mișcării comuniste a secretarului general al partidului ca pe o sărbătoare a propriilor sale împliniri. Sîntem convinși de devotamentul și fermitatea principiului a omului, care stă în fruntea destinului nostru colectiv deoarece îi cunoaștem țelurile, îi cunoaștem planurile și acțiunile, știm că ele sînt expresia gîndirii colective a conducerii partidului nostru, expresia democrației noastre socialiste, expresia voinței poporului nostru de a trăi liber, în pace cu toate popoarele lumii, într-o atmosferă de emulație și de creație. Ca scriitor de naționalitate germană, tin să-mi exprim totodată recunoștința pentru grija arătată de secretarul general al partidului nostru, în nenumărate rînduri, condițiilor morale și materiale în care oamenii muncii de alte naționalități participă la efortul construirii statului nostru socialist multilateral dezvoltat. Să ne trăiască mulți ani fericiți spre gloria patriei și propășirea întregului nostru popor.

Arnold Hauser

Înalt prestigiu internațional

(Urmare din pag. 1-a)

vede întotdeauna limpede și exact datat cu tezaurul unei imense experiențe".

Editura londoneză „Abacus Press ltd" a inaugurat noua sa serie **„Făuritori ai istoriei"**, care își propune să înfățișeze viața, activitatea și opera unor prestigioși conducători de țări și popoare din lumea întreagă, cu volumul publicistului englez Donald Catchlove intitulat **„Ceaușescu al României"**. Titlul vorbește de la sine despre identificarea conducătorului statului nostru cu însăși țara al cărui fiu este, datele biografice ale tovarășului Nicolae Ceaușescu fiind prezentate în strînsă legătură cu evenimentele cele mai importante ale istoriei României. **„Poporul român** — scrie D. Catchlove — **este mîndru de a avea un asemenea conducător"**. Autorul prezintă convingător dezvoltarea rapidă a țării noastre în ultimii 25 de ani, scoțînd în evidență faptul că mersul înainte al țării este indisolubil legat de **„geniul organizatoric al președintelui Nicolae Ceaușescu, de talentul său în mobilizarea maselor"**.

Reliefînd contribuția esențială și originală pe diverse planuri a tovarășului Nicolae Ceaușescu, profesorul universitar italian Carlo Salinari, care a îngrijit și a scris prefețele celor două volume de articole și comentarii ale secretarului general al P.C.R., apărute la Milano, scrie : **„Pentru toate sectoarele de muncă, de la conducerea activității în producție, la școală și pînă la cercetarea științifică, Ceaușescu indică necesitatea unei legături strînse între teorie și practică aceasta fiind singura cale care duce la edificarea societății socialiste și la începerea construirii comunismului"**. Același distins profesor universitar milanez spunea în cuvîntul său la festivitatea lansării volumului la care ne referim : **„Obiectivele pe care și le propune România pot părea ca fiind ambițioase. Nu există însă nici o îndoială că prin măsurile preconizate personal de președintele Ceaușescu, prin mobilizarea generală a eforturilor poporului român harnic și inventiv, ele vor fi realizate cu succes deplin"**.

Comentînd textele de politică externă conținute de cele două volume apărute pînă în prezent la „Il Calendario del Popolo", presa italiană recunoaște că **„Nicolae Ceaușescu s-a impus drept unul dintre oamenii de stat cei mai coerenți și mai curajoși, iar ideile sale în domeniul politicii internaționale se află în centrul dezbaterilor"** (Il Messaggero). **„poziția președintelui Ceaușescu suscită de multă vreme un mare interes în lume"** („Corriere della Sera"), **„ceea ce susține Nicolae Ceaușescu este o concepție profund etică"** (prof. Carlo Salinari).

De o importanță covîrșitoare pentru cunoașterea exactă a poziției României în principalele probleme ale lumii contemporane a fost cuvîntarea pe care șeful statului român a ținut-o de la tribuna Organizației Națiunilor Unite în pragul celei de-a 25-a aniversări a acesteia, cuvîntare cu amplă rezonanță internațională, ea a trezit un puternic ecou aprobativ în cele mai largi cercuri politice și ale opiniei publice mondiale, constituind o strălucită expresie a ataşamentului profund al poporului român față de cauza păcii și înțelegerii internaționale. Președintele Nicolae Ceaușescu s-a adresat conștiinței tuturor oamenilor de bună credință care cred într-un viitor mai bun. Iată cîteva ecouri la această cuvîntare :

„...exprim înalta mea apreciere cu privire la discursul domnului președinte Ceaușescu. Am reîntîlnit cu mare satisfacție puncte de vedere și idei fundamentale ale politicii românești... A fost un discurs magistral și reconfortant" (Maurice Schumann — ministrul de externe al Franței). **„Sînt foarte impresionat de discursul președintelui României, Nicolae Ceaușescu** — declara președintele Ciprului, arhiepiscopul Makarios — **El a exprimat foarte clar poziția țării sale asupra problemelor care ne preocupă pe toți. Țara mea este complet de acord cu principiile expuse atît de splendid de președintele Ceaușescu".**

„Consider că președintele Ceaușescu este o personalitate politică prin excelență, este un om care cunoaște în profunzime problemele politice internaționale. Argumentează cu calm, privind cu greutate în tot ce spune, rămînînd întotdeauna consecvent pozițiilor, principiilor sale. Acesta este motivul pentru care el se bucură de o asemenea popularitate în Austria și în întreaga lume" (Rudolf Kischlaeger, ministrul afacerilor externe al Austriei).

Personalitatea umană a conducătorului statului și poporului român în marea sa dragoste față de oameni, s-a impus atenției întregii lumi. La Congresul al X-lea al Partidului Comunist Român tovarășul Nicolae Ceaușescu lansa chemarea adresată tuturor oamenilor muncii de a fi „comuniști de omenie". Și cine altul dacă nu comunistul numărul 1 al țării putea să probeze aceasta în fața lumii întregi : **„Întruchipînd dintotdeauna un militant, șeful statului român a rămas un om de omenie. Destinul lui de luptător care și-a consacrat întreaga viață binelui poporului său constituie un tulburător model de probitate și simplitate. Orice întîlnire cu el devine un moment de neuitat pentru totdeauna prin libertatea de spirit și independența care îl guvernează. Astfel de oameni apropie popoarele"**, notează M. P. Hamelet în volumul apărut la „Seghers".

Sînt emoționante cuvintele publicistului francez Claude Bonnefoy : **„Volumul biografic închinat șefului statului român nu numai că ne aduce precizări cu privire la acțiunile și politica lui Nicolae Ceaușescu : ea ne descoperă un OM. Viața sa, momentele de grea încercare, vigoarea sa, tenacitatea deosebită în urmărirea țelurilor, toate configurează un destin. Ceea ce frapează în mod deosebit la acest om este logica și supleța gîndirii sale, priceperea sa de a adapta în mod constant teoria la practică. Ceea ce se degajă cu pregnanță din lectura textelor președintelui Nicolae Ceaușescu este prezența unui om pentru care cuvintele Adevăr, Pace, Socialism nu sînt simple lozinci ci realități vii, cărora el le dedică toate capacitățile sale".**

Prin glasul și faptele fiului său cel mai iubit, România a aruncat peste lume un mănunchi de curcubee, ale increderii și speranței că oamenii pot și trebuie să trăiască în bună înțelegere. Citind lucrările tovarășului Nicolae Ceaușescu apărute peste hotare, vibrante omagii aduse conducătorului partidului și statului nostru, oamenii de bună credință vor descoperi sau redescoperi un popor animat de nobilele idealuri ale păcii și înțelegerii, idealuri pe care primul bărbat al României le slujește cu nedesmințită fermitate.

Modificarea

De fapt, Benedict nu plecase din spital, ci mai exact fusese expulzat... Liliana nu se afla în spital — era plecată la Timișoara, la nu știu ce simpozion științific. Profesorul plecase cu două zile înainte la Paris, medicul primar era în operație, așa că dispariția lui trecu aproape neobservată.

Odată ajuns pe aeroport, Benedict, în ciuda condiției de om expulzat cu forța, începu să guste din plin plăcerile libertății pe care pînă atunci crezuse că o ignorase. Nu se gîndea decît la petreceri și la chefuri zdravene. Își dădea seama că toată umilința lui în fața bolii fusese doar o metodă de adaptare, din toată acea umilință care-l umpluse de mîndrie, nu mai rămăsese nimic. Nu se mai confunda cu boala pe care o avusese și, într-un fel, încă o mai avea, dispăruse orgoliul regal de a fi bolnav... Aforismele medicilor „Nu există boli, ci bolnavi"... „Durerea e prietenul bolnavului" — i se păreau cu desăvîrșire ridicole. Credea că și pe Liliana o idealizase, că transformase niște elementare obligații profesionale în trăsături romantice de caracter... Dacă n-ar fi existat boala, n-ar fi existat nici idila lor și Liliana rămînea izolată undeva, în lumea strîmtă a bolii... Căci acum lumea bolii i se părea strîmtă și deformată, o conjurație a suferinței și a științei.

Comandă o cafea la bufetul aero-gării și numai gîndul că bea cafeaua cu aprobarea medicilor o făcea să capete un gust sălciu, farmaceutic. Dintr-o nevoie de independență, aprinse o țigară, deși medicii îl sfătuiseră să mai aștepte cu fumatul cel puțin două-trei săptămîni.

Crezuse că boala îl va schimba, că de acum înainte va privi viața cu înțelegerea pe care i-o dăduse confruntarea cu suferința fizică. Că a trecut printr-o experiență teribilă... Că acea experiență îl va schimba. Că de acum înainte va trăi altfel... Dacă se examina cu luare aminte, vedea că nu trecuse prin nici o experiență, că nu înțelese absolut nimic, fusese doar un „bun bolnav", cum remarcase profesorul cu aerul cu care ar fi spus un „bun soldat"... La trei zile după operație, profesorul ținuse să-l felicite.

— Da, dragă domnule ziarist, ați fost un bun bolnav, un adevărat bolnav... Dacă toți bolnavii ar fi ca dumneata... •

Profesorul nu făcea deosebirea dintre a fi scriitor și a fi ziarist, deși Benedict îi explicase că deosebirea e mare, cam cum ar fi cea dintre un felcer și un medic, dar nimeni în lumea ordonată și extenuată de griji a spitalului nu se arătă dornic să înregistreze asemenea nuanțe.

Deși Benedict se întorcea acasă doar cu sentimentul că a fost „un bun bolnav" toate preocupările de ordin spiritual dispăruse, se gîndea s-o vadă pe Mariana, să meargă cu ea la Copșa, să vadă ce mai fac băieții... într-un cuvînt, să vadă ce mai e nou... să ia totul de la început... Nici o experiență nu ne învață nimic...

Mariana îl aștepta la aeroport. Ca întotdeauna, nu era singură, venise însoțită de o femeie pe care Benedict n-o cunoștea. Mariana își sporea contingentul de prietene cu aceeași energie cu care își sporea garderoba. Ce rost are să vii cu o prietenă ca să-ți întîmpini amantul după două luni de despărțire, dracu mai înțelegea? ! Benedict se crispă, în acea clipă o ura de moarte.

Mariana se arătă, desigur, foarte bucuroasă.

— Vai, Ben, dar arăți fenomenal...

Ei, chiar fenomenal, n-arăta el. Mai exagera și Mariana...

Apoi Mariana se întoarse spre prietena ei, care aștepta, resemnată și intimidată, să fie prezentată. Era evident că biata femeie n-avusese deloc chef să vină la aeroport — Mariana o trăsese după ea, ca să nu se simtă singură. Amîndouă aveau aerul unor femei care de la o orgie crîncenă nimeriseră la o ședință de binefacere și din pricina trecerii prea bruște, viciul nu avusese încă timpul necesar să ia forma virtuții. Așa bănuia cel puțin Benedict.

— Niciodată n-ai arătat atît de bine, Ben... Uite o prietenă de a mea... Ținea foarte mult să te cunoască... E o admiratoare de a ta.

Benedict îi sărută mîna ceremonios și prietena Marianei, repede, prea repede după gustul lui Benedict, ținu să precizeze.

— Eu și cu mătușa mea vă apreciem foarte mult...

Apoi se retrase, modestă și afinoasă, ca o școlăriță care și-a terminat de spus poezia anume pregătită pentru serbarea de sfîrșit de an.

— Eu am plecat... Vă las singuri... Așa e normal... Aveți atîtea să vă spuneți...

Odată instalați în taxiul care-i aștepta, Mariana socoti de datoria ei să-l pună pe Ben la curent cu toate noutățile.

— A, nu știi bomba? Mercaris a divorțat...

Mercaris era un regizor de filme documentare, vag prieten cu Benedict. Benedict se mîră puțin — strictul necesar — atît cît să nu jignească zelul Marianei.

— Foarte bine... — admise Benedict. Nimic mai logic ca un divorț.

Atențiile Marianei erau numai proiecte, destinul implacabil o împiedica întotdeauna să le și realizeze.

— Am vrut să iau niște flori, să fie în casă, cînd vii tu, dar florăria de la Romană era în inventar. Auzi, o florărie în inventar. Nu e absurd?

Obosit de călătorie și de observațiile Marianei, Benedict se așeză pe pat să se odihnească puțin. Mariana murea de curiozitate.

— Ben, nu te supăra, vreau să-ți văd rana...

Ca și cum rana ar fi fost o piesă de teatru pe care Benedict o lucrase pe ascuns și refuza, din orgoliu, să i-o arate Benedict protestă, dar Mariana se simți jignită.

— Cum, Ben? Ai secrete față de mine?

Argumentele stupide exercitau asupra scriitorului o mare putere de seducție. Așa că cedă. Își ridică puțin cămașa și-o lăsă pe Mariana să-l admire.

Mariana bătu din palme încîntată.

— O, ce rană frumoasă, Ben. Așa de bărbătească, de virilă... Ai avut norocul că te-a operat o somitate.

Entuziasmul femeii într-o asemenea împrejurare depășea puterea lui de înțelegere. În consecință, deveni stupid.

— Mă bucur că-ți place rana mea...

Apoi Benedict se grăbi să profite de tandrețea Marianei.

— Am să stau cîtva timp la tine... O să ai ocazia să mă îngrijești... Tot spuneai tu că regreți că nu te-ai făcut doctoriță...

Mariana se crispă.

— Nu se poate, Ben.

Chiar nu mai înțelegea nimic.

— Am să-ți explic, Ben...

Și începu să-și fluture părul, cum avea ea obiceiul înainte de a lua o hotărîre.

Benedict era atît de preocupat de convalescența lui, încît nu vedea ce-ar putea-o împiedica pe Mariana să i se dedice, ca infirmieră — cîteva zile.

— A intervenit ceva în viața mea...

Mărturisirea Marianei făcută în asemenea împrejurare i se părea lui Benedict pur și simplu de prost gust. Se vedea frustat de o infirmieră și nu de o amantă.

— Ce a intervenit? — mormăi Benedict inciudat că din pricina epuizării fizice nu se poate nici măcar înfuria ca lumea.

— Ce să intervină? Nimic grav. Un bărbat. Cred că am întîlnit marea dragoste...

— Ei, lasă-mă...

— Da, Ben. E ceva foarte serios...

Plăcerea ei de a mărturisi era atît de mare, încît nu mai vedea nici măcar oboseala bărbatului. I se închideau ochii de somn, dar nu putea să doarmă, era obligat să asculte tot ce se întîmplase cu Mariana în absența lui.

Mariana era dispusă să povestească totul cu lux de amănunte.

— Prima dată nu mi-a plăcut de el... Avea ceva respingător... Mă asculți, Ben?

Benedict făcu iarăși un mare efort să nu adoarmă... Mărturisirea femeii semăna cu pălăvrăgelile bețivilor pe care Benedict fusese adeseori obligat să le asculte noaptea frînt de oboseală, cînd era forțat să-și manifeste cît mai evident compasiunea.

— Da, te ascult...

— Pe urmă, m-a invitat la un restaurant... Poate nu trebuia să mă duc, dar m-am dus... Am luat masa împreună, era o plăcere să-l asculți... În timpul conversației, E un tînăr, un bărbat, mereu se scobea în dinți, era enervant. Ceva de spaimă... M-a invitat la dans... Am acceptat, nu se poate să nu accept odată ce am luat masa cu el... Ei, Ben, din clipa aceea... În timpul dansului, s-a întîmplat ceva extraordinar...

Din amant — Benedict devenise duhovnic.

— Ei, Ben, tu ești un om inteligent, îți pot să-ți spun. Am simțit ceva extraordinar, nu mi s-a mai întîmplat niciodată așa ceva... Un act sexual continuu, dacă n-ai trăit așa ceva, n-ai cum să înțelegi...

Aproape că Benedict adormise.

— Nu mă condamni, nu-i așa?...

Întrebarea asta nu ajunsese pînă la Benedict.

— Ce-ai spus?

— Cum, Benedict? Tu nici nu mă asculți?

— Te-am ascultat... Dar mi-e somn... Înțeleg că te-ai amorezat, dar înțelege și tu că mi-e somn. Fă patul.

Mariana deveni din nou drastică.

— Nu se poate...

— Ce nu se poate?...

— Să mai stai aici... Peste două ore vine el aici... Îți dai seama că ar fi penibil...

Ei, drăcia dracului... Trăise, de bine de rău, cu femeia asta cinci ani de zile și nerăbdarea ei de a se bucura de avantajele noii iubiri i se părea exagerată, cu oricîtă înțelegere ar fi privit el lumea senzațiilor. Măcar să fi așteptat și ea pînă mîine dimineața... Ce atîta grabă? Îi era greu să se trambaleze în starea în care se găsea pînă la locuința lui. Ar fi fost teribil de obosit. Se uită cu atenție la Mariana și încercă să descopere o urmă de tandrețe, dar nu văzu decît cruzimea femeii „care și-a găsit fericirea".

Teodor Mazilu

— Am și eu dreptul de a fi fericită...

O, ce fraze mari — se scîrbi Benedict. Cine i-a spus că n-are dreptul? Sigur că are dreptul... Dar nu putea să aștepte pînă mîine dimineață?

— E de o virilitate extraordinară. E originar din Turda.

Benedict scrise și ca [illegible] scriitor stimat de [illegible] al Marianei, încercă să se ridice. O neînduplecată oboseală puse însă stăpînire pe trupul lui vlăguit de boală și înțelese că îi va fi greu să întîmpineze [illegible] legitimă a femeii.

Mariana era însă necruțătoare, nu-i vedea oboseala, trăia numai spaima ca nu cumva fostul amant, cuprins de pasiune, să nu [illegible] mai devreme decît stabilisera. Fără să vrea, Benedict își aduse aminte cum acum cinci ani Mariana, biată studentă venită din provincie, bătuse la ușa lui, agramată și flămîndă, cum o adăpostise, o hrănise, o silise să se ducă la facultate, o învățase să se spele pe dinți, o salvase de tot felul de mizerii. Nici măcar n-o iubise și tocmai de aceea necruțarea Marianei i se păru și ridicolă și monstruoasă.

— Ți-e greu să te ridici, Ben? Vrei să te ajut eu?

Dar se întîmpla o minune. Scîrba se schimbă în putere și Benedict înțelese că poate să-i refuze ajutorul [illegible].

— Nu, mă descurc și singur...

De bucurie că Benedict se arătă dispus să plece, Mariana deveni ceva mai înțelegătoare.

— Să ai grijă să iei un taxi. Uite, fac eu comanda...

Benedict își apăra fragila energie, așa că nu reacționa în nici un fel.

Mariana făcu comanda și i-o anunță cu aerul că-i dă o veste mare, de mult așteptată...

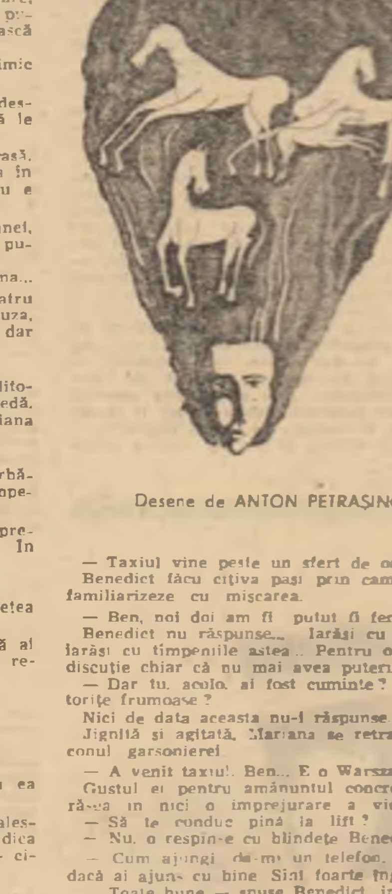

Desene de ANTON PETRAȘINCU

— Taxiul vine peste un sfert de oră...

Benedict făcu cîțiva pași prin cameră, să se familiarizeze cu mișcarea.

— Ben, noi doi am fi putut fi fericiți...

Benedict nu răspunse... Iarăși cu fericirea, iarăși cu timpeniile astea... Pentru o asemenea discuție chiar că nu mai avea puteri...

— Dar tu, acolo, ai fost cuminte? Erau doctorițe frumoase?

Nici de data aceasta nu-i răspunse.

Jignită și agitată, Mariana se retrase în balconul garsonierei.

— A venit taxiul, Ben... E o Warszawa...

Gustul ei pentru amănuntul concret n-o părăsea în nici o împrejurare a vieții.

— Să te conduc pînă la lift?

— Nu, o respinse cu blîndețe Benedict.

— Cum ajungi dă-mi un telefon, ca să știu dacă ai ajuns cu bine. Sînt foarte îngrijorată...

Toate bune — spuse Benedict, înduioșat de inconsistența femeii. Sper că liftul merge...

— Da, Ben... Ieri l-au reparat...

— [illegible] încă odată, toate bune...

*

Pe neașteptate, Liliana îi telefona și-l anunță că se află pentru două zile în București și, că, bineînțeles, dorește să-l vadă absolutamente. Lăsă să se înțeleagă că spitalul îi simte lipsa — dragă, toată lumea întreabă de tine —, îi reproșau parcă vindecarea oarecum timpurie. Benedict nu se arătă chiar atît de încîntat de acest telefon. Liliana făcea parte din imperiul uitat al bolii și, odată boala dispărută, nu prea vedea ce-ar putea face cu tandrețea ei erotico-medicală. Totuși, îi răspunse că-i stă la dispoziție că „e omul ei"... Ca orice provincial venit în București numai pentru două zile, Liliana avea o mulțime de treburi — „nu știu, dragă, cum să mă împart" — trebuia să mergem la un spectacol — n-am mai văzut un teatru bun din vremea studenției" — să se întîlnească cu o prietenă cu care nu mai vorbise de zece ani, să bată magazinele, să treacă pe la minister — așa că de comun acord stabiliră să se vadă a doua zi.

Încărcată de tot felul de pachete și de tot felul de observații, Liliana arăta ca o provincială ideală, mulțumită de condiția ei de provincială și de escapadele ei în metropolă.

— Eu sînt ca țăranul. Cînd vin la București, rezolv toate problemele... Uite, mi-am procurat și muștar englezesc...

În ciuda exuberanței Lilianei, domnea între ei o atmosferă de stinghereală. Benedict [illegible] venit nu mai avea farmecul „bolnavului ideal".

Acum priveau operația, spitalul, analizele și chiar noaptea lor de dragoste numai sub latura comică.

Dar deodată, în mod neașteptat, în mijlocul acestei stări de bună dispoziție, pe care o aduce mai întotdeauna reconstituirea comună a unor întîmplări grave, Benedict simți că puterile îl părăsesc, că se refugiază din trupul lui și pleacă într-o direcție necunoscută. Materia din jurul lui își păstrase volumul, dar își pierduse greutatea, consistența, gravitatea. Chiar și zidurile păreau subrede, ușor le-ai fi [illegible]. Totul părea un decor feeric și iluzoriu... Benedict vedea că și el face parte din această mare iluzie. Organismul nu mai avea nici o greutate și ceea ce era cu adevărat mai [illegible] pentru Benedict, devenise de o simplitate inexplicabilă, avea senzația că e alcătuit doar din două trei elemente, [illegible] structuri primitive a unui [illegible]. Avea impresia că în cel mai rudimentar laborator se poate fabrica ființa cum era Benedict atunci. — Era numai un contur, o schiță, un proiect — tot ce era energie și gravitate continua să evadeze din trupul lui. Liliana era aproape de el, dar densitatea de om sănătos a Lilianei și lipsa lui de densitate creaseră între ei o distanță imensă. Benedict, deși vlăguit, înțelese că această distanță este imposibil de trecut, de aceea renunță să caute mîna femeii, deși contactul cu materia, încă triumfătoare, i-ar fi făcut bine. Nu realiza exact ce se întîmpla, dar își dădea seama că se petrecea ceva [illegible], ceva pe care nu putea nici să-l înțeleagă, nici să lupte împotriva lui, nici măcar să i se supună. „Asta să fie moartea?" — se trezi Benedict [illegible] o secundă de curiozitate pură... aproape eliberată de frică. Așa să arate moartea?

Dar fiecare celulă se părea că vrea să moară independent și că el, Benedict, nu este decît rezultatul acestor miliarde de morți independente. În afară de aceste miliarde de morți independente, mai exista și una, numai a lui, ca și cum el n-ar mai fi avut nici o legătură cu celulele din care era alcătuit. Nu apăru în fața lui nici portiță, nici o groapă adîncă, așa cum crezuse el pînă la această întîlnire directă cu realitatea, — simțea numai o forță care-l trage undeva, fără să-și dea seama dacă-l trage în sus sau în jos.

Tot ceea ce mintea pregătise ca explicație a morții, „contopirea cu marea energie", „neantul", „veșnica reîntoarcere" se prăbușise, și Benedict, trădat de aceste amăgiri ale minții, se simțea înspăimîntat de singur. Dar nu era singurătatea [illegible] de mulțime, populată de tot felul de fantome și de vanitate, și chiar adevărata singurătate. Mai exact, Benedict simțea că nimeni nu va mai putea ajunge pînă la el, chiar dacă ar fi vrut să ajungă. De aceea, cei amenințați de moarte nu strigă niciodată după ajutor, el văd că singurătatea lor e implacabilă, că nimeni nu-i mai poate ajuta. Nu există nici măcar nimicul căci mintea nu realizează cu adevărat nimicul și numai de aceea și-l imaginează sub forma unui punct, a unui punct negru, a unei gropi, a unei prăpăstii... Dar Benedict nu vedea nimic din toate astea. Totul doar un gol imens care te atrage spre adîncurile lui, vrea să te încorporeze acestui gol. Golul era atît de înfricoșător, încît o groapă adîncă și neagră i s-ar fi părut lui Benedict o adevărată binecuvîntare... E înfricoșător — își spune Benedict. Nici măcar neantul nu există...

Și, spre sincera lui nedumerire, n-avea în aceste clipe cumplite decît regretul mediocru că n-o să mai ia cutremurul la Copșa, că n-o să mai bea vinul [illegible] cu alți [illegible] insistente, că n-o să mai intre triumfător și neglijent în edituri, că n-o să mai mănînce gogoși. Accepta moartea, dar nu admitea ideea că n-o să mai mănînce struguri. Dar chiar dacă el, Benedict, ar fi admis moartea, ar fi acceptat-o ca inevitabilă, firească, nu ar fi fost nimic, căci materia se revolta cumplit, lucrarea într-o mută împotrivire, să se salveze, într-un fel sau altul. Fiecare parte din organism încerca să se salveze pe cont propriu — fără să-i mai pese de restul... Mîinile ar fi supraviețuit foarte bine dispuse, fără să se întristeze prea mult de dispariția celorlalte părți ale trupului. Materia își pierduse densitatea și, ca în timpul unui teribil naufragiu, fiecare parte încerca să se salveze. Dar frica de totala dispariție mai lega cît de cît, mai disciplina și mai organiza, într-un fel, haotica revoltă a celulelor... Benedict nu reușea să pună ordine în revolta propriului trup, nici nasul, nici ochii, nici mintea nu-i mai aparțineau. Se simțea trădat pînă și de [illegible] nas care avea ideea nebunească, absurdă, de a supraviețui independent. Apoi, la fel de cumplită ca teama de moarte, era teama de întuneric... Și poate că teama de întuneric era chiar mai mare decît teama de moarte. Cum se poate ca el, care iubise lumina, să se afunde într-o veșnică beznă? Moartea îi apărea atunci ca o pedeapsă înspăimîntătoare, de o atroce cruzime, se vedea trăind în întuneric, bîjbîind prin bezne și mlaștini.

Din adîncul acestei spaime, Benedict auzi vocea limpede, caldă și îngrijorată a Lilianei.

— Ce-i cu tine, iubitule? Ți-e rău?

— Cred că mor... — îi răspunse, simplu, Benedict.

— Ei, na... Nu se moare chiar așa ușor...

— Ba da...

— Iubitule, iubitule...

Dar Benedict simțea că Liliana e din altă lume și că nimic, nici spaima ei, nici iubirea ei, n-avea cum să ajungă acum pînă la el.

Doctorița înțelese că Benedict obosise, că se lăsase dus de forța acestei stroire, care voia să-l anuleze definitiv, că nu-l mai interesa revolta materiei, că el se despărțise de această absurdă și lașă împotrivire. Era un naufragiat care primea de pe pămînt tot felul de indicații care l-ar fi putut salva. Pe care el însă nu reușește să le descifreze.

— Ben, încearcă să te ridici puțin...

Dar Benedict se [illegible] pînă și cu ideea că n-o să mai mănînce struguri, așa că nu luă în seamă [illegible] Lilianei.

— Ben, te rog eu, ridică-te puțin... Mă mai vezi?

— Ben, te rog.

— Nu te văd... Te deduc... Ești foarte aproape. Dar nu pot să ajung pînă la tine...

— Eu sînt aici...

— Știu. Eu te simt foarte departe...

— Te rog să mănînci, Ben... — porunci Liliana care, cu intuiția ei de medic, înțelese ce se petrecuse cu Benedict.

— Ce să fac?

— Să mănînci...

— Nu mi-e foame...

— Trebuie să mănînci șuncă și brînză.

Benedict refuză categoric.

— Ce, ești nebun?... Te iubesc, Ben. Te rog, iubitule, te rog... Te rog iubitule...

Liliana nu mai ținu seamă de protestul bărbatului, îl sili să mănînce, rece, neînduplecată, supraveghea fiecare mișcare a buzelor.

— Așa, iubitule... Mă faci fericită...

Apoi, brusc, Benedict căzu iarăși într-o stare de apatie, se părea că pînă și ultimele celule se convinseseră că revolta lor e inutilă.

Atunci, Liliana țipă, ieșită din minți.

— Benedict, iubește-mă!

Nu primi nici un răspuns.

— Benedict iubește-mă!... Dacă nu mă iubești mori, idiotule!

Benedict schiță un zîmbet și; încurajată de acest fragil succes, Liliana deveni și mai energică. Aproape că urla.

— Dacă nu mă iubești mori... Iubește-mă, Ben, te rog eu, iubește-mă.

Benedict își ridică privirea, o simți pe Liliana, la fel de inconsistentă ca și el, la fel de aeriană, nu-și dădea seama dacă primejdia morții dispăruse, dar își știa că iubește această femeie care se agită în jurul lui. Și asta îl făcu fericit....

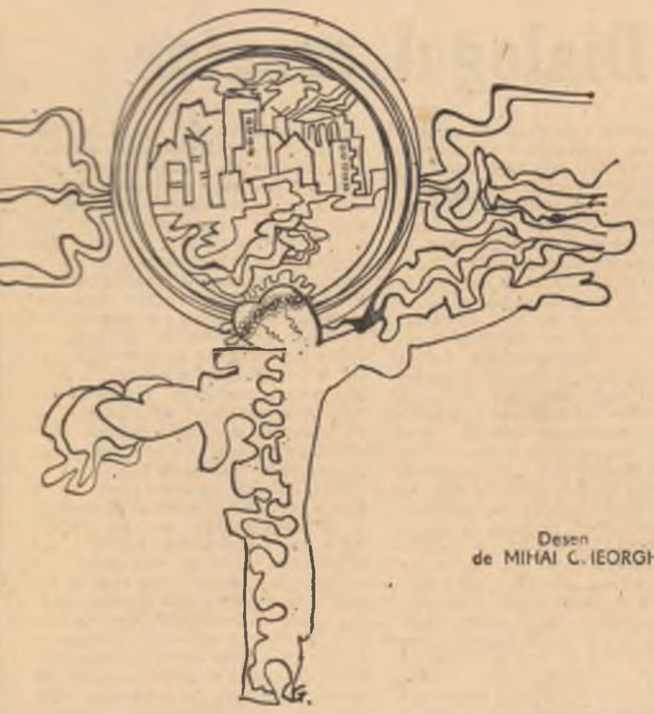

Desen de MIHAI GHEORGHE

Poeme de Mircea Ivănescu

Amintire cu cartea deschisă

Literatura se face din lucruri trăite — de pildă,
mergînd pe alee, sau direct prin iarba grădinii,
unul alături de altul, și ce frumos
și liniștit acuma vorbindu-și (căci în alte scene
mai dinainte, de mai tîrziu, își și aruncă
unul altuia în cap cu vorbe mai contondente
— adică mai mult el ei — și ea, cu indiferențe
frumos calculate, să-l usture abitir —) și deci,
mergînd într-o conversație de roman franțuzesc nou
— adică fără înțeles aparent — deodată li se ating
mîinile. Și, să vezi, cu gest atît de spontan
încît orice insistență în a-l interpreta nu-și mai are
locul — ea își retrage, ca de la o mușcătură înveninată,
propria ei mînă.
(Aici se cuvine să ne oprim
o clipă, să ridicăm ochii minții din carte,
să ne amintim cum noi înșine am trăit
o dată o scenă ca asta. Mergeam atunci
pe faleză — și era o amiază cu soare înalt —
și ea, alături, plînsese imens pînă atunci —
și cînd ni s-au atins mîinile, și-a zvîcnit-o pe a ei
ca un țipăt. Așa dar, se întîmplă —
și pe urmă, unii din cei care au trăit
asemenea lucruri, scriu — frumos, sau urît —
despre ele. Și noi atunci am făcut literatură
din asa ceva).

Încercare de a descrie fața din vis

Și așa se poate deci gîndi această ființă
al cărei portret migălos alcătuit în schimbările feței
după surîsuri, sau dimpotrivă înnegurări de nuanțe
de [illegible], sau pur și simplu, de absență,
este o carte groasă pe care o citim foarte încet,
și uneori ne e și frică să mergem mai departe
căci cine știe ce scrie acolo. Și astfel
o putem gîndi portretul acesta, adică
alegînd deoparte gesturile, privirile, vorbele
care ni se par cu totul contrarii față de cele
pe care noi le-am știut la ea. Și nu ne e greu
să [illegible], chiar de la o zi la alta, de la un ceas
la altul — de la clipa în care ea își ridică privirile
— și autorul, cu multă răceală, vorbește aici
îndelung despre felul în care fața ei rămîne
[illegible] absentă parcă — și cel care-i stă înainte
nu înțelege nimic — (dar nici nu se spune dacă ar trebui
să înțeleagă ceva), și trece astfel o veșnicie, în care
alunecă foarte încet constelații, și se schimbă amănunțit
viețile sufletești — și totul e altfel adevărat,
deci, de la clipa aceea pînă la decolorata lumină
care-i îmbracă deodată fața întreagă — și ochii ei coborîți,
și nici chiar gestul mult rîvnit în care-și așează
— ca în închipuirile lui — antebrațul pe speteaza înaltă
a băncii, înclinîndu-se către el, cu ceea ce ar putea
fi luat drept atenție amuzată — nu este acum
decît [illegible], indiferentă, îndepărtare parcă desăvîrșită
de clipa aceea.
Însă ce este contradictoriu aici?
decît pentru privirile obsedate de consecvență livrescă
ale cutărui personaj, care altă treabă aici n-are
decît să-i pîndească răutăcios gesturile, să le măsoare
cu ele însele, să înseamne ceea ce el crede că ar fi derive,
și își trece astfel timpul. Și în vremea aceasta
— și din cauza aceasta, își închipuie el — fața ei
capătă umbre — și dintr-odată e mai reală. Prostii
nu așa se face mai adevărată vreo ființă — sau
nu astfel devin sensibile inimii acele timpuri și spații
în care se află o anumită ființă. În felul acesta rămîi doar
închis într-un același cerc de lumină moartă.
Și deci,
aici nu așa trebuie privit portretul acesta al ei,
altfel s-ar cuveni înțeleasă cartea aceasta.
Numai că
atît de încet se trece prin aerul ei înăbușitor, atît
de încet — .

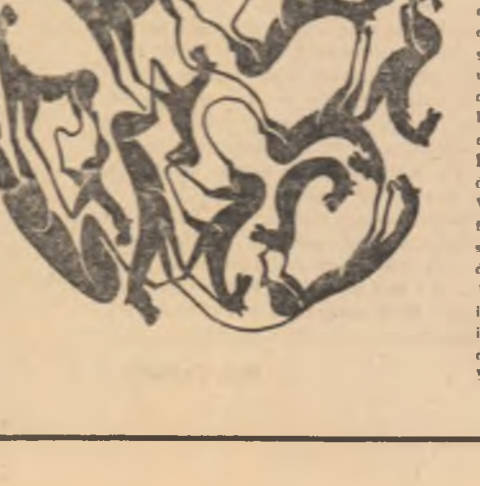

Noapte

o casă veche, cu fațada mîncată
de ploaie, de vînt, este ca o parabolă —
despre ce am vrea noi mereu să spunem — o dată
și noi ne-am oprit în fața unei astfel de case —
ca într-o fabulă
urcau păianjeni adormitori pe ziduri — tot de la noi
plecînd, îi urmăream nemișcați cum urcau
spre ferestrele întunecate — foarte sus ardeau
luminiscențe gălbenicioase, noi
ne-am sprijinit cu fruntea de zidul atîta de vechi
că simțeam cum se rostogolește în urechi
o frică uitată de mult, dar știută mereu.
pe urmă, sus s-a stins lumina — și atunci
o umbră cu pelerină amplă și greu
mers de păianjen s-a iscat pe zid, și urca, pe brînci,
am fi putut spune că eram tot noi — dar nu asta
conta, sus, foarte sus, la geamul întunecat
acum, știam că ar fi putut aștepta casta
umbră despre care noi mereu putem spune ceva
mai ciudat.

și umbra care urca era doar partea mai rea
din noi, privindu-ne peste umăr, și grea
suitoare îi era făptura abea urmărită
în mersul ei pe peretele drept și bătut de vînturi
de ploi, stăteam jos, pe gînduri
și nu mai credeam nimic, uimită
umbra se oprise apoi, pentru că sus
se stinsese lumina care să o atragă
ca pe o molie, luminarea, era o largă
și nefirească tăcere, mai priveam încă în sus.

Coral

Să ne prefacem deci într-o orgă, cu tuburi
foarte înalte — să cîntăm înmiit
o palidonie, cu multe disonanțe, și tulburi
pentru absența ei — (acestea fiind
scholiile adăugate pe marginea filei
pe cînd citim acolo cum scrie că ea
în timp ce ei erau pe verandă, nu mai era
de loc) — deci, în amiaza aceea, silei
noastre de gesturi să-i facem acum silnicie,
și să înscriem o polifonie cu dens
înțeles — ca un coral despre iubire și gelozie.
Absența ei să se bolteascã încet, și imens
să ne fie țipătul — neauzit și fără urmare
mai încolo de pagina scrisă cu minciuna aceasta
mare.

Monotonie

După amiaza, devreme, ne-am așezat
unul lîngă altul pe scaunele de piele
— afară era un cer înnorat
pîndind clipa să se destrame alene
în fulgi de zăpadă foarte uscată, căci era
frig tare. Noi aici, înăuntru,
vorbeam absenți, cu acea
ocolire a gîndurilor adevărate, întru
cea mai comodă melancolie,
cînd stai cu mîinile pe genunchi,
și nici nu mai vrei să ajungi cine știe
unde în celălalt. (Dintr-un unghi
de vedere, era o scenă mult liniștită.)
Pînă cînd, alături de mine, și-a întors
capul, și m-a privit, cu o față uimită.
În mine era o liniște goală, asemenea unui tors
de pisică. Și mi-a spus cîteva vorbe.
Vorbea la început rar, apoi deodată
fără să-și mai caute cuvintele, cu oarbe
silabe aruncate în fața mea nemișcată
desigur. Vroia să-mi explice, și eu
nici nu mai ascultam. Vremea trecea
între noi. Cînd a văzut că vorbele i se sparg greu
în țăndări căzute în tăcerea cea rea
de pînă la mine, a tăcut.
M-am ridicat încet. Mi se făcuse urît.

Poeme de Aurel Rău

Prolog

Şi aşa, bucuriei de a iubi,
bucuria de a cunoaşte...
— Oameni, vom birui ! urlă cîntecul
prin lira în os cioplită.

De la ţară la ţară. Şi Prinţul
şi Cerşetoru-n aceeaşi piele.
Iluzia, numai aripi ! Pe fluvii
capul singur al lui Orfeu...

Turist la Lesbos

Să foşnim, să foşnim...
Luna vine din Ionia, de la Pergam.
Peste forme de palmieri şi de chiparoşi ea descrie
o cupolă
gradată numai de mare
la ţărmu-acesta ce tăinuie ori dezgroapă
izvoare de sonuri vechi.
Să foşnim, să foşnim
nori de toamnă şi valuri şi pini rotunzi
în golful cu nici o barcă.
Luna vine din Ionia. O femeie
s-a dus cu alta, prin carte. Hotelul Xenia
are un singur turist în această noapte
şi-acela fără de somn, ritm eolic
fiinţa-i : „Să bem !", „Hora stelelor"
şi timp...
Să foşnim, să foşnim,
spun aripi de morţi sfioşi.

Modern Odiseu

De prin cer privesc insula Psara,
dintr-un car al lui Helios...
Dintr-un car de oţel — are numele
Insula Ithaca.

De pe Insula Ithaca văd insula
Psara în oglinzi de-albastru
(exact ca o stranie stea de mare,
ca o stea ce-a căzut în mare).

Deci buna Ithaca o port cu mine
şi din ea privesc lumea ;
prin ferestrele ei văd eu lumea,
cum insula Psară.

Şi astfel din cale-mi vă pierdeţi,
Lestrigoni şi Ciclopi .
eu trec într-un car al lui Helios,
infern sfînt de ape !

Lesbos—Atena, 23 noiembrie 1972.

Acropole, noaptea

Gîndire, piatră de lună.
Loc unde nu sînt
cioplitorii
cu daltele lor pierdute.

Un cuplu
o pisică
o lanternă —

indicii că zeiţa trufaşă blînd
rătăceşte-n această noapte,
rătăceşte
prin clarurî.

Planetă striind tăcerea.
Cum moartea e frumuseţe !

Căluţi de mare

Unul vrea să mă tragă în adînc
altul sparge cabrat lumina.

(Cum şuierau zvăpăiatele
lor coame în nopţi cu vîntul...)

Unul vrea să mă scape din valuri
altul ştie-un mormînt prin alge.

Căluţi de mare. Muşcîndu-se-aşa în joacă.
Greşind ades şi muşcîndu-mă.
Ducîndu-şi lung printre stele
fiinţa verde vînătă pînă-i pierd.

12 decembrie, 1972

Ceramica de MIHAI GHEORGHE

Pylos

Unde-a fost regele şi cetatea-i, din nordul mitic
redaţi ştiinţei prin săpături,
Unde-a fost tronul şi a fost baia şi vana-barcă să trecem Styxul
şi nălucire de nunţi cu fast
ni s-a păstrat :

în faţa mării indiferente unde-a fost regele întors din Troia :
acelaşi cactus cu fruct roşcat
şi mii de ace extrem de fine, invizibile, care apăra
parcă drumul... O insulă, mai plutind...
Un sfert de lună, cît poate susţine timpul
de-acum bătrîn... Şi o umbră palidă.

scrîind argila. De om, sau de chiparos ?
De creion care trece din mînă-n mînă ?
De catarg care nu mai aude vîntul ?
De vertebre clădite turn ?

10 decembrie, 1972.

Piatră din Rodos

Era ca un ou de pasăre.
O găsisem la pragul plajei între altele, miliarde, în jocul mării.
Ştiţi, marea vine şi pleacă dictîndu-şi singură ritmul din clipă-n clipă,
întorcînd oglinzi soarelui.
O găsisem din întîmplare cînd nu speram şi-mi spusesem
că nici nu poate exista — ea ţine strict de închipuire şi rar şi-acolo
se hotărăşte printr-o expresie explicită.

După-amiaza în Rodos la pragul plajei, în lucrările fără scop ale mării.
Aducînd c-o vioară, poate, pe care lumea cîntă, dar privită atent
vădind că dorinţa o creează, cifră 8
înscrisă vechi între bine şi rău, uşor culcată, mai mult pierdută,
ducînd cu gîndul la butelii lansate-n valuri ;
sau marca însăşi a nesfîrşitului
Efectul liniilor, culorilor, sta în neştare, după cum apa
o întorcea. Ghiceai catarge, naturi
încă-n germen, creneluri, mijiri
de luceferi şi drumuri lungi,
în forma ei, ce se alegea. Un dar, vom spune, în ciuda
atîtor pierderi spre alte sensuri, venind din arta
de-a şlefui, milenară. Al unei păsări din paradis.
Pe urmă marea o zmulse repede.

Basm dintr-o ţară a marmorei, şi-a capriciilor sorţii şi a luminii.
Ziua scădea ori se adîncea, era tîrziu — era desigur un mesaj —
şi-n miezul vîrstei. La prag de plajă
pustie. Ştiţi, marea vine şi pleacă singură
schimbîndu-şi gîndul, din clipă-n clipă.

Vapor spre Patmos

„Viaţa omului şaptezeci de ani"

Ah bătrînul din anul 2000.
Ne-nţelegînd de ce nu şi-a scris Cartea salahorind
la cuvinte o viaţă-ntreagă şi risipindu-se
în cărţi. Echilibru, sarcasm,
ierarhie, erotism, pactizări
cu violenţa, cu vidul, cu necuprinsul
depărtării, care-i fu reazem şi soartă
şi descifrare. Bătrîn din anul 2000.
Avînd să vadă cu cel din Patmos
— şansă unică — Judecata : putînd să treacă
din oră-n veşnic, fără a fi
întîi arat şi grăpat ; şi ascultînd prăbuşiri de glasuri
de trîmbiţi în toate spasmele. Va lucra,
va citi în această seară.

Sau va deschide fereastra şi va privi cerul său
însingurat, unde semne de stele noi
mai cutează ; va surîde împrejurării,
cum unor păsări urmînd vapoarele.

Sofia, 3 decembrie 1972

fruct de iarnă

Gheorghe Suciu

Bărbatul cu care se măritase Livia nu era nici frumos nici bogat. Cu şase ani mai mare decît ea, după ce terminase armata la Arad, a venit în sat, a stat vreo trei săptămîni, ieşind doar de cîteva ori din casă, apoi s-a întors din nou la Arad, unde a stat încă vreo doi ani, ocupîndu-se pe acolo cu diferite treburi, pe la un depou C.F.R., servitor la un croitor, lucrător la un drum de asfalt, din nou pe la depoul C.F.R. şi cine mai ştie prin cîte alte locuri, pînă cînd, în urma unei bătăi, în care mai mult a încasat decît a dat, s-a întors definitiv în sat. Cît stătuse la acel croitor vreo patru luni, a trăit cu o slujnică, una Suzi, cu care trăia, cîte o noapte la două trei săptămîni, cînd avea chef, şi patronul, care, într-o joi noaptea fiind destul de afumat venise în camera unde dormea slujnica şi se rostogolise peste ea, dar nu dăduse numai de ea căci încleştat de ea se afla Nicodim Rusale şi atunci scoase un briceag şi deschizîndu-i lama vru să-l înţepe, dar el îi sărise în cap, îl muşcă de obraz şi de-o ureche, îi dădu, cînd căzu jos, cîţiva pumni, îşi trase repede pantalonii pe el, bocancii nu mai avu vreme să-i încalţe, îi luă în mînă, izbi uşa şi fugi desculţ. Pe Suzi nu o mai văzu, pe croitor îl mai văzu de două ori, ultima dată cînd a încasat bătaia aceea.

Nicodim Rusale era un om de un metru cincizeci şi doi înălţime, ceea ce i-a adus destule necazuri, de pildă, unii au şoptit că de fapt el nici nu a fost luat ca lumea la armată, îl cîntărise întîi o femeie, apoi a trecut la alta şi aceea l-a măsurat şi cînd a văzut ce înălţime are a icnit : „Ai scăpat !", apoi către unul de acolo : „Domnule doctor, ăsta a scăpat : e sub". „Sub aia a mă-tii !", i-a zis Nicodim Rusale, pentru că nu era numai iritat şi umilit de cuvintele acelea, dar şi destul de bine băut, cum băuţi erau cu toţii care se aflau acolo la recrutare. „Curvă ce eşti", îi mai zise femeii aceleia de peste patruzeci şi cinci de ani, cu o claie mare de păr oxigenat în cap, dar doctorul veni şi îl luase deoparte şi după ce au vorbit vreo douăzeci de minute împreună, i-a spus că poate să se ducă să se îmbrace, dar să-l aştepte pînă la sfîrşit. Ei bine, pentru că l-a aşteptat pe doctor pînă ce a terminat cu cei dezbrăcaţi de acolo, cercetîndu-le gura, ochii şi urechile, ascultîndu-i pe piept şi pe spate, bătîndu-i cu un ciocănel sub rotula genunchiului, mai cercetîndu-le dracu ştie ce şi doi plutoneri tot notînd în nişte dosare nişte cuvinte pe care le spunea el, pentru că l-a aşteptat pînă a terminat cu toţi şi pentru că el nu s-a reîntors odată cu ceilalţi feciori în sat, ci abia a treia zi, i-a ieşit vestea că a mituit doctorul ca să-l ia la armată. Adevărul gol goluţ e că doctorul n-a vrut să ia nici un ban de la el, dar el, după o săptămînă l-a adus o damigeana de cincisprezece kile de vin, lăsînd-o în antreu şi spunîndu-i unei femei care mai mult ca sigur că nu era soţia medicului, s-o lase acolo şi să i-o dea cînd se va întoarce, domnului doctor. Ştie el, domnul doctor, de la cine e.

Nicodim Rusale n-a fost numai un om puţin la trup, chircit, pădureţ, ci şi foarte bun la suflet ; atunci cînd dădeai mîna cu el te strîngea tare, parcă mîna lui ar fi fost un cleşte rudimentar făcut de un ţigan în foc, sau parcă în mîna lui se adunau şi alte puteri care nu erau ale mîinii, dar care se strîngeau în ea pentru a dovedi că omul care are mîna a'a nu-i totuna cu minciuna de om care se vede, ci a altuia, a unui zdrahon puternic, prefăcut prin cine ştie ce farmece şi ale cine ştie cui, în omuleţul acela. Numai că prin farmece nu i-a putut schimba decît înfăţişarea, l-a micşorat de vreo două ori, dar farmecele nu au putut atinge şi forţele şi sufletul zdrahonului, căci ca orice zdrahon el era un om tăcut, stînd totdeauna îndărătul lumii, paşnic şi stăpîn pe sine. Şi bun.

De ce s-a măritat Livia cu Nicodim Rusale, şi încă îndată după ce s-a întors a doua oară de la Arad, la cîteva zile (de fapt la douăzeci şi trei de zile) cum naiba a putut să se mărite cu el, cu ce dracu o fi ademenit-o, cum de s-a lăsat înşelată, toate acestea au rămas întrebări fără răspunsuri precise. Într-o zi, era o duminică dimineaţa, vecinii au văzut ieşind din curtea Liviei, doi oameni, Livia şi un bărbat, bărbatul era Nicodim Rusale, îmbrăcaţi de sărbătoare, şi îndreptîndu-se spre biserică. Încă din timpul slujbei s-a aflat că sînt soţ şi soţie. Cu o seară înainte, preotul Hadrian Cîrnaţiu i-a cununat creştineşte, de faţă nefiind decît trei oameni : mama Liviei, Nicolae Picu şi nevasta lui Lucreţia ca naşi. Aflaseră şi şuşoteau. La predică, preotul a aruncat de cîteva ori priviri crunte asupra turmei lui de păcătoşi, ameninţîndu-i cu smoala iadului. Zise : „gîlceava, gîlceava, o să-i simtă limbile voastre răsplata cea dulce a veninului din întunericul de dincolo !..." Apoi cînd s-a terminat slujba, dar nu şi şuşotitul femeilor, cînd bărbaţii începuseră să iese şi femeile se strînseseră una în alta făcînd o pîrtie, căci ei trebuiau să iese întîi, Nicodim Rusale a fost printre primii şi, ajungînd afară, s-a dat mai într-o parte, a aşteptat acolo. Iar cînd a ieşit şi Nicolae Picu s-a apropiat de el şi i-a zis : „Naşule, s-o aşteptăm şi pe naşa Lucreţia şi să veniţi să prînzim la noi" şi apoi mai încet, la urechea Bătrînului : „Îi bag în aia mă-sii pe toţi şi toate cu toate vorbele lor, i-ai auzit cum foşneau în biserică ?" „Nişte proşti şi proaste", zise Nicolae Picu, dar el rostise cuvintele tare, aşa că cei cîţiva care stăteau în preajmă adulmecînd cu urechile, tresăriră înfricoşaţi şi o luară repede din loc. După două, trei minute, acum cînd începuseră să iese femeile, cîteva dintre ele se apropiaseră de Nicolae Picu şi Nicodim Rusale. Bătrînul le lăsase să se apropie, îi trase doar cu ochiul lui Nicodim, apoi se făcu că se uită în pămînt, — le aştepta să vadă dacă au cumva curajul să deschidă vorba, se uita în pămînt, ştia că le are la mînă, să mai vină vreo cîteva, să nu-şi strice o vorbă doar pentru o mînă de femei — şi cînd se aflau acum destul de multe, una dintre ele făcu un pas mai înainte sau numai lungi gîtul ; şi zise : „E drept, nene Nicolae, că Nicodim s-a însurat şi că dumneatale îi eşti naş ?" şi atunci Bătrînul zise : „E drept tu crăcito !" şi le aruncară tuturor o privire rea, fulgerătoare şi icni apoi un „Hop !" şi sări puţin în sus şi apoi se lăsă să cadă pe picioarele crăcănate, şi femeile, toate, se zburătăciseră de acolo ca nişte găini stîrnite din colb.

Iar Livia semăna destul de mult cu Nicodim Rusale, era ca şi el o femeie aşezată, destul de tăcută, chiar cînd vorbea vorba ei era moale şi blîndă ; stătea şi ea mai mult în marginea lumii. Numai că asta era : ea avea o statură prelungă, înaltă, rochia ei măsura de la brîu şi pînă în poale un metru şi treizeci şi părea mult mai slabă decît era în realitate, iar cînd mergea pe lîngă Nicodim Rusale părea sau era şi mai înaltă, în orice caz Rusale trecea pe sub braţul ei fără să i-l atingă cu creştetul şi de la oarecare distanţă el părea un copil atîrnat de rochia mamei sale.

Pe prima fată care i s-a născut, Rusale a botezat-o Suzana. Un an şi două luni după aceea, pe cea de-a doua născută o botezase Paraschiva şi îi ziceau Chia. Nici nu a trecut bine

anul şi pe cea de-a treia născută o botezase Aurica. Asta nu trăise decît o lună sau două, dar în locul ei, mai mult sau mai puţin la timpul cuvenit, a răsărit o alta, pe care Rusale a botezat-o Domnica. Apoi, de data aceasta sigur înainte de ceasul naşterii, nevasta i-a născut un băiat, dar Rusale, care era dus în ziua aceea la pădure, nici nu a apucat să-l vadă bine căci tocmai cînd se întorcea îl îngropau sub pragul casei. Copilul, nefiind botezat, nu putea fi îngropat în cimitir. Zăpăcit, uitînd să dejuge vitele, Rusale se apropie de femeile care se aflau acolo şi o întrebă pe naşa Lucreţia dacă, într-adevăr... „Ei lasă că abia dacă a chiţcăit şi el cît un şoarece de cîteva ori, că era, Nicodim, înainte de soroc, du-te tu şi dejugă-ţi vitele că Dumnezeu n-are pentru ce-l ierta că nu a făcut nici un păcat". „Dar vreau să-l văd", zise el. „Dar n-ai ce vedea", îi zise Lucreţia, „ce să vezi, o mogîldeaţă ?" Şi atunci el zise : „Mogîldeaţa, mogîldeaţa, vreau s-o văd" şi a fost nevoie să-l lase să-l vadă şi după ce l-a văzut s-a uitat urît la nevastă-sa şi a vrut să zică ceva, însă n-a zis nimic şi a ieşit afară şi a dejugat vitele. Venise, după ce terminase (Aron săpase groapa şi după ce-l băgase acolo, pusese pămîntul la loc şi pragul era plin de pămînt reavăn) la el la grajd şi îi spuse : „Acum fii vesel că au început să vină feciorii, ascultă tu la mine ce îţi spun, ştiu eu ce ştiu". Şi el zise : „Nu mă minţi, naşă ?" „Doamne iartă-mă, cum să te mint, Nicodime ? !" Şi el începu să se uite prostit la ea, şi apoi începu să rîdă şi naşa începu să rîdă şi ea şi apoi îl lăsă în grajd să mulgă vacile.

Iar a doua zi, Bătrînul îi dădu un pumn zdravăn în umăr şi îi spuse : „Ei, de acum încolo să fii tare, ascultă ce-ţi spun eu !" Apoi îl băgă în casă şi îi dădu o cană de ţuică şi la sfîrşit îi mai repetă : „Fii foarte atent, de aici încolo cît mai tare" şi ameţit, bucuros şi încrezător, Nicodim Rusale ieşise, trecu drumul şi intră în curtea lui.

La un an şi cinci luni, nevasta lui Nicodim Rusale a născut din nou. Sarcinile ei nu se observau decît în ultima lună ; înaltă şi uscăţivă, abia dacă făcea o burtă atît cît o lubeniţă mai mare, dar cum rochia aceea lungă de peste un metru şi care semăna mai degrabă cu un cearceaf înfăşurat în jurul trupului, parcă trupul ei ar fi fost întocmai unui sac, atrăgea mai întîi şi-ntîi atenţia, îi venea ochiului destul de greu să mai observe că undeva la un capăt era puţin umflată şi că în capătul acela se zămislea un plod ; aşa că ea, într-o bună dimineaţă, nu se mai scula din pat, trimetea pe Nicodim Rusale s-o cheme pe moaşă şi după ce venea moaşa, la un ceas sau două, lepăda umflătura aceea abia bănuită şi se chema că Nicodim Rusale trebuie să-şi bată capul să mai afle ce nume de femei au mai fost prin neamul lui, şi după cîte un ceas de gîndire, afla unul şi nu stătea la îndoială dacă e potrivit sau nu, la o adică nici nu-l prea interesa. Cînd cu prima, venise la Nicolae Picu şi îi spuse : „Naşule, am o fată şi m-am gîndit să-i pun numele..." „Ba să nu-i pui tu numele ăsta, nu, şi nici la celelalte care vor mai veni. Ţine minte ce-ţi spun" „Eu am zis", făcu Nicodim, „că numele... e frumos, şi... dacă zici dumneatale... dar poate că naşa..." „Mă, ce ţi-am spus eu : nici la asta, nici la cele care vor veni, mă auzi !" Şi atunci îşi aduse aminte că a fost prin Arad şi la cea dintîi îi puse numele Suzana. Abia acasă înţelesese întru-totul cuvintele Bătrînului, nu motivul pentru care naşul său nu-i permitea să-şi boteze fata cu numele naşei, ci că nu îi era permis să le boteze cu acelaşi nume nici pe cele viitoare ; asta înţelesese : că naşul lui ştie că va mai avea şi alte fete şi un an şi ceva a aşteptat, s-ar putea spune cu mare curiozitate, numai să vadă dacă se vor adeveri sau nu cuvintele naşului şi cînd cuvintele s-au adeverit, adică nevasta îi născuse cea de-a doua fată, Nicodim Rusale a trecut strada şi a spus : „Aşa e, naşule !" „Ce e aşa, măi ?", dar îşi aduse imediat aminte că auzise, vaietele şi că Lucreţia trecuse grăbită strada şi i-a zis : „Fii atent la nume. Ţi-am spus : nici la celelalte !" „Păi, naşule...", dar Bătrînul i-a făcut semn să intre în casă şi nici n-au intrat bine că i-a şi pus o cana cu ţuica în mînă (mai mult ca sigur că le avusese pregătite), ciocnise şi băuse. Şi afară era tocmai sfîrşitul lui martie, o primăvară frumoasă, un soare cu o lumină jucăuşe, iar Bătrînul se aşezase pe pat şi îi făcu aidoma unui histrion un semn lui Rusale să se aşeze şi el, şi Rusale se aşezase pe unul din acele scaune scunde pe care se stă de obicei cînd se sfarmă porumbul iarna la gura sobii, şi stînd pe el, era şi mai mărunt, şi mai prăpădit decît de regulă, şi îşi îndreptase ochii în sus la Bătrînul care stătea pe pat ca la un fel de sfînt hirsut şi nu putea să mai zică nimic. La un moment dat întinse cana spre Bătrîn şi acesta pricepu ; îi turnă din sticlă şi se aşezară din nou : Bătrînul pe patul înalt, Rusale pe scăunaşul scund cu trei picioare. Rusale se simţea din ce în ce mai puţin neliniştit, iar Bătrînul care îl privea fără superioritate şi fără nimic umilitor, se bucura din ce în ce dîndu-şi seama că finul lui se adapta atît de uşor la sistemul lui holofrastic, căci Rusale concentrase tot ce avea de spus în cuvîntul „Naşule !" ; de aceea îi spuse : „Mai încearcă, acum trebuie să încerci pînă la capăt". După ce îşi supse încet cana, Rusale îl mai întrebă : „Pînă la capăt ?" „Eu aşa îţi spun", zise Bătrînul şi se ridică de pe pat şi se duse afară pentru că avea treabă.

Iar atunci cînd a fost capătul, al cincilea sau al şaselea copil sau al cîtelea o fi fost, Nicodim Rusale nu s-a mai lăsat indus în eroare ca şi ceilalţi de umflătura aceea infimă de la un capăt al rochiei nevestei sale, ci cîteva săptămîni la rînd a stat la pîndă şi cînd a sosit momentul nu l-a mai surprins nici la cîmp, nici după moaşă (trimisese pe altcineva după ea), ci prezent acolo, la faţa locului, şi chiar cînd a venit moaşa nu a vrut să părăsească încăperea, de fapt cînd sosise ea, lucrurile chiar dacă nu se sfîrşiseră cu bine era clar că se vor sfîrşi cu bine. Cînd intrase bătrîna moaşă în cameră, îl găsise plîngînd şi sărutînd mărunta bărbăţie a pruncului proaspăt născut, dar dacă ar mai fi întîrziat poate chiar şi numai cîteva minute, două, trei minute, atunci fără îndoială că ar fi venit degeaba sau aproape degeaba.

Vezi, ca s-ar putea să fie motive pentru a putea zice că este un destin rău peste oamenii buni. Căci bucuria lui, mai bine spus altceva, căci bucuria nu era decît o emanaţie a acestui altceva, o formă sau un volum al lui aşa cum culoarea unui lucru e mai mult sau mai puţin doar o minciună a acelui lucru, n-a avut soartă de vreme prea lungă. Nicodim Rusale n-a zis de prea multe ori „Măi copile, măi !" şi, zicînd vorbele, închipuindu-şi numai lucruri frumoase, aproape toate lucrurile frumoase din lume, căci mai mult ca sigur că între acestea le includea şi pe acelea pe care el personal nu le cunoscuse : n-a prea zis de multe ori „Măi copile măi !", adică prea mult timp fiindcă, pe măsura ce creştea, copilul s-a dovedit a nu fi în stare să vorbească. Era şi surd. Acum, fusese amîndouă dintr-odată — adică şi surd şi mut şi adică dintru început — sau aşa cum se pronunţă medicina în asemenea cazuri, fusese doar surd şi pentru că nu auzea nici un sunet nu putea — logic — să rostească nici un sunet, sau — şi Bătrînul înclinase spre această ipoteză — datorită faptului că s-a născut mut fără [illegible] la învăţătura rostirii [illegible] auzul lui [illegible] bun, nici rău, s-a veştejit cu timpul, a adormit, sau pur şi simplu nu s-a dezvoltat. Chiar dacă l-a început a auzi unele sunete, unele zgomote, cu vremea auzul a început să nu le mai prindă pînă ce s-a atrofiat ca orice organ lăsat în lenevire deplină. Şi Bătrînul zice [illegible] ştiu doctorii, nu ştiu nimic : copiii se învaţă singuri să vorbească. Da, plîng, rîd, bombănesc, înşiră sunete, le place să se audă pe ei înşişi. Abia după ce ştiu vorbi, şi după [illegible] au învăţat singuri aceasta învaţă şi limba părintească a oamenilor. De pildă, aşa cum a învăţat el englezeşte. Căci spusese mult mai tîrziu că într-un rînd, cînd Lae nu avea mai mult de trei ani a făcut asupra lui o **experienţă**. În orice caz atunci mai trăia Rusalim Rusale. Într-o zi deci, intrînd în casă şi găsindu-l numai pe Lae jucîndu-se pe un covor întins jos pe faţa casei şi văzînd deasupra sobei o cratiţă atîrnată de perete a luat mestecăul de pe cuptor şi a lovit puternic în ea. Şi învăţătorul n-are dreptate. „Poate s-a întors", zise domnul Inocenţiu, „pentru că te-a simţit sau te-a văzut pe dumneatale". „Adică m-a văzut fiind întors ?" zise Bătrînul. „Te-a presimţit", zise învăţătorul, „cînd ai deschis uşa a simţit mişcarea aerului". „Adică a simţit-o după ce eu o închisesem şi stătusem fără să mă mişc două minute ?" „Atunci s-a întors din întîmplare ?" „Dumneatale nu vrei să înţeleg ?" zise Bătrînul. „Cînd ai lovit cratiţa puternic s-a întors brusc vrei să zici ?" „Da, asta !" „Păi de ce n-ai spus atunci, căci dacă auzul îi era normal putea fi învăţat cu timpul să vorbească, în orice caz să priceapă, după mişcările buzelor ceea ce vorbesc alţii." „Păi de ce să vorbească ?" se miră Bătrînul. „Doamne, omule", zise învăţătorul, „de ce n-ai spus la timp lucrul acesta ?" „De ce ?" întrebă Bătrînul. „Doamne, omule..." zise domnul Inocenţiu. „Ei", zise Bătrînul. „De ce n-ai spus la timp ?" „Păi dumneatale, dacă aveai nevoie să ştii de ce n-ai încercat, ei ? De ce n-ai încercat, domnule ?" „Păi eu... păi eu..." „Păi dumneatale eşti învăţător şi erai să zic aşa obligat, eu am făcut încercarea numai pentru mine, eu nu iau leafă de la stat ca să învăţ copiii şi ceea ce încerc eu mă costă pe mine". „Nu-ţi dai seama, omule, că dacă anunţai la timp lucrul acesta..." „Nu-mi dau nici o seamă, adică îmi dau că am făcut bine" şi învăţătorul zise : „Ar fi putut fi un copil normal..." Dar Bătrînul zise : „Şi ce, nu-i normal ?" „Nene Nicolae..." „A, nu-i normal pentru dumneatale, căci dacă ar fi toţi aşa, ar trebui să se închidă şcoala şi atunci, adio leafă ! Îţi spun : dacă vrei să-i ai la şcoală, interesează-te de ei de cînd se nasc, dacă poţi chiar din prima zi !"

Revenindu-şi din deruta ce-l stăpînise, învăţătorul Brudugan vru să ia lucrurile de la început cu mai mult calm, probabil că nu au stat chiar aşa, probabil că Bătrînul s-a înşelat, dar acesta considerînd discuţia încheiată se duse la treburile lui.

Altfel, Lae creştea frumos şi firesc şi spre bucuria lui Nicodim Rusale moştenise de la mama numai statura înaltă, robustă, spre bucuria lui, dar nu întreagă, pentru că ce mai încoace-încolo oricît de modest, de lucid şi de cinic cu sine, el se credea demn de a lăsa urmaşi aidoma lui, chiar trupului său prăpădit, care de fapt nu era prăpădit decît la prima vedere şi în definitiv lumea de astăzi ştie că preţul cel mai mare nu-l dă trupul, ci altceva şi lumea de astăzi nu-şi poate permite ca cea veche, a grecilor, să sacrifice un om numai pentru că la naştere are [illegible] prea scurte sau o mînă întoarsă, seacă. Grecii, da, grecii îşi puteau permite aşa ceva şi permiţîndu-şi cine ştie cîte minţi mari au dat pradă holocaustului, dar ei îşi puteau permite pentru că aveau de unde şi totuşi cînd a fost vorba de acea pocitură gîrbovită sau de acel bîlbîit au trecut lucrurile cu vederea şi nu au făcut rău, şi apoi nici Socrate nu a fost o frumuseţe şi o **armonie** şi totuşi l-au îngăduit şi pe el [illegible] dacă pe el nu l-au îngăduit pînă la sfîrşit [illegible] pînă la sfîrşitul lui firesc.

Deci mai mare ar fi fost bucuria lui Nicodim Rusale dacă ar fi semănat întocmai cu el, dar întocmai cu el, în **toate**, oricum dacă i s-ar fi cerut şi dacă cineva ar fi putut să-i ceară aşa ceva şi bineînţeles să-i şi poată îndeplini, dacă i-ar fi cerut să dea muţenia şi surzenia copilului pe trupul lui înalt şi robust (încă nu era înalt şi robust, dar avea toate şansele să fie aşa, deci preţul nu era chiar atît de ieftin pentru că se dădea în schimb o **posibilitate**), atunci n-ar fi stat nici o fărîmă de clipă la îndoială : „Ia, domnule, ia totul, lasă-i un trup şi mai mic, şi mai chircit decît al meu, dar dă-l în schimb auzul şi dă-i vorba. Mai dau pe deasupra şi orice vrei !" Dar vezi că nimeni nu-i propuse un astfel de schimb, şi probabil că nimeni nici nu i l-ar fi putut propune şi atunci de ce să mai umble cu dacă o fi şi-o păţi, cu dacă nu sau dacă da şi aşa mai departe, căci toate acestea n-ar fi fost decît deşertăciuni, un fel de umbre răsturnate nu numai fără nici o consistenţă dar şi, şi poate de aceea, fără nici o noimă.

Credinţa părintelui e însă mare, în stare să clatine munţii, adică e mai mare oricum decît acel mărunt bob de mac despre care umblă povestea şi chiar dacă nu-i mai mare decît bobul de mac, e tot atît de sinceră, de vie, de potenţială ca şi el. Rusale credea în putinţa că o dată şi o dată feciorul lui va putea vorbi şi va vorbi, va putea auzi şi va auzi. De aceea el stăruia să stea de vorbă cu el, se frămînta în fel şi chip ca vorbele lui să fie auzite de urechea moartă a copilului, se apropia de această ureche plăpîndă şi aerul şoaptei lui, cald, umed, împresura globul urechii, dar nici un semn, al ochilor, al mîinilor, cu atît mai puţin al buzelor, nu răspundea, nu arăta că urechea aceea era totuşi vie, că-n străfundul ei vibrează o membrană subţire şi miraculoasă. Şi cu toate acestea el aştepta, nu se dădea bătut, prefigura clipă după clipă minunea cînd buzele copilului vor începe să se mişte şi să tremure, să se deschidă şi să lase să iasă în afară un mănunchi sau cîteva mănunchiuri de aer, scheletul unor cuvinte sau măcar al unor sunete. O exclamaţie, ca la începutul lumii...

„Laică tată, îl auzi tu pe tata, îl auzi ?..."

„......"

„Hai zi : ta-ta... ta-ta... ta-..."

„......"

„Măi copile, măi !..."

„......"

„Ascultă atunci vorbele mele. Tata ţi le spune ţie, ţi le dă ţie odată cu sufletul lui. Ţine-le minte, să te slujeşti de ele cînd vei fi mare, cînd vei fi... auzi... cînd vei fii..."

„......"

„Doamne, Doamne, măi copile, măi !..."

„......"

„Măi copile, dac-ai vorbi eu aş muri de bătaie de inimă..."

„......"

Şi în vremea aceasta, fata cea dintîi, Suzana, lăsată în părăsire, neglijată nu numai de tată dar şi de mamă căci Livia spera şi ea alături de soţ, nu cu încrederea lui, mai mult era alături de el în încrederea ce-o avea, se înălţa din ce în ce mai neobrăzată, mai nepotolită, se bătea cu copiii ; învăţase sudălmi şi lucruri urîte, se urca în pomi şi se lăsa sprijinită pe umerii băieţilor de-o seamă cu ea sau chiar mai mari decît ea şi ei o ţineau cît ar fi vrut pe umeri şi se uitau în sus ; şi după ce rîdeau puţin deveneau gravi şi fricoşi, povara ei le devenea foarte grea şi îi spuneau că nu o mai pot ţine, căci ea ar fi stat pe umerii lor şi o zi întreagă. Parcă ştia ceva mai multe decît ei, nu însă atît de multe ca să-şi bată joc de ei pînă la capăt, adică să-i dispreţuiască pentru prostia şi rînjetul lor, pentru frica ce-i cuprindea îndată după prima aruncătură de ochi, pur şi simplu îi plăcea să stea pe umerii lor sau să urce sus pe o cracă a pomului şi să-i privească de acolo cum se holbeau aidoma unor tembeli nevinovaţi. Semăna şi ea tot cu mama, se lungea. Şi acum avea rotulele genunchilor butucănate, lipsite de carne : gîtul lung ; şi-i crescuse părul, galben-auriu.

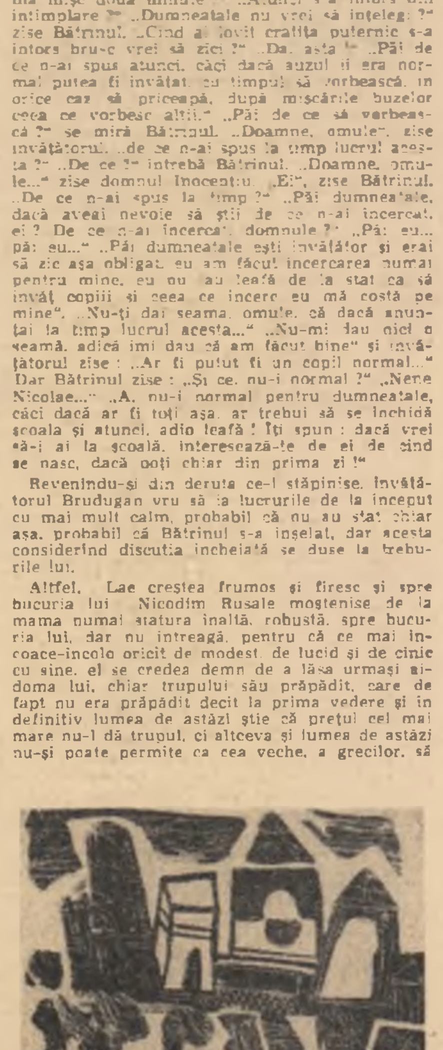

Iar cînd Nicodim Rusale a observat că fata lui, ajunsă la cinsprezece ani, creştea razna, iar copilul lui, „Măi copile, mă", rămînea în continuare mut şi surd, iar celelalte fete creşteau sfioase şi neluate în seamă, din aceste pricini sau din alta mai neînsemnată, a murit pe neaşteptate, într-o zi de iarnă, ducînd cu el în mormînt amărăciunea unui tată care n-a putut asculta nici un cuvînt din gura feciorului său. Şi nu numai asta. Căci mai cu seamă conta ce lăsa în urmă. Deci lăsînd deasupra, în lumea largă şi frămîntată, o văduvă înaltă şi osoasă cu şase copii în jurul rochiei ei lungă de peste un metru şi treizeci. Şi în ziua aceea Bătrînul a fost mîhnit ca şi un om ce şi-ar fi uitat definitiv graiul.

(Fragment din romanul „Laocoon")

după debut

Soarta debutantului

Așa cum, vorba lui Ostap Bender, toți automobiliștii se trag din pietoni, și toți scriitorii, fără excepție, se trag din debutanți, blînzii și timizii lor strămoși. De aceea evoluția debutantului este tot atît de variată ca și destinul scriitorilor și a întregii literaturi și, să nu uităm, că mari scriitori au rămas toată viața doar niște debutanți pentru că n-au scris nimic peste cartea de debut care i-a impus în mod definitiv nu numai în conștiința publică dar și în aceea, mai abstractă, a culturii.

Desigur, e necesară exigența în lansarea unui nou scriitor dar nu trebuie uitat că ea nu poate fi împinsă la extrem pentru că lucrăm într-un domeniu unde criteriile sînt subtile și nu la îndemîna oricui și mai ales nu sînt cuantificabile. Calitatea literară nu este ușor demostrabilă și nu există domeniu cu atîta fluență și capabil de atîta nuanță ca arta și literatura, producătoare de unicate. Apoi, nimic nu poate înlocui adevărata confruntare cu publicul și cu critica mare (nu cea de cabinet editorial doar). „Multe flori sînt, dar puține, rod în lume..." Debuturile sînt o masă de selecție, care deschid posibilitatea unor evoluții, adesea surprinzătoare și constituie și o bază de comparație, într-un domeniu în care „bun și rău" nu este absolut ci doar „mai bun" sau „mai rău".

Atunci, dacă problema noastră este atît legată de individual și de nerepetabil de ce scriem acest articol? — Care este cu adevărat întrebarea. Mai întîi trebuie să ne delimităm domeniul și mai ales unghiul de privire.

Cred că aceasta este mai ales sociologic. Ce se întîmplă, din punct de vedere social, cu debutantul? Literar, întrebarea și răspunsul depind mai ales de el însuși. Social, răspundem cu toții, ca breaslă, ca instituție și colectivitate. Adevăratul pericol, pentru scriitorul începător ca și pentru noi toți, este profesionalizarea prea timpurie, și de fapt acea abuzivă. Problema se pune pentru că există un revers nefavorabil al marelui bine care-l face scriitorilor modul de organizare de breaslă. Fondul literar, Uniunea chiar (însă mai puțin) permit o anumită lipsă de efort și o scădere prematură a tensiunii. N-am vrea să se scrie rapid la noi, pentru plinea cea de toate zilele. E un avantaj al socialismului care poate constitui premiza unei mari dezvoltări culturale care să nu țină seama de prostul gust. Cultura a fost totdeauna subvenționată de cetate, în toate orînduirile și nu noi vrem s-o mercantilizăm. Există însă niște limite, impuse în primul rînd de certitudinea unor talente cu gestație lentă.

Însă nu e vorba numai de investiția bănească, mult mai gravă este întreținerea unor iluzii care pregătesc sigur ratări. Și nimic nu e mai trist decît ratarea artistică, nu numai pentru că ea reprezintă o cădere de la o mare înălțime dar și pentru că ea conduce la inutilitatea perfectă. Nu mă voi duce la profesorul Burghele pentru un deget infectat, e bun și micul profesionist. Dar cui îi este bun micul poet, sau nepoetul, scriitorul de sub și aliteratură? Știu cîteva povestiri legate de destinul unor oameni încurajați pripit să facă literatură într-un moment de mari răsturnări sociale, cînd traectoria sorții oamenilor e firesc neprevăzută. Au fost scoși din mediul lor, plasați în redacții, menținuți împotriva evidențelor pînă ce a fost prea tîrziu să-și refacă o cale firească de viață. Și apoi au trebuit să plece. Destinul lor e trist și au devenit mult mai puțin decît chiar erau și puteau să fie. Nu avem dreptul să ne purtăm astfel cu viețile oamenilor. **Severitatea față de începuturi e mai puțin nedreaptă decît îngăduința.**

Ca să nu vorbim de atitudinea față de impostura agresivă. Există racile în climatul literar care o pot încuraja, mici interese meschine care o pot sprijini. Consecințele sînt proaste — pentru toți și pot fi periculoase mai ales pentru cei în cauză. Într-o zi, amfitrionul nu mai are nevoie de tînărul gălăgios și acesta e trimis să se descurce într-o lume cu care a pierdut contactul firesc.

Personal mi-am făcut chiar dușmani cînd am sfătuit pe oameni să nu se încreadă în situațiile de moment, să aibă o rezervă profesională. Nu cred că am greșit, oricare ar fi fost părerea cafenelei despre consiliul dat unor tineri să se facă, de exemplu, profesori de liceu. Și mai ales, să nu uităm un lucru. Societatea noastră permite artiștilor o mai repede ascensiune, o ardere de etape, un fel de viață cu multe avantaje. E bine că e așa, dar acest lucru atrage mulți veleitari care altfel s-ar fi făcut negustori de brînză de mare anvergură, sau cine știe ce.

Ca să rezolvăm problema tuturor veleitarilor, tuturor celor cu excesive iluzii și lipsă de spirit autocritic, nu putem veni cu soluții ușoare. Ar fi nemarxist. Multe fenomene negative sînt legate de climatul literar, iar climatul nu apare nici el din senin. Sînt condiții care viciază climatul literar, creînd de pildă necesitatea de „patroni" care intră în rivalitate pentru putere, au nevoie, mai mult decît avem noi nevoie, de o suită lăudătoare, ca să n-o numim altfel, de popularitate, și astfel se creează un cerc vicios. Tinerii nu sînt numai foarte talentați, doar talentați sau incerți, cerînd un tratament diferențiat și alte grade de profesionalizare, grade și trepte, ci și „de-ai noștri" sau „cu ceilalți" iar pentru „ai noștri" avem o mai mare toleranță, în schimb sîntem „fără milă", și „drastici", față de ceilalți. Să lichidăm orice urmă de feude și ne vom apropia de rezolvarea, cît omenește e posibil, a sorții debutantului.

Așa ar deveni pe deplin literatura și arta, în consonanță cu scopurile finale ale socialismului, creație și expresie pură, fără nici un calcul alienant.

Alexandru Ivasiuc

Ce frumoase cuvinte de laudă! Iviră prompt, pe un spațiu întins, la vedere, cronica semnala apariția unui nou scriitor, analiza structura originală a cărții, scoțînd în evidență adîncimile și diversitatea viziunii, avertiza pe ceilalți critici că orice act de omisiune în viitor a acestui autor va cîntări greu în judecarea calificării lor profesionale. Era, poate, o dovadă de exagerare în entuziasmul de cronicar, dar cît de binefăcătoare intervenea el pentru retezarea „chinurilor" care au însoțit drumul debutantului. S-a terminat lunga perioadă de muțenie și umilință. Nu va mai străbate, necunoscut, culoarele redacțiilor și editurilor, rîvnind o promisiune. Nu va mai trebui să controleze expresia de afecțiune și venerație cu care asculta cuvintele de mustrare și sfaturile criticilor. După stagiul în anonimat, atît de crîncen, a sosit clipa revanșei. Cronica, patetic elogioasă, îi deschide calea spre celebritate. Vor urma și celelalte comentarii admirative, chipul lui va fi recunoscut, repede, după fotografia surîzătoare publicată. I se vor cere interviuri, peste tot se va aștepta, în mod firesc, colaborarea lui. Va putea, în fine, alunga crisparea și lăsa liberă licărirea de triumf din privire.

Nu era departe de ora cînd va constata cît de mărginiți îl înțeleg, în fond, contemporanii. Fără îndoială, gestul cronicarului merită o oarecare recunoștință, dar era oare gestul cu forța lui [illegible] să nu găsească în cele din urmă recunoștință? Să nu [illegible]? Norocul criticului care a observat mai devreme meritele lui talent! Abia acum va vedea fostul debutant cît de mărunți și neînsemnați sînt colegii lui de generație, adevărați sateliți în jurul unei planete. Nu va fi nevoie de prea multe scrupule, ierarhiile vor trebui fixate, ca să dispară penibilele confuzii și echivocurile. Sigur, un anume respect se cuvine confraților mai în vîrstă. Cine nu-și dă seama însă că asta e o convenție, noutatea, profunzimea, curajul sînt apanajul celui care vine. El va umple un gol în istoria literară, va înălța reperul necesar pentru distribuirea celorlalte valori.

Ca lucrurile să fie limpezi, însăși comportarea lui va marca distanțele. Vechea șovăială și stîngăcie nu-și mai are rostul. Pasul energic, gestul sigur și autoritar, vocea decisă, răstită — toate acestea vor fi însemnele puterii. De felul cum își va mobila biroul de primire, (pentru nădăjduita funcție directorială), cum se va urca în mașină, cum va domina din prezidiu adunarea literară — va depinde cimentarea prestigiului.

Am schițat, firește prea elementar, în formă caricaturală, un vis de glorie care a făcut să deraieze, în ultimii ani, traiectoria unor talente. Au fost tineri, unii cu reale virtuți, care după pragul debutului întîmpinați cu ovații, au ales în mod [illegible] o cale de ascensiune în care literatura juca un rol secundar. Îmbătați de un sentiment inexplicabil de grandomanie, ei acordau o semnificație primordială înfățișării exterioare a puterii: acaparare de funcții și privilegii, intoleranță față de critică, îngîmfare și brutalitate arogantă în raporturile cu colegii de breaslă.

Să nu uităm că, în aceeași vreme, au debutat numeroși alți tineri, care au devenit cunoscuți prin rezultatele muncii literare. Cu modestie, seriozitate, rîvnă și îndrăzneală ei au trăit realitățile epocii noastre, ale construcției socialiste, au descris în pagini pline de vibrație și originalitate această transformare a țării. Cei mai buni dintre debutanții anilor din urmă sînt oameni devotați creației, adînc preocupați de continuitatea unei tradiții, de realizarea unui schimb de inițiere și experiență cu scriitorii vîrstnici, care înțeleg originalitatea ca o chestiune de substanță, de convingeri lucide, deciși să armonizeze literatura cu ținuta etică exemplară. La această altitudine, au ajuns stimați și apreciați de publicul larg. Fără numele lor nu se poate închipui azi o hartă a succeselor scrisului.

Cît despre ceilalți, cei puțini atinși de aripa trufiei, beneficiind de marile avantaje acordate de la început cu mărinimie întregii categorii a debutanților, ei întrețin o relație specială, deformată și dizgrațioasă, cu literatura care i-a lansat. Cărțile mari, făgăduite în momentul debutului, nu se mai nasc, altele sînt preocupările care le confiscă resursele. O enormă vanitate dirijează toate mișcările și, fără un simț al relativității sau al ridicolului, ei anunță pe cei apropiați că vor schimba din temelii înfățișarea literaturii, că vor face ordine — puțină răbdare! — în activitatea criticii și istoriei literare. Pînă la desăvîrșirea marilor acțiuni, ei cred că dau cota valorilor la bursa literară. Au fost cazuri cînd o dată cu sărbătorirea debutului, ei au renunțat la profesiune (o muncă onestă) sau la continuarea studiilor, preocupări socotite acum inutile, stînjenitoare chiar pentru urcușul spre glorie.

Cum a avut loc acest salt al orgoliului, atît de dăunător pentru creație, pentru climatul de dezvoltare al breslei? E adevărat, critica, din impulsul de a sprijini talentele veritabile, a exagerat uneori, cu bună știință, calitățile inițiale. N-a mai revenit, cum ar fi fost normal, asupra acestor judecăți, a asistat, apoi, pasivă și uimită, la desfășurarea de megalomanie. A fost însă numai vina criticii? S-au petrecut și deplasări ale vieții literare care au îngăduit subitele etalări de vanitate și irosirea unor resurse scriitoricești incontestabile? Hipertrofia eului n-a primit, întotdeauna, o replică înțeleaptă și solidară din partea opiniei literare. Din punct de vedere pedagogic, formarea unora dintre reprezentanții noilor promoții scriitoricești s-a efectuat cu destule lacune și compromisuri.

În reconstituirea datelor — unele dintre ele normale și necesare care au generat fără voie și aceste fenomene — va trebui să amintim: efortarea de a îndepărta reminiscențele unei gîndiri dogmatice (ceea ce a dus, pe alocuri, la exagerarea unor valori tinere autentice); întețirea confruntărilor de idei și de gusturi (cu coborîrea, uneori, a polemicilor literare la chestiuni minore, pe un ton suburban, agresiv și pătimaș, situații care au oferit un model nepotrivit unor tineri care s-au grăbit să adopte aceeași optică și aceleași maniere); atenția plină de generozitate față de efortul literar arătată de forurile administrative ale Uniunii Scriitorilor (care în anumite cazuri n-a stăvilit însă răsfățul prelungit și folosirea abuzivă de împrumuturi și ajutoare, ce au viciat și munca scriitoricească a unor debutanți). Sîntem departe de a fi epuizat acest tablou al cauzelor imediate sau mai ocolite. Ar fi utilă o cercetare sociologică amplă și metodică a condiției debutului în viața noastră literară care să reliefeze aspectele foarte pozitive (asupra cărora n-am insistat de ajuns aici), precum și cele deficitare. În pregătirea unei asemenea analize, am deschis în acest număr o discuție asupra situației tînărului scriitor după debut, discuție la care participă cunoscuți scriitori și critici literari. Tema e abordată din diferite unghiuri de vedere și opiniile și sugestiile formulate nu reprezintă o încheiere a dezbaterii, ci constituie, sîntem convinși, rodnice premize pentru intervenții viitoare. Publicăm aici în această pagină, acest început de discuție, așteptînd noi puncte de vedere de la colaboratorii noștri sporadici sau frecvenți, exponenți ai [illegible] literare, de la cititorii noștri, iubitori ai cărților noastre, dornici să găsească pretutindeni profilul moral integru al scriitorului.

Luceafărul

Exigență și receptivitate

Am fost întrebat și eu însumi nu o dată m-am întrebat de ce cîte un debutant după prima operă se împotmolește și în loc să urmeze drumul mereu înfrigurat al debuturi, începe să dea rebuturi ori nu mai dă nimic.

Firește că nu contează cîte cărți ai, ci cîte dintre ele sînt bune, cîte pagini ori versuri strălucite au rămas după tine. Dar tot așa de firesc e să nu fie totuna a fi lăsat ca moștenire o operă ca a lui Goethe, Balzac ori Tolstoi sau una ca a lui Paris Mumuleanu ori Carol Scrob.

Bine înțeles că a pune astfel problema nu înseamnă a găsi răspunsul la întrebare.

Mărturisesc, prea bine nu știu. Dar cred că dacă talentul există (și nu poate fi vorba decît de debutanți, chiar dacă adevăratul debut ar începe cu a șaptea carte!), atunci cauza împotmolirii ulterioare trebuie căutată altundeva. Talentul singur nu ajunge. Se mai cere acel **daimonion** de care vorbeau anticii și care nu te lasă să dormi... pe lauri de exemplu, ori să faci din artă un mijloc fie și al avantajului reciproc. Pentru artistul de orice natură arta e un scop, devenind mijloc pentru cel ce o receptează și o acceptă. În caz contrar opera se poate întoarce ca un bumerang nedorit la cel de la care a plecat.

O mare răspundere, însă, în eventuala împotmolire a unui debutant, indiferent care vicii au început să-i roadă rădăcinile, o poartă cei care pot ajuta tinerele talente prin prietenie și omenie. Nu oricine se lasă ajutat și nu oricine are nevoie de ajutor. Și totuși! Cred că dacă Al. Stamatiad, apoi Tudor Arghezi și N.D. Cocea nu mi-ar fi acordat atenție la începuturile mele literare, apoi un număr de tineri critici, printre care amintesc pe Octav Șuluțiu, prin cronicile și recenziile lor, mai greu m-aș fi urnit pe drumul poeziei — poate m-aș fi și lăsat păgubaș.

Așa, am încercat mereu în nădejdea că voi scrie ceva mai bun decît ceea ce mi s-a publicat. Iar suprema satisfacție era însăși **descoperirea** noului ce ți-l aduceau propriile versuri.

Pe timpurile acelea de drepturi de autor nu știam și nu așteptam nici un onorar. Singurul meu cîștig a fost o mie de lei dăruită de Miron Neagu, primul meu editor, la Sighișoara în 1938. Nu visam să mă **profesionalizez** ca scriitor. De aceea am rămas în învățămînt de peste 40 de ani și tot de aceea am făcut publicistică literară (cea politică e altceva!). Acestea erau „meseriile" mele. Primul onorar propriu zis l-am primit pentru lucrări științifice apărute în străinătate. Iar în redacții făceam nu doar cronici, recenzii și articole, ci și munca grea redacțională și la Cluj și la București.

Pentru poezie, însă cred că aveam și acel **daimonion** pe care-l presupun la toți debutanții. Al meu mă făcea să gem prin somn ori în insomnii cînd mi se părea că aud roata sfărîmînd la Alba Iulia oasele lui Horea și să rătăcesc singuratic prin munți și păduri, unde mi se părea că sună fluierul Iancului. Apoi m-am apropiat de mișcarea revoluționară muncitorească.

Și de-atunci tot debutez. Nu totdeauna e ușor, aproape niciodată. Căci nu e o plimbare cu birja nici cu limuzina, ci e în general treabă de alpinist. Iar vîrful Everestului nostru nici nu se vede, oricît privești cu fruntea în sus și cu capul bine aplecat pe ceafă. De altfel, în mers mai trebuie să te uiți și în jos, unde prăpăstii adînci ți se cască la picioare. Cam aceștia sînt parametrii poeziei în continuul efort de escaladare, pornind cu primul debut, care nu este un simplu pas, ci un salt ori un acroșaj cu ghearele și cu dinții de o stîncă.

Mihai Beniuc

Scriitorul tînăr și critica

Personal cel mai mare pericol pentru un scriitor tînăr aflat la prima carte — indiferent că e receptată sau trecută cu tăcerea, indiferent dacă pe drept sau pe nedrept, [illegible] asta nu prezintă o însemnătate deosebită — este să se retragă într-o [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible], el se grăbește să tragă concluzii din experiența sa, să tragă prea repede, răspunzînd repede la întrebarea că lumea e rea, [illegible] — [illegible] critica — niște [illegible], [illegible] — în[illegible]. [illegible] foarte bine [illegible], pînă și la [illegible] primare.

E [illegible] cu [illegible] [illegible] sau [illegible], pînă la capăt spre a-și [illegible] potențele, și-și [illegible] o [illegible] bil sumbru [illegible]. [illegible] ne se mai [illegible] ricoase decît [illegible] cît lipsa oricărei [illegible]. [illegible] tră este lăcută și poate [illegible] acestei întîmplări.

Tînărul autor [illegible] fie indiferent la opinia [illegible] la un punct dar în loc de asta [illegible] expert într-o problemă care nu-l privește și care ar trebui să-l lase rece. [illegible] problema sa, singura importantă care-l preocupează, de unde atunci riscul de [illegible] meniu străin, de unde excesiva atenție pentru altceva decît reprezintă el însuși, obsesiile sale, opera sa?

Un autor, și încă foarte tînăr, obsedat de critică de la primul volum atît de puțin [illegible] încît să știe deja cum se fac și se desfac lucrurile, relevează o vocație literară șubredă. Mai devreme sau mai tîrziu va deveni evident că a greșit drumul și că a nimerit unde nu trebuie. De altfel, specializarea prematură a privirii în direcția criticii nu arată, cum superficial ne închipuim, un exces, ci un deficit de [illegible]. O „modestie", o nesiguranță, o [illegible] în sine, de cel mai rău augur.

Dar dacă problemele criticii nu-l privesc pe autorul tînăr, ele ne privesc, în schimb, pe noi. Tînărul e bine să fie cît mai ingenuu [illegible] de ele, dar a profita de această [illegible], în cazul că s-a [illegible] la cei mai buni, la cei [illegible] de propria carte și numai de ea, [illegible] a extrage de aici motivul de bizuire pentru critica însăși, constituie un [illegible] și mai mare și mai nefiresc, decît cel al cărui comportament este și pe care l-am [illegible] în rîndurile precedente.

Bizareea [illegible] a criticului reprezintă [illegible] de abdicare, dar [illegible] o importanță. Sînt critici care-și [illegible] drepturi speciale în [illegible] meritele lor, [illegible] lor [illegible] să se [illegible] de fenomenul [illegible], ei consideră că [illegible] permite acesta să poată privi pe [illegible] de la înălțimea [illegible]. Bizareea [illegible] eu o socotesc o culme a [illegible] critice, o mască a [illegible]. [illegible] cu niște veritabili critici — este semnul [illegible] că de fapt nu sînt, pentru că un critic nu seamănă cu imaginea de [illegible] generalizate a profesiei sale. Nici un critic adevărat nu se grăbește să tragă [illegible] de pe urma unei experiențe, să zicem amare. Dimpotrivă, din oboseală, din trecătoare faze de dezinteres, de eclipsă totală a atenției, extrage motivele unei pasionalități sporite. Chiar dacă dorește să se abstragă într-o activitate exclusivă de „cercetare", nu reușește pe deplin, ceea mai presus de el, vocația spre literatura vie, îl îndreaptă spre tineri. Al căror [illegible] prieten, uneori riscînd să pară ridicol, este. Criticul trebuie să rămînă contemporanul de spirit al celor mai tineri scriitori și această tinerețe spirituală, să nu avem nici o îndoială, constituie și partea rezistentă a operelor sale consacrate marilor vîrfuri, gloriilor sigure ale literaturii.

Lucian Raicu

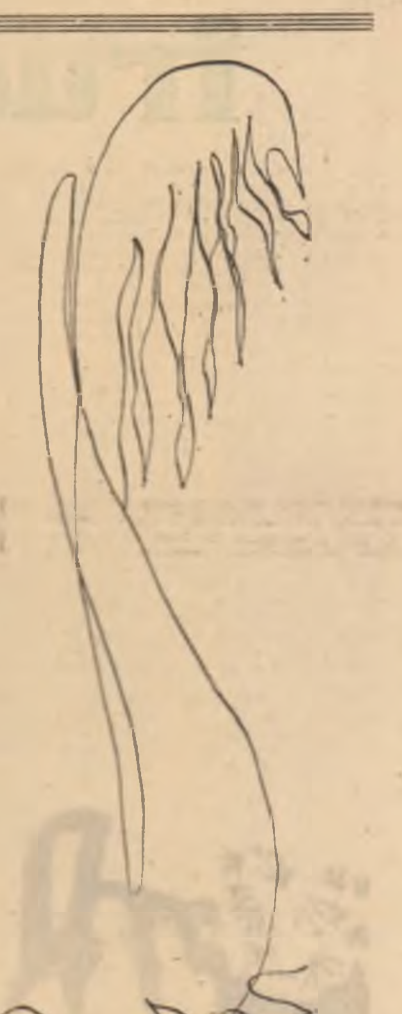

Desen de COSTEL E. DRAGAN

Care este momentul definirii?

O problemă tulburătoare a vieții literaturii și, mai precis, a raporturilor dintre critici și creatori este aceea a descoperirii „talentelor" și a eventualei lor promovări de către primii. Cu toate că în ultima vreme acest rol al criticilor s-a redus aproape cu totul, stăruie în memoria multora acțiunea aceasta de descoperire ca un merit incontestabil. Desigur că una din cerințele cele mai imperioase ce se pretind de la un om care practică această disciplină e rapiditatea intuiției frumosului, nu exercițiul logic, savant, sau istoric în jurul descoperirii fenomenului, făcută de alții — deși nici această operație nu e cu totul de disprețuit. „Descoperirea" lui Eminescu e un fapt care angajează inteligența critică a cîtorva personalități importante (Iacob Negruzzi, T. Maiorescu) și nu poate fi nesocotită, chiar dacă ei nu au contribuit [illegible] de mult la fixarea imaginii lui critice, s[illegible] le mai tîrziu de alții.

Scriitorii țind d[illegible] ce [illegible] mai mult să recunoască în actul descoperirii lor de către [illegible] principalul rost al activității acestora, ceea [illegible] încă odată nu negăm că ar fi un important merit. Dar unele discriminări sînt absolut necesare. În primul rînd, descoperirea unui scriitor aflat la începuturile activității sale [illegible] care nu poate angaja totdeauna responsabilitatea criticului. Orice scriitor, oricît de erupție i-ar fi debutul, ca mai scrie și altceva decît ce oferă începutul său; criticul nu poate [illegible] și nici măcar bănui despre ce va fi vorba creația ținînd de domeniul libertății, în care nu e posibil să se prevadă ceva. Desigur că un critic care a scris o carte bună poate constitui o garanție că va mai scrie asemenea și alta. Dar lucrul nu e sigur iar „natura" primei sale cărți nu e mereu dătătoare de măsură pentru ce va urma. În acest sens, intuiția criticului, prea [illegible] liniat afirmată, intră în jocul orb al hazardului, cînd nu e plasată cu intenție acolo. (Camil Petrescu îl acuza pe Lovinescu de acest fel de a proceda, care nu putea primi decît confirmarea viitorului — ceea ce ar mai fi de discutat.)

Cazul lui Eminescu este din mai multe motive curios, de aceea l-am și pomenit. Acțiunea de recunoaștere a talentului său la Junimea, întărită de afirmația publică a lui Maiorescu în Direcția nouă, este, zic unii, o falsă recunoaștere, din moment ce poetul nu era un debutant, ci publicase deja în „Familia" lui Iosif Vulcan. La afirmația aceasta (făcută ultima oară de G. Călinescu) Lovinescu a răspuns că de fapt Maiorescu l-a descoperit pe adevăratul Eminescu, Vulcan descoperise pe Bolintineanu din Eminescu (T. Maiorescu și posteritatea lui critică, 1943, p. 339). Adevărul e că nici una din piesele eminesciene, anterior publicate, nu e de nivelul poeziei Venere și Madonă. Dar faptul curios se accentuează dacă luăm în considerație că Eminescu avea sigur la acea dată o serie de poezii care se vor publica mai tîrziu sau ajunsese la forma aproape definitivă a unor piese de mare valoare pe care nu le va publica niciodată. Judecata lui Maiorescu se întemeia numai pe o mică parte a poeziei eminesciene existente în clipa în care poetul oferea spre publicare Venere și Madonă.

Așadar, debutul lui Eminescu e, pentru un critic care voia să-i descopere „talentul" mult complicat prin împrejurări sau prin simpla voință a poetului. Pentru cei care stăruie să considere publicarea primelor poezii eminesciene un fals debut, vom mai adăuga două cazuri destul de asemănătoare. E vorba de Ion Barbu despre care s-a crezut multă vreme că a debutat la „Sburătorul", primele sale poezii fiind prezentate de Lovinescu, care, după propria mărturie de mai tîrziu a criticului, necontrazis de poet, i-ar fi găsit și pseudonimul: Ion Barbu. Or, așa cum a stabilit Sașa Pană, încă acum vreun sfert de veac, Ion Barbu a semnat chiar cu acest nume o poezie Ființa în „Literatorul" din 28 sept., 1918, deci cu aproape un an înainte de „debutul" său la „Sburătorul", care conține absolut neschimbată și sus pomenita poezie (Restituiri, în „Revista literară" din 14 sept. 1947).

Un caz de fals debut, asupra căruia am stăruit și noi cîndva este acela al lui D. Stelaru, poet prezentat de Lovinescu printr-o prefață la placheta Ora fantastică, lăsînd acolo să-i scape afirmația că acesta ar fi primul volum al poetului. Or, la data aceea, Stelaru avea la activul său încă patru volume de versuri, ultimul, Noaptea geniului, *iscălit cu numele ce-l va consacra, iar celelalte trei semnate D. Orfanul (Cf.* Dimineața geniului, *în „Rom. lit." 11, 1971, nr 12). Ba după o mărturisire a poetului făcută lui* Adrian Păunescu (Sub semnul întrebării, p. 469) *el ar mai fi publicat două volume* Blestem *și* Trepte de marmoră, *cărora cu toate eforturile noastre nu le-am putut da de urmă.*

Iată deci că o parte din gloria unei descoperiri integrale se poate reduce considerabil în unele cazuri, deși valoarea judecății critice formulate de unii descoperitori rămîne totuși foarte importantă. Dar ea e negreșit relativă și, oricum, supusă atacurilor altor critici beneficiari ai unei viziuni ample a desfășurării întregi a scriitorului respectiv. Ce valoare (în sens absolut) poate avea descoperirea lui Arghezi de către Macedonski, cînd acesta nu putea avea, după cîteva poezii ale viitorului autor al atîtor versuri, nici măcar o idee despre ce va fi opera tînărului de atunci Ion Theo? Mai mult decît atîta, dezvoltarea ulterioară a unui scriitor poate contrazice total formula literară a debutului și acest caz nu e numai al lui Arghezi, Ion Pillat, sau Ion Barbu, dar și al multor altora — în special al celor care au debutat foarte de timpuriu. În cazul lui Eminescu, Venere și Madonă e o piesă nu numai foarte frumoasă, cum autorul ei nu mai publicase încă, dar și una caracteristică pentru un stil în care el va da cîteva poezii mult mai desăvîrșite. Ca valoare probantă, deopotrivă pentru talentul și felul lui de a scrie, ea e negreșit o piesă caracteristică. Ce se întîmplă însă cu ciclul parnasian al lui Ion Barbu prin care „talentul" poetului s-a vădit lui Lovinescu? Deși noi prețuim aceste poezii mai mult decît alți critici, nu ne putem împiedica să observăm că ele nu sînt caracteristice pentru stilul adevăratelor capodopere scrise foarte curînd apoi de autorul Jocului secund și că acesta le-a repudiat preferind să nu mai vorbească de ele.

Situația aceasta se repetă în mai toate generațiile poetice, și recent am constatat, ca un motiv de uimire, ultimul volum Megalitice al lui Ion Gheorghe, poet pe care nu numai noi îl socotim un mare scriitor, într-o generație lirică ieșită cu totul din comun. Luînd act relativ tîrziu de activitatea acestui poet, am încercat să ne ducem la primele lui volume, pentru a-i putea urmări, măcar în sensul acesta invers, procesul de creație. Cu toată insistența noastră de a înțelege și corela paginile de debut cu actuala față a creației poetului, de la Zoosofia încoace, mărturisim că lucrul ne-a fost cu neputință și că nu putem afirma că primele lui versuri, nu lipsite de calități de altfel, ar fi în măsură să ne dea o idee despre adevărata lui personalitate artistică.

Poate că nimic mai mult decît această viziune autocritică nu pune în lumină imposibilitatea de a construi critica pe intuiția parțială și pe niște judecăți de probabilitate. Nu vorbim aici de niște poeți de mari promisiuni, cum a fost acel Samson Bodnărescu, care la Junimea a putut cumpăni o clipă talentul lui Eminescu, pentru a dispare apoi în neant printr-un proces de bizară involuție, lăsînd însă posterității ca exemplu cazul lui ciudat „ca și cum natura s-ar fi încercat într-un exemplar mai puțin desăvîrșit înainte de a-l izbuti pe Eminescu" (T. Vianu). Dar chiar și atunci cînd intuiția se confirmă, ea nu e întemeiată materialmente, adică în fond nu e adecvată.

Nu vrem să negăm meritele unor spirite generoase, de felul în care printre noi a fost pînă de curînd M. R. Paraschivescu și care ajutau pe debutanți, îi încurajau, le deschideau căi spre publicare. Dar critica nu poate proceda astfel, adevăratele ei judecăți (definitive) neputînd să se întemeieze decît pe realitatea integrală a operei. — „talentul" fiind un simplu nume pentru o facultate care, oricît ne-ar ajuta să ne descurcăm cînd facem fraze, rămîne una cu desăvîrșire nelămurită.

Alexandru George

ERRATUM — *În articolul nostru precedent, în antepenultimul rînd, rugăm a se citi: retras de la catedră în 1909.*

Probleme de bază ale literaturii vechi

Cititorul a ghicit, desigur, că intervenţia de faţă are ca obiect ultima carte a lui I.C. Chiţimia, **Problemele de bază ale literaturi române vechi**, Ed. Academiei, 1972. În acest volum masiv eminentul cercetător înmănunchează studii deja publicate şi cîteva inedite, consacrate unor probleme care l-au preocupat îndeosebi şi care, unele mai ales, au preocupat şi pe cercetătorii precedenţi, dînd ocazie la lungi şi aprige polemici. Amendabile încă de pe acum şi, poate, şi mai amendabile mîine, aceste studii sînt în marea lor majoritate la nivelul cu care ne-a obişnuit cercetătorul care este I. C. Chiţimia, căruia toţi cei care lucrează în acest domeniu îi datorează respect şi i-l acordă fără rezerve. Volumul reprezintă apogeul unei strălucite cariere, de unde şi caracterul vădit propedeutic al cîtorva studii, tonul autoritar şi, mai ales, puţina înţelegere faţă de greşelile altora. Muncă imensă, erudiţie impresionantă şi meritoase încercări de sinteză sau de explicare nouă, mai plauzibilă, a unor fapte care au reţinut de multă vreme atenţia, iată impresia care se instalează temeinic în conştiinţa cititorului încă de la primele pagini parcurse.

Deci I.C. Chiţimia este şi un temut polemist, gata oricînd să dea o replică dură celui care îi contrazice, ba încă şi să facă, după toate regulile „artei" ceea ce se numeşte o „execuţie literară", aprecierile noastre din frazele precedente n-au nicidecum rostul unei *captatio benevolentiae*. Ştim ce primejdie ne paşte cînd îndrăznim să repetăm că, azi, **altele sînt problemele de bază ale literaturii române vechi**, şi nu ezităm să afirmăm că volumul de care ne ocupăm reprezintă şi apogeul unui mod de abordare care şi-a trăit traiul. Adevărul ne este şi mai drag decît Platon, oricît de tăioasă ar putea fi eventuala replică a acestuia.

De la început trebuie să atragem atenţia că titlul volumului produce nedumeriri. Dacă termenul **problemă** înseamnă „obstacol" în faţa **cercetătorului**, sau întrebare care îşi aşteaptă rezolvarea prin metode raţionale sau ştiinţifice, volumul nu-şi merită titulatura, fiindcă nu înfăţişează **aporiile** domeniului respectiv, ci dimpotrivă, probleme deja rezolvate fie de I. C. Chiţimia, fie de către alţii, rolul pe care şi-l atribuie D-sa în acest caz fiind acela de a spori plauzibilitatea soluţiei propuse sau de a-i anunţa implicaţiile. Pe de altă parte, nimic nu îndreptăţeşte credinţa că în studierea literaturii ar exista probleme **perennis**, aceleaşi pentru fiecare generaţie de cercetători. „Problematica", adică ansamblul de întrebări care îşi aşteaptă răspunsul, se schimbă de la generaţie la generaţie de cercetători, şi chiar dacă unele **aporii** persistă, interesul major se deplasează spre alte zone. Nu ştim nici azi care dintre cele şapte cetăţi au fost adevărata patrie a lui Homer, dar în problematica homerologiei de mult nu se mai acordă importanţă unei astfel de **aporii**. Mai mult, din moment ce o problemă şi-a găsit măcar parţial soluţia, ea nu mai poate fi numită „de bază", în ciuda faptului să absenţa consensului unanim o menţine în continuare în problematica respectivă.

Pentru I. C. Chiţimia, problemele „de bază" ale literaturii vechi au rămas şi azi aceleaşi ca pentru faza începuturilor cercetării acestui domeniu. Numai simpla parcurgere a tablei de materii ne arată, fără echivoc, că ele sînt tot **atribuţia, datarea, localizarea, identificarea modelului iniţial** sau a **prototipului** care stă la baza variantelor, **sursele şi influenţele** precum şi precizarea căilor prin care ele s-au putut exercita asupra operelor studiate. D-sa caută, de pildă, să ne convingă că este „o gravă eroare" să mai acordăm credit „ideii de acum cincizeci de ani" că o „versiune germană [a unui letopiseţ ar fi însoţit în 1502 solia la Nürenberg" trimeasă de Ştefan cel Mare, adevărul fiind acela că o versiune latină circula şi că ea a fost solicitată indirect în occident; în privinţa **Cronicii lui Mihai Viteazul**, efortul D-sale este de a dovedi că „n-a fost scrisă la început în româneşte, ci în slavonă"; capitolul consacrat lui Grigore Ureche este axat pe problema „izvoarelor" şi a „paternităţii"; o altă concluzie [literară?] se referă la faptul că „Prezenţa acestor mînăstiri [Putna şi Bistriţa] în procesul istoriografiei nu poate fi dată la o parte".

Departe de noi gîndul să negăm justeţea acestor concluzii; dar ce valoare au ele pentru cunoaşterea literaturii propriu-zise? Toate aceste preocupări privind **atribuţia, dotarea, localizarea, sursele, influenţele, odiseea manuscriselor** etc. ţin de resortul disciplinelor auxiliare. Ele au fost „de bază" pentru primii cercetători, care n-au fost nici critici, nici istorici literari în sensul riguros al termenilor, şi nici nu puteau fi cîtă vreme acţiunea de strîngere a materialului şi de cercetare preliminară a lui cu mijloacele disciplinelor auxiliare încă nu fusese făcută. A menţine la infinit în centrul preocupărilor astfel de probleme minore, adesea complet străine de literatură, înseamnă a frîna progresul adevăratei cercetări literare. Şi ce justificare are ampla rezumare a „Părerilor lui Olgierd Gorka", a „Părerilor altor învăţaţi" sau a notaţiei că „N. Cartojan nu arată dacă socoteşte sau nu mînăstirile Bistriţa şi Putna ca locuri de scriere a redacţiilor cunoscute [ale letopiseţelor de la Bistriţa], dar din judecăţile făcute faptul rezultă ca posibil"? Într-o cercetare literară ar fi interesat părerile unor **critici** sau **istorici literari** în sensul riguros al termenilor, nu ale unor „învăţaţi", fie ei chiar „autorităţi" în disciplinele auxiliare. Cît priveşte amplele şi inutilele rezumări ale controverselor, care acoperă aproape o treime din textul **Problemelor de bază ale literaturii române vechi** simple note de subsol ar fi fost îndeajuns.

Am fi nedrepţi dacă n-am recunoaşte că I. C. Chiţimia insistă pe larg şi asupra meritelor literare ale cîtorva din operele pe care le studiază. Dar tocmai aceste încercări de cercetare literară propriu-zise reprezintă marea sa nereuşită, căci specialistul în disciplinele auxiliare nu poate fi întotdeauna şi un critic literar pertinent. Metodele D-sale sînt exact aceleaşi ca ale vechilor „învăţaţi", care credeau că explică totul şi îşi justifică perfect evaluările reproducînd o descriere, un portret sau o naraţiune mai reuşită, **recte** cîteva **morceaux de bravoure**, cum ar zice un francez. Capitolul **Antim Ivireanu scriitor şi om politic** se încheie cu o adevărată **verite de la Palice**: „Opera lui Antim Ivireanu este în general a unui talent literar şi ea are un registru variat". Cel consacrat **Artei lui Neculce** încearcă să spulbere părerea „învăţaţilor" precedenţi, după care ilustrul cronicar ar fi fost un „cărturar simplu", adică mai puţin cult decît înaintaşii săi, de unde simplitatea şi naturaleţea artei sale. Dar în vremea lui Neculce, **artă literară** însemna **erudiţie** şi **retorică** ostentative. A face din el „întîiul mare scriitor artist al nostru" înseamnă a nedreptăţi pe alţii mai vechi şi a opta, fără toleranţă, pentru o anumită formulă de artă. Ni s-a părut foarte sugestivă notaţia că ilustrul cronicar ar fi renunţat în mod deliberat la retorică şi erudiţie, săvîrşind astfel o revoluţie literară. Din păcate, tocmai această idee este cea mai lipsită de argumentaţia necesară.

După noi, altele sînt, azi, problemele de bază ale literaturii vechi. Prima ar fi reducerea la maximum a „confuziei dintre cultură şi literatură", pe care o denunţa, cu autoritate, G. Călinescu în 1941. „Problema căţelului în manuscrisele veacului cutare", ca să reluăm o glumă de mare tîlc a nastruşnicului Mircea Horia Simionescu, nu mai poate fi o problemă de literatură veche. La fel trebuie spus şi despre cărţile populare, care nu sînt decît traduceri şi nu intră decît parţial în problematica literară românească, graţie adăogirilor de fragmente originale şi modificărilor stilistice sau

compoziţionale, pe care I. C. Chiţimia şi Dan Simionescu le-au semnalat cu deosebită competenţă. Cît despre includerea folclorului în această literatură, nu mai poate fi vorba. Ne-am spus părerea pe larg cu altă ocazie. De altfel, istoricii recenţi au şi renunţat la aceasta, şi exemplul cel mai fericit îl oferă George Ivaşcu. O altă preocupare de bază ar fi spulberarea ideii că literatura veche este „primitivă", „naivă", că dezvăluie, după cum afirma Călinescu, o concepţie „ігenuă" despre lume şi viaţă şi că marii noştri cronicari, de pildă, n-ar fi şi artişti ai cuvîntului, fiindcă, după cum repeta insistent acelaşi Călinescu, le-ar fi lipsit „intenţia artistică". Va trebui să învăţăm să citim această literatură, să-i sesizăm regolistica mult mai complicată decît a celei de azi, şi să o evaluăm pe baza cercetării cu mijloace moderne. Studiată în mod adecvat, literatura veche va putea fi mai bine valorificată din punct de vedere estetic şi cultural. Fără îndoială, surprizele nu vor lipsi. A produs o mare şi plăcută surpriză experienţa recentă a poetului Nichita Stănescu, care a retranscris, păstrînd aidoma cuvintele, dar dîndu-le o altă „statură tipografică", pasaje din Cantemir şi Neculce. Experienţa a dovedit că între poezia de azi şi „proza" atît de savantă a lui Cantemir sînt asemănări care dau de gîndit. „Ciudata" şi „iliziona" **Istorie ieroglifică**, care a dat mult de furcă „învăţaţilor" de tip tradiţional, dezvăluie, numai la această sugestivă schimbare de punct de vedere, o „scriitură" foarte modernă şi virtuţi poetice mai mult decît tulburătoare. Ce vor descoperi criticii înzestraţi, care pe baza muncii preliminare în care s-a distins cu prisosinţă I. C. Chiţimia, o vor aborda cu metode moderne ca **rhetorical approach**, încercată la noi de Mihail Negrici, sau cu ansamblul produs de Auebach în **Literatursprache und Publikum in der lateinischen Spätantike und Mittelalter**? Desigur, una dintre descoperiri va fi şi aceea că literatura veche poate fi şi „obiect de simţire", nu numai de „înţelegere", cum socotea un alt ilustru detractor al ei, Eugen Lovinescu.

Vasile Florescu

Din nou despre critică şi metodă

De ce, vorbind despre Estetica lui G. Lukács, am arătat că, dintre problemele ridicate de opera prezentată, chestiunea realismului mi se pare, în felul în care este [illegible], drept una din cele mai controversabile? Desigur, [illegible] fiindcă această temă este prin natura ei actuală pentru literatura noastră, aflată în plină confruntare cu sine, cu metodele artistice diverse care-i dispută sufragiile. [illegible] cu această motivare atingem latura teoretică a problemei, pentru că interpretarea lukácsiană a realismului angajează însăşi viziunea filozofului maghiar despre cele două direcţii fundamentale, cea abstractă şi cea mimetică, între care, pentru el, [illegible] arta în general. Conform dihotomiei propuse, realismul în literatură şi artă, aşa cum s-a consacrat în sec. XIX, reprezintă stadiul cel mai înalt al „mimesismului" sau, folosind celălalt termen considerat de Lukács ca mai [illegible], al principiului cosmogenetic. Deşi ambele direcţii sînt modalităţi de reflectare estetică a vieţii, totuşi pentru Lukács „calea regală" a literaturii şi artei este rezervată tipului mimetic, cosmogenetic, de oglindire a lumii, ca singurul [illegible] să reproducă realul atît în varietatea, în individualitatea formelor lui concret-individuale, cît şi în legitatea sau necesitatea esenţelor sale. Întreaga bogăţie a vieţii, plenitudinea forţelor ei, tensiunea contradicţiilor sale se realizează, susţine Lukács — cu o convingere [illegible] prin risipa de argumente, prin mobilizarea [illegible] multiple ale culturii sale, chiar prin [illegible] tonului, — în mărturiile [illegible] de-a lungul timpurilor, din preistorie pînă azi, de către arta călăuzită de principiul [illegible] vieţii. [illegible]

[illegible] a instrumentelor ei, ar fi sortite eşecului din principiu, afară de faptul că reînvierea lor [illegible] epocă precum aceea de astăzi, divulgă o criză a valorilor, o fază de sterilitate a creativităţii artistice, momentul de declin a unei societăţi (recte burgheze). Concepţia expusă comportă elemente de adevăr incontestabil. Cine ar putea să nege că nu numai în produsele realismului propriu-zis, dar şi în operele de orientare clasică, romantică, sau chiar în extremele fantasticului se regăsesc semnele mimesisului? Este însă un motiv suficient pentru a [illegible] acestui principiu de creaţie aproape [illegible] de atitudini artistice, [illegible] fantastică, aşa cum face G. Lukács, declarînd că „Reprezentarea mimetică nu este deci [illegible] — prin intenţie — [illegible] ca ornamentaţia; chiar dacă [illegible] ei trece în fantastic, în ceva ce nu ar fi văzut sau auzit [illegible], cele astfel [illegible] pretenţia de a fi realitate, de a fi o imagine a lumii"? Este clar că asemenea justificare nu poate fi acceptată, fiindcă în numele „[illegible]", deci pe temeiul viziunii subiective a artistului, al tezelor sale despre sine sau în baza programului estetic afişat de un curent sau altul ([illegible] în literatură sau [illegible] în pictură, de ex.) orice formă artistică va fi reductibilă la statutul mimesisului. Ce creator de artă nu crede despre opera sa că reprezintă realitatea? În succesiunea curentelor artistice se observă uşor că fiecare nou program estetic, fiecare nouă veleitate creatoare revendică pentru ea privilegiul viziunii autentice, „adevărate", a lucrurilor. Lukács, împingînd pînă la ultimele consecinţe credinţa sa în superioritatea mimesisului asupra oglindirii abstracte, ajunge să identifice abuziv reflectarea cu modalitatea mimetică în general şi, în speţă, cu realismul. În ce ne priveşte, deşi considerăm, odată cu marxismul, că, întrucît existenţa determină conştiinţa, orice proiecţie artistică reflectă finalmente realitatea, trebuie să recunoaştem că reflectarea artistică îşi are şi [illegible] imperative, decurgînd din ceea ce Lukács însuşi numeşte **aura evocativă** a artei. Aură evocativă irealizabilă în afara tălmăcirii subiective a obiectului şi fără de care arta şi-ar pierde funcţia estetică, s-ar rezuma la acţiunea de [illegible] a vieţii, devenind un dublet (mai sărac) [illegible] al ştiinţei. Aură evocativă, la obţinerea căreia, subliniem, concurează în [illegible] facultăţile subiectului transformator, imaginaţia şi vibraţia afectivă. Istoria artei confirmă prin toate modulaţiile ei, prin gama tuturor formelor care o străbat, că arta e un raport mobil între subiectiv şi obiectiv, o ecuaţie în care, decisiv pentru fizionomia specifică a unei opere, este tipul de relaţie corespunzător, şi determinabil prin „procentul" de obiectivitate sau subiectivitate pe care-l conţin şi care, la rîndul său, este în funcţie de contextul concret-istoric, de impresiile sociale date. Ţinînd seama de condiţia subiectivă a esteticului pe care Lukács însuşi o fundamentează magistral, putem spune că, indiferent de împrejurările social-istorice şi de propria sa evoluţie internă, realismul ca încarnare supremă a mimesis-ului satisface din oficiu imperativul umanist al artei sau, cu vorbele esteticianului nostru, postulatele „conştiinţei de sine" a omului? Dacă Tolstoi, autor de căpătîi şi model mereu actual pentru Lukács, confirmă tezele în discuţie, care Thomas Mann, singurul scriitor modern admirat ca „titan" concurent cu clasicii realismului, nu dezminte în parte vederile lukácisene? În calitate de autor al „Doctorului Faust" cel puţin, Thomas Mann nu trece dincolo de limitele realismului şi, prin el dincolo de graniţele mimesismului, cînd recurg la mijloacele artei simbolice, id est, ale reflectării de gen abstract? Spre a nu mai stărui asupra faptului că acelaşi Thomas Mann, înscriindu-se pe altă linie de dezvoltare a literaturii moderne, apelează şi la căile combinate ale filozofiei şi ştiinţei, în „Doctor Faust", dar şi mai înainte, în „Muntele vrăjit". Să admitem însă că, prin aceste particularităţi, Thomas Mann n-ar face decît să valideze plasticitatea realismului, a mimesis-ului care înglobînd procedee proprii tipului de reflectare opusă şi chiar sisteme de percepţie a realului din afara esteticului, cum crede Lukács. Sau, referindu-ne la alt caz, Proust, să concedem că şi căutătorul „timpului pierdut", în pofida subiectivismului său proclamat, a „înceţoşării" obiectivului, în opera sa, s-ar menţine în sfera mimesisului. Principala noastră întîmpinare ni se pare însă în continuare valabilă. De ce? Extinzînd în asemenea măsură aria realismului şi a principiului mimetic, ajungem să confundăm arta, literatura, majoră, satisfăcînd optim definiţia lukácsiană a esteticului (sinteză antromorfizantă a subiectivului cu obiectivul), dar de **oriunde** şi oricînd, cu mimesisul.

Mihail Petroveanu

NICOLAE PRELIPCEANU

Cenuşa

O, priveşte-mă cu alţi ochi
vine toamna peste noi
umblăm ca frunzele pe drumuri
Departe se vede cenuşa noastră
mergem spre ea încet
O, frumoasa ta cenuşă
care ţi se citeşte în ochi.

Cînd toamna

Un cîine [illegible]
la ore ciudate mă latră
cînd merge nu-l vezi
nici cînd stă
nici cînd dealuri departe
lumină trimit către noi
nici cînd toamna.

Pădure

Tristă pădure din semne de întrebare
lemn de esenţă dură şi amară
din care se vor face scînduri de sicriu
din care se vor face case vechi
cetăţi pentru un cal troian de mai tîrziu.

Dansînd

O, trupul meu ca un gînd
care nu s-a sfîrşit

Ninge şi ninge se comunică ştiri
despre zăpezile de pe Kilimandjaro

Vine o frunză tîrzie
pătînd faţa zăpezii
vine un gînd jumătate din mine [illegible]
vine ceva nesfîrşit, nesfîrşit
vine şi aerul plumbul cel greu.

F. Brunea-Fox, castelan al stilului

F. Brunea-Fox, Geo Bogza şi Eugen Jebeleanu la o masă prietenească

La 31 ianuarie 1973 Brunea-Fox împlineşte 75 de ani. Este adevărat şi este şi mai adevărat că e tot atît de tînăr, ca atunci cînd l-am cunoscut. Şi sînt cam două pătrare de veac, de [illegible], de fervori, de incandescenţe mereu [illegible]. E un tînăr incorigibil. Poate şi din îndeletnicirea pentru care era predestinat şi cu care s-a identificat. Cu pa[illegible], cu exuberanţă, printr-un liant astral. Un permanent tînăr al scrisului de fiecare zi. Un trăpaş al condeiului, un îndrăgostit cu floretă. Un rapsod al evenimentului, al prezentului continuu. Un flash al faptului de chintesenţă a adevărului, al zîmbetului amar sau de nectar al vieţii. Acesta a fost şi acesta a rămas F. Brunea-Fox. Un mare umanist, un ctitor al letopiseţului de pe drum. Al letopiseţului căruia i-a dat un alt sens, alte dimensiuni, alte reverberaţii. Cel veridic, cel adînc frumos. El a făcut reportajul din acvaforte şi acuarelă. Reportajul lui a fost şi rămîne un iconostas al omului plins de soartă, al omului de esenţe tari, autentice.

Am lucrat cu el în acelaşi birou de redacţie aproape cot la cot, la o distanţă de jumătate de metru şi-l urmăream cu cît fluid învia hîrtia bloc-notesului lui de dimensiuni mari, cu creionul galben şi gros ca un dulău. Eu ca ucenic, el un nabab al facondei. Îşi scria reportajul de a doua-zi. Sau reportajele mai ample, luate din tumultul vieţii. La multe din ele mă lua cu el. Ca prieten, nu ca un „maestru". Era un superb, nu un infatuat, care te învăţa. Învăţîndu-te totuşi superb. Nu era un pedagog rigid, ci subtil. Unul care iradia. Odată am făcut împreună reportajul oraşelor mici de pe malul Dunării. Cu Berman — acest Brunea al imaginei. Ştiau amîndoi să releve la tensiune supremă esenţele. Odată a descoperit un asiatic pripăşit la o cărămidărie pe lîngă Piatra-Neamţ. S-a dus să-l cunoască, să scrie despre el; despre acest naufragiat al condiţiei umane. Şi nu vreau să pomenesc aici despre subiectele lui ample: leproşii, traficul de carne vie din Malta, pescarii din Deltă... Se cunosc. Ceea ce vreau să însemn aici, acum cînd inventariem cu emoţie şi admiraţie strădania de artizan a acestui cavaler al cuvîntului — este ceea ce se spune mai puţin despre el. Cu Brunea am fost împreună şi în literatură. În literatura de avantgardă. Sînt mai puţin cunoscute cameele lui de ecuaţii de scris absurd, gen Jarry sau Urmuz dacă vreţi, dar personale, pe care le-a publicat în revista „75" H.P., pe care am scos-o cu Ilarie Voronca, Victor Brauner şi Claude Sernet; în 1924 în „Integral", scos de M. H. Maxy. Şi a rămas un adept al spiritului modern în scrisul contemporan. Cum este şi avantgardistul de necontestat al reportajului. Nu este aşa, tineri confraţi?

Cultura lui nu este una oarecare, ci de raftul de deasupra. Un amalgam suprem Lautreamont, ca să citez numai un singur nume, Jack London, Joseph Conrad, Chesterwood, cu care a adus în literatura noastră acea osmoză care a dat scrisului de gazetă salutul de mareşal. Brunea a fost şi este un castelan al stilului, un spadasin al verbului al metaforei; al faptului mare sau mărunt, la dimensiunile lui — ale lui Brunea.

Prietenia lui cu Fundoianu pe care nu l-aş putea omite niciodată şi nici el — sînt sigur. Cu Ross, cu care a pornit în fantastica sa călătorie de trubaduri ai faptului; cu Berman, acest alchimist al camerei obscure, cu Voronca, Geo Bogza, marele lui prieten; cu Lisette, admirabila lui tovarăşe de viaţă şi vestală.

Cu verva lui care mă cuprinde şi pe mine, cu statura lui de zuav, cu bunătatea lui — este o figură de epocă aş spune fără să greşesc.

Aşa e pămîntul ăsta din geneza căruia ne tragem: ne face surprize. Despre F. Brunea-Fox nu se pot scrie monografii. Sînt pe undeva sarbede, prolixe. Despre el se pot scrie numai poeme.

Poeme pentru continua lui tinereţe. Părul lui, puţin albit, să ştiţi: e o beteală.

Ştefan Roll

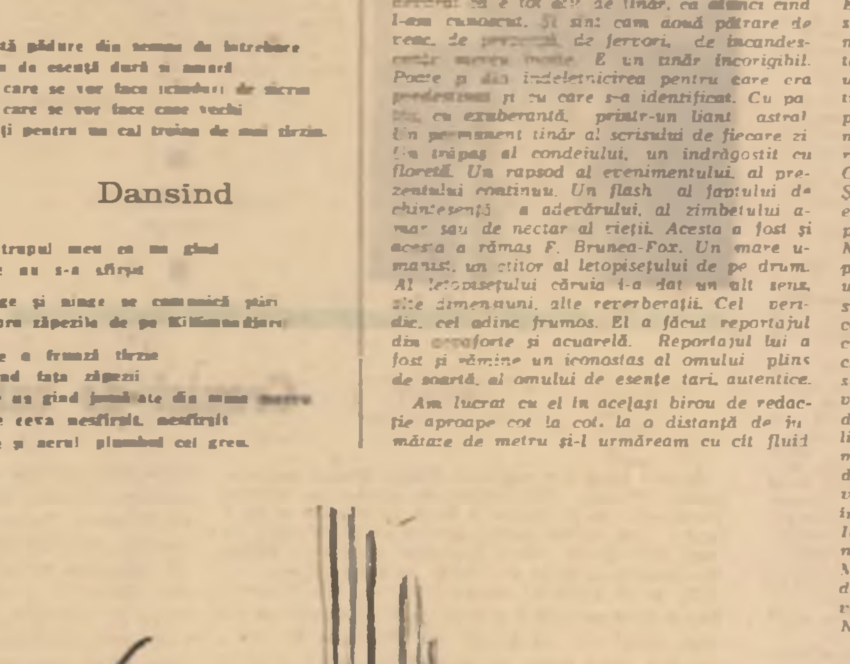

Desene de COSTEL E. DRAGAN

Tinereţea ideilor

(Urmare din pag. 1-a)

efectiv contra apostolilor ignoranţei şi violenţei. Noţiunea de **patrie**, în sensul că „patria e poporul" şi nu clasele exploatatoare, ca şi aceea de **naţiune**, în înţelesul egalităţii şi fraternităţii între popoare, propagarea ideii de evitare şi eliminare a învrăjbirii între naţiuni şi de desfiinţare a gradelor de comparaţie între ele „stabilite" de oficinele pseudoştiinţifice ale statului major nazist, constituiau o altă linie a frontului ideologic deschis de P.C.R., mai ales în preajma şi în timpul războiului nedrept căruia aveau să-i cadă victimă un procent îngrijorător de tineri români în haină militară.

Explicarea sistematică a momentului politic intern şi internaţional a fost, de asemenea, o parte a acestui program educativ.

Deci, lămurirea permanentă şi în profunzime a chestiunii naţionale, a războiului şi armatei, internaţionalismul şi situaţia claselor în lume, iată cîteva din temele de predilecţie ale educaţiei patriotice şi antimilitariste a tinerei generaţii de intelectuali a timpului aceluia. O bogată bibliografie, în toate limbile, clasică şi contemporană, era chemată în sprijinul acestei ample şi nobile acţiuni destinate să trezească în sufletul tineretului studios simţul democraţiei reale şi forţa de a se opune duşmanilor civilizaţiei şi ai ţării.

O altă amplă temă era desigur aceea a exploatării de toate felurile, a omului de către om şi a unei naţiuni de către alta, vast capitol în care se contopeau o mulţime de probleme istorice şi de actualitate, de la justiţia de clasă şi pînă la negocierile dintre noile imperii pentru împărţirea planetei în sfere de influenţă — adică sfere de jaf şi cotropire — pe seama ţărilor mici şi mijlocii şi a popoarelor din colonii.

Nu se poate spune că tineretul nostru nu era preocupat de idei revoluţionare; el a fost astfel dintotdeauna. Neliniştea tineretului din multe ţări readuce problema în actualitate, bineînţeles în alţi termeni, pentru că e în alte condiţii istorice.

Or, tocmai de această nobilă însuşire s-a folosit fascismul spre a-l atrage în plasa marilor lui sofisme şi a falselor lui valori. Dar mai exista şi primejdia de a-l părăsi pe intelectualul tînăr pradă propriilor lui îndoieli, de a-l lăsa să se descurce singur şi anarhic prin pînza de paianjen a tuturor tentaţiilor ideologice, singur şi pînă la urmă izolat de restul lumii. Izolarea şi evazionismul nu puteau fi combătute decît printr-o educaţie ştiinţifică şi filozofică confruntată cu exemple concrete din viaţa socială imediată. Crearea unei intelectualităţi legate de durerile neamului, de lupta şi năzuinţele de libertate şi prosperitate ale poporului, intra astfel, de asemenea, în această concepţie nouă despre rolul intelectualului în revoluţie, propagată de utecişti în rîndurile colegilor lor.

În această pregătire, generaţia renaşterii U.T.C.-ului sub conducerea lui Nicolae Ceauşescu, a pus accentul pe ştiinţele sociale, cu mai multă clarviziune decît înainte şi cu mai puţin dogmatism, participînd la toate acţiunile academice şi universitare destinate să le promoveze, inclusiv acelea patronate de cîţiva profesori şi oameni politici cunoscuţi, cu atît mai mult cu cît fascismul nega valabilitatea acestor ştiinţe de teama tentaţiei socialismului ştiinţific, a comunismului, tentaţie inevitabilă.

Alături de aceasta, în formarea personalităţii intelectualului de tip nou, un sens actual a fost imprimat şi pregătirii personalităţii sale psihosociale. Lozinca eticii revoluţionare a acestor viitori militanţi ai spiritului de partid era: trebuie să fim modeşti şi vigilenţi, să ne ferim de aroganţă şi nesăbuinţă. Dîrzenia neînduplecată şi rezistenţa faţă de ideologia violenţei şi de sălbatecii ei bătăuşi, era dublată de o matură stăpînire de sine, de simţul onoarei şi al echilibrului, de respectul faţă de fiinţa omenească, de stimă şi dragoste faţă de clasa muncitoare.

În acest climat spiritual multilateral toţi artiştii şi scriitorii tineri, crescuţi în jurul cercurilor şi cenaclurilor îndrumate de P.C.R. au înţeles că arta şi cultura nu se pot dezvolta decît în libertate şi că această libertate a lor este inseparabilă de libertatea poporului, de realitatea şi actualitatea ei.

Şi că, uneori, solicită supremul sacrificiu.

TEATRU

Anunţul la Mica publicitate

Nu ştiu pentru cine va fi scris Natalia Ginsburg *acest anunţ într-adevăr* de mică publicitate *(prezentat de teatrul Lucia Sturdza Bulandra în sala de la grădina Icoanei) — cam debil ca intensitate dramatică şi cu un psihologism de romanfoileton pentru uzul revistelor feminine — dar este de presupus că l-a scris cu intenţia de a furniza unei actriţe de vază pretextul literar convenabil pentru un recital actoricesc, dovadă monologul din primul tablou a cărui durată o egalează pe aceea a faimoasei (cîndva)* Voci omeneşti *de Jean Cocteau. Jucată la Paris acum cîţiva ani sub titlul* Tereza la Teatrul 347, *cu Suzanne Flon în rolul titular, piesa i-a adus interpretei un premiu de creaţie, dar n-a ţinut afişul decît un timp foarte scurt.*

E ceva desuet în Anunţul *Nataliei Ginsburg, ceva ce ne întoarce cu multe decenii în urmă, la drama burgheză de la începutul secolului, ba chiar şi mai în urmă, la* Îndrăgostita *lui Porto-Riche, şi, totodată, un fel de palpitantă mediocritate la nivelul faptului divers jurnalistic şi al cronicii judiciare.*

Eroii nu sînt nici prea atrăgători, nici prea interesanţi: o femeie în pragul maturităţii — Tereza — haotică şi inutilă, incapabilă de o muncă susţinută, fată bună altminteri, fără pretenţii şi fără ambiţii, vegetînd într-un fel de somnolenţă larvară în universul ei mărginit şi nebulos ce gravitează în jurul unei idei fixe, a unui sentiment unic, aşteptarea omului iubit pe care e de ajuns să-l vadă apărînd cînd, după îndelungate eclipse, catadicseşte în fine să se arate, pentru a-l bombarda cu vindicative imputări şi sarcasme; un bărbat — Lorenzo — nu tocmai tînăr, dar cu un farmec atît de irezistibil (direcţia de scenă a socotit că rolul îi vine ca o mănuşă lui Ion Besoiu) încît şi Tereza, şi Elena se îndrăgostesc fulgerător de el, băiat de bani gata, neconformist şi boem din snobism, diletant în toate, în modul său de viaţă ca şi în preocupări, deşi aflăm că ar fi scris un studiu despre atom (foarte apreciat de un prieten... compozitor), de fapt tot atît de puţin ancorat în realitate ca şi Tereza; în sfîrşit, a treia — o ordinară studentă — Elena — dotată cu toate calităţile din lume: harnică, studioasă, gospodină, docilă, îndatoritoare, dar fundamental egoistă.

Interesantă, în schimb, este egalitatea de spirit cu care autoarea priveşte odraslele propriei sale imaginaţii, detaşată şi în acelaşi timp indiscretă, dar de la distanţă, ca o vecină care contemplă de la fereastra ei viaţa locatarilor de peste drum. Elena, de exemplu contrazice toate ideile curente despre ceea ce se cheamă un personaj pozitiv; deşi aparent ireproşabilă moralmente, o fiinţă cu adevărat bună de pus pe rană, nu pregetă totuşi să-i răpească Terezei, care a primit-o cu toată încrederea şi solicitudinea, unica ei raţiune de a exista. Mai mult încă, se consideră obligată să-i mărturisească singură raptul, făgăduindu-i drept consolare să vină din cînd în cînd să-i ţină de urît. Gestul ultim al Terezei este astfel cumva motivat dar o dată cu el piesa se îneacă în senzaţional şi dispare ca şi cum i s-ar fi atîrnat (metaforic) o piatră de gît.

Regizoarea Sanda Manu a realizat un spectacol aerisit, agreabil, fără asperităţi, cu detalii just marcate. Gina Patrichi este o interpretă care-şi gîndeşte şi-şi compune cu grijă personajul; puţin crispată şi artificială în timpul monologului ale cărui virtualităţi nu le-a exploatat suficient, a avut momente foarte bune în tabloul doi şi a jucat excelent scena finală. Pentru Ion Besoiu rolul lui Lorenzo a fost ca o haină cînd prea largă, cînd prea strîmtă, rareori pe talie. Irina Petrescu este o bună actriţă de film; de ce pe scenă pare impersonală?

Construit arhitectonic, luminos şi simpatic, decorul lui Dan Jitianu a împărţit suprafaţa scenei echitabil şi ordonat, în contrast cu confuzia spirituală a eroilor. Apartamentul Terezei aducea însă mai curînd cu o locuinţă din preajma parcului Monceau din Paris decît cu o casă romană.

Ovidiu Constantinescu

Un spectacol de artă la Sibiu

Intîmplarea a făcut să vedem la Teatrul de Stat din Sibiu *Tragedia fecioarei* de Fr. Beaumont şi *J. Fletcher* autori elisabetani, pe cît de cunoscuţi pe atît de neştiuţi.

Contemporani cu Shakespeare ei au scris numeroase lucrări (împreună şi separat) dar din cele scrise în colaborare doar trei au fost omologate de istoriografi. Cine cunoaşte cît de cît condiţiile de exercitare în epocă a profesiei dramaturgice şi mai ales labilitatea ideii de proprietate literară, nu consideră deloc bizar că din vălmăşagul de peste două mii de piese cîte s-au scris într-un spaţiu de sute de ani este destul de anevoios să deosebeşti textele originare de adaptări şi de prelucrări nenumărate între ei. Ideea de profesie şi de tehnicitate premergea celei estetice, iar structura publicului în care coexista o masă amorfă şi o minoritate foarte cultivată impunea un apel constant la sensibilitatea şi la interesul ultimului spectator. Ceea ce însă la Shakespeare păstra o adîncime tragică, o interiorizare, o vigoare intenţională, o unitate de simpatie se pierde la autorii noştri într-un joc de suprafeţe, într-o acţiune exterioară care poate prezenta sporadice sclipiri dar nici-un fel de convergenţă pragmatică. Beaumont şi Fletcher participă totuşi la o evoluţie a dramei spre romanesc, evoluţie sensibilă de altfel şi în ultimele opere ale lui Shakespeare. Iar în această ipostază ei pot oferi oricînd pretext de strălucire unui regizor inspirat, aşa cum au oferit regizorului sibian. Să o spunem din bun început. Spectacolul pregătit de tînărul *Iulian Vişa* este, la ora actuală, unul din cele mai interesante din cîte se pot vedea pe scenele româneşti. *Tragedia fecioarei* nu a fost pentru regizor nici un pretext de teribilisme nici unul de virtuozităţi. El a utilizat intriga complicată şi bravurile de teatru, amestecul de ceremonial şi de ferocitate, desfăşurarea de viaţă independentă de acţiune şi gratuitatea exploziilor pasionale izbutind să ne sugereze senzaţia sufletului elisabetan. Totul părea sprinten în această precisă calculată ceasornicărie în care un minutar marca faptele şi oricînd caracterul lor iluzoriu. În mod surprinzător spectacolul lasă o impresie de clasicitate în ciuda apelului constant la cele mai moderne modalităţi de expresie actoricească. Muzica fascinantă, baletul stilizat, respectul strict al unor severe etichete de curte alternau cu fapte scenice în care fraza [illegible] afirma drepturile la arbitrar şi la cruzime. Nu toţi actorii erau la înălţimea nivelului care li se încredinţase — unii din cauza puţinătăţii talentului, alţii din dificultatea de a părăsi deprinderile interpretării tradiţionale. Fiecare însă a ţinut să servească textul şi concepţia regizorală cu o abnegaţie demnă de toată lauda. *Adriana Leonescu* i-a îmbrăcat în somptuoase costume albe cu aplicaţii de perle şi de metal argintiu, evocînd un cadru scenografic de o captivantă sugestie. Meritele ei în realizarea atmosferei au fost excepţionale.

Fie că se desfăşurau în costume de gală sau în tricouri vişinii, nobili de curte sau fiare dezlănţuite, interpreţii au ştiut să menajeze surpriza şi să păstreze în general aerea tensiune elisabetană prezentă în drama ca şi în comedia epocii.

Ceea ce caracterizează spectacolul lui Iulian Vişa este autenticitatea emoţiei creatoare, este unitatea de concepţie, este seriozitatea muncii depuse, greutatea ei sistematică. Oamenii de teatru ştiu mai uşor cu cîtă dificultate se obţin cele mai aeriene evoluţii, cele mai aparent fireşti intonaţii.

Traducerea lui Dan Duţescu şi-a făcut simţită calitatea la tot pasul, aşa încît cuvîntul îşi putea împlini în ansamblul de mişcare şi de sunet misiunea lui de lumină.

Din numărul celor paisprezece interpreţi toate ar trebui toţi citaţi şi felicitaţi, ne place să desprindem cîteva elemente care au izbutit să-şi afirme o înţelegere personală a partiturii. Aşa au fost de exemplu în distribuţia masculină Valeriu Paraschiv (Aminter), Avram Besoiu (Melantius), Ion Bulboacă (Regele), Petre Lupu (Calianax), Marius Nită (Diphilus), Const. Mâra (Stratul) dar în cea feminină Evadne a Manuelei Marinescu-Codrul, Aspasia Daniei Ballintineanu şi Dula Vioardei Popescu.

Dar o dată însă biruinţa cea mai mare este a lui Iulian Vişa.

Ne-ar place ca rîndurile noastre de neprecupeţit elogiu să certifice nu un triumf sporadic, o realizare fără a doua zi — ci apariţia unui regizor tenace care să-şi dea seama că pentru a se afirma şi pentru a-şi adînci menirea are nevoie de o continuitate de studiu şi de practică. [illegible]

N. Carandino

PRETEXTE

Publicul

El joacă întotdeauna, aria-i legea, cu echipa mai slabă, dar care joacă cinstit, corect, disputîndu-şi cu dîrzenie şansele. Nu i se întîmplă oare şi lui, oricărui microbist onest şi cumsecade, să ajungă în situaţia grea a unei formaţii mici şi pîlpîinde (în ciuda curajului exemplar) aruncată de sorţul sorţii în cîte o astfel de luptă patetic de inegală? Cine n-a văzut pe un teren de fotbal satisfacţia spectatorilor salutînd victoria unei echipe din divizia C împotriva arogantului lider din A, care şi-a dispreţuit adversarul, nu ce înţelege forţa unei lecţii de morală a publicului. [illegible]

★

[illegible]

Amfion

LENNEP (ROOSDAAL): Athanor

MUZICA

Lieduri de Mahler

Dacă nici într-o săptămînă mai săracă în manifestări concertistice spectaculoase (să-l omitem pe Serge Baudo, mare maestru în a trage orchestra ca figura sa — apocaliptic — amărîtă), nici la numele lui Dan Muşetescu, garanţie sigură şi poate singura, în această vreme, în interpretarea de lied, nici la un compozitor neglijat, controversat şi îndeajuns de misterios ca să ne stîrnească un anume snobism latent, existent în fiecare, ca Gustav Mahler, deci dacă intersecţia tuturor acestor atracţii, nu chiar cotidiene, nu a umplut mai mult decît pe sfert sala (mică) a Palatului, atunci înseamnă că între public şi genul liedului (şi poate că este ilustrativ faptul pentru o mai mare arie a manifestărilor camerale) s-a petrecut un dezacord, o dizgraţie cu motivaţie neapărat şi explicabilă probabil doar prin luarea în consideraţie a unor factori de amploare şi diversitate. Poate că melodiile acestea pentru voce şi pian ar trebui lăsate doar pentru plăcerea diletant — casnică deşi, cu regimul muzicii în şcolile de de cultură generală şi cu timpul care parcă se stimulează şi ne incorsetează fără încetare mişcările, tradiţia nordică a amatorismului practicant, în care digestia este mentabil uşurată de puţin Schubert, puţin Brahms, acest pitoresc obicei al romanelor lui Tolstoi şi Thomas Mann va fi înghiţit de activităţile diurne sau de comodele mass — media. Sau, mai degrabă, din contra, mutată întîlnirea muzicală într-un cadru de atmosferă, care să potenţeze componenta sincretică ce condiţionează, oricum, liedul la muzeu sau bibliotecă, într-o ambianţă suplă, nepretenţioasă, cu deschidere spre asociaţii poli-artistice. Sau poate că este un gen condamnat la dispariţie măcar pînă la o reprofilare adîncă, structurală.

Interpretarea într-o singură seară a întregului ciclu „Cornul fermecat al băiatului" de Mahler este o întreprindere concertistică ce cere multă pregătire, un efort exemplar, căci muzica acestui vienez „fin du siècle", cu melodiile sale maladive, cu armonia surprinzătoare — cînd extrem de simplă cînd traversată de capricii crude — necesită stil şi o capacitate de comunicare intensă. Momentul acesta în care romantismul, devenit epigonic, trece în alte „-isme" este imortalizat în creaţia lui Gustav Mahler, compozitorul ce şi-a prelungit cu unsprezece ani viaţa în acest secol, viaţă ce părea esenţial desprinsă din secolul trecut, anticipă nu numai expresionismul imediat. Oare hipersensibilitatea sa nu este aceea a unei conştiinţe care simte că „existenţa precede esenţa", că îl tîrăşte într-o aventură în care este tot timpul „cu sufletul la gură"? Dar de la liedurile lui Mahler la „L'être et le neant" a lui Sartre sînt cîteva zeci bune de ani.

Dacă existenţialismul său „avant la lettre" este o supoziţie, legătura cu pictura epocii, cu copiii înspăimîntaţi, bolnavi şi izgoniţi, din pînzele lui Soutine sau Rouault, cu senzaţia dezastrului şi prăbuşirii iminente din tablourile lui Munch, acestea nu pot fi contestate, şi-l fac pe Mahler corespondentul muzical al unei epoci foarte dense din istoria artei. Nici de legături peste secole nu scapă compozitorul nostru, căci liedul său „Predica către peşti a lui Antoniu de Padova" nu ne vine deloc greu să-l imaginăm cu transpunerea sonoră a unei pînze de Bosch. Totdeauna surprinzător şi firesc, antrenat cu exclusivitate în două genuri muzicale opuse — simfonia ciclopică şi miniatura vocală — Mahler păstrează în toate o simplitate baladescă (în acest ciclu, cu atît mai mult, versurile fiind populare, selectate de muzician din colecţia lui Arnim şi Brentano pentru capacitatea lor de a-i furniza un material policrom zguduitor şi candid în acelaşi timp) şi o esenţialitate care dictează interpretului să intuiască exact aria expresivă proprie, s-o susţină de-a-lungul întregului ciclu. Este ceea ce a reuşit de o manieră remarcabilă Dan Muşetescu.

Un recital de lieduri cu două — trei piese de un stil, două-trei de alt stil, trece uşor şi pentru public şi pentru cîntăreţ dar Mahler nu pune cap la cap nişte melodioare ci arhitecturează ascuns o construcţie ciclică pe care te lasă să o descoperi singur, mai presus de contrastul de caracter de la piesă la piesă Dan Muşetescu a susţinut această probă cu strălucire, accentuînd şi expresia momentului şi legătura personalizatoare a ciclului întreg.

Costin Cazaban

ARTE PLASTICE

Marcel Chirnoagă

În orice postură plastică s-ar găsi, abordînd unul sau altul din genurile preferate, Marcel Chirnoagă se vădeşte a fi acelaşi artist interesant, frămîntat, responsabil, dornic de comuniuni superioare. Expresia este, desigur şi la el o formă mediată a comunicării, un anume constructivism, un anume simţ aparte al rafinamentului, făcînd corp comun cu pagina, înzestrînd-o cu virtuţi iute sezisabile, precizează însă în personalitatea lui un efort mai concentrat pentru găsirea unor modalităţi plastice într-adevăr noi şi moderne. Şocul vizual, conţinut dar mai domol în grafică, violent pînă la monumentalitatea grotescă în sculptură, nu-şi diminuează decît arareori forţa. Demersul, vehement prin el însuşi, se suprapune şi devine autoritar numai în măsura în care subliniază o trecută sau posibilă violentare a condiţiei umane, univers propriu, specific meditaţiilor lui Marcel Chirnoagă. Aici ne întîlnim şi cu elementul valoric cel mai înalt al operei artistului. Vom reveni asupra acestui subiect. Să încercăm însă o apropiere treptată de el.

JACQUES DE BACKERE: Epopea subterana

Faţă de lucrările pe care i le ştiam mai demult, ajutat poate şi de incursiunea în lumea obiectelor sculpturale, Marcel Chirnoagă a evoluat tehnic în profunzime. Adept viguros al desenului, figural în marea majoritate a cazurilor, impresiona la el mai ales o anumită dispersiune a elementelor compoziţionale. Fragmentele, oricît de riguros concepute şi implîntate în întreg (sau poate tocmai de aceea), păreau să se rupă, să-şi capete o viaţă aparte, semnificative prin ele însele. Infimele spaţii goale, mărite cu lupa, din neutre tindeau să devină brusc evocatoare, participînd la naşterea elementului centralizator subliniindu-l cu detaşare. Aceasta, i-aş spune, memorie plastică intens centrifugală, atît de proprie artistului, temperamentului lui dezlănţuit numai după găsirea unui centru de echilibru şi greutate, astăzi îl caracterizează din plin. Sensul din lăuntrul metaforei prolixe se păstrează unic şi nedesminţit. Obsesiile încremenite, revenind adăugindu-se cu de la sine putere în lucrări, au ritmicităţi de prozodie barbistă. De altfel, asemeni lui Ion Barbu, Marcel Chirnoagă a început prin a fi matematician, lucru rar întîlnit printre pictori. Cuprinse în pagină, corp comun cu desenul şi culoarea, apar deasemenea cuvinte, fraze, chiar şi o poezie. Mi-am adus aminte, prin inversare, de desenele lui Eminescu pe marginea manuscriselor de poezie. Înfrumuseţarea hîrtiei, lipită pe scuturi de tablă, fascinant colorată, bătută la munchii cu vechi monede romane, alegoria cuvintelor în apropierea unui desen clasic, totul ne face în arta lui Marcel Chirnoagă să acceptăm, să ne deprindem mai uşor cu terifiantele lui imagini, apăraţi şi pe această cale de destrucţii intuite de artist drept evitabile.

Sîntem încă impresuraţi, asaltaţi mai ales la nivelul existenţei mondiale, de spectrele şi coşmarele războiului. Arta, angajare umană conştientă, se vrea lumina lustrală primenind totul din rădăcini. Resimţind violenţa, Marcel Chirnoagă o consemnă numai pe cea istoriceşte consumată, anticipările, premoniţiile fiind lăsate în stare de avertisment. Terapeutica prin răul ştiut nu este mai puţin drastică. În sfîrşit, opera de astăzi a lui Marcel Chirnoagă nu se rezumă la atît. Ea face apel deopotrivă la a decide prin tine însuţi în faţa tot mai complexelor probleme comportate de viaţă. În adîncul unei guri de tun sau fîntînă primordială, implîntată în trunchiul statuii, propria imagine, reflectată de o oglindă ascunsă, îşi aminteşte acel antic şi deopotrivă de contemporan: Cunoaşte-te pe tine însuţi! Miraculoasa oglindă, Marcel Chirnoagă, simţim acest lucru, ar vrea să ne arate cît mai frumoşi sufleteşte cu putinţă.

Grigore Hagiu

TELEVIZIUNE

Ce nu se vede în sport

[illegible] faţă de ceea ce vede este extraordinar. [illegible] a sprinta [illegible] despre muşchi [illegible] creier. Îmi amintesc pregătirea unei sărituri în lungime la Jocurile Olimpice de la München, filmată în prim-plan. Era absolut formidabilă. Exerciţiul de concentrare pe care îl făcea concurenta era ca o trecere în transă, ca o meditaţie filozofică. Cred că dacă în clipa aceea cineva ar fi întrebat-o cum o cheamă ea ar fi avut un şoc.

Revin la ceea ce am numit în întîlnirea de box dintre Joe Frazier şi George Foreman — „scena sugestiei" şi-mi vin în minte legile pregătirii sportive cerute de olimpiadele Greciei Antice şi ele erau un fel de plecări în pustiu. Şi chiar şi cantonamentele căluşarilor noştri (oricît aş forţa nota) aşa cum le-am citit într-o carte străveche de folclor, cereau două săptămîni de reculegere şi exerciţiu spiritual în absolută ungurătate — în scopul acesta căluşarii se refugiau, izolaţi, în mijlocul unei păduri — pentru ca dansul, în cele din urmă, să împlinească, din forţe curate şi pline, caracterul de competiţie.

Cu gîndul la ceea ce nu se vede faţă de ceea ce se vede într-o competiţie sportivă, îmi spun că televiziunea are toate şansele să-şi convingă contemporanii despre condiţia intelectuală a sportului.

Sânziana Pop

RUDOLF HAUS (Oberglodbach – R.F.G.): Orele 4

SPORT

Cronici de carnaval

Acum cîteva zile regizorul Andrei Blaier, mare amator de sport (fost jucător de baschet pe vremea nocturnelor de la Drept) a venit cu o carte şi mi-a spus: „Iată, aceste coperţi ascund un mare meci, un meci mai grozav decît partidele Ajax-ului. Fănuş Neagu scrie cu pană de lebedă, cu sînge de tigru încolţit şi cu sufletul microbistului tău din Giuleşti. Este o carte pe care o ştiu pe dinafară, pentru că nu mi-a scăpat nici un articol din „România literară", dar care citită acum, pe de-a-ntregul, mi-a adus în faţă spectacolul sportiv spre care tindem şi pe care-l căutăm noi, microbiştii, săptămînă de săptămînă. Ar trebui să scrii despre meciul acela minunat văzut şi inventat de Fănuş". Şi avea dreptate. „Cronicile carnaval" este o carte de poveşti, scrisă în fiecare zi de sărbătoare pe treptele din lemn vrăjit al stadioanelor. O carte de poveşti cu zmei şi feţi-frumoşi ce nu trăiesc decît o primăvară, două, trei, în zgomotul asurzitor al galeriei, care-i ridică-n slăvi la victorie şi-i lasă apoi să cadă, fără milă, pe pămînt, cînd cei victorioşi sînt alţii.

Acestui carnaval pestriţ ce-ncepe-n fiecare an în pragul toamnei, cu speranţe şi ameninţări şi se sfîrşeşte tîrziu, spre miezul verii, cu lacrimi, cu-mbrăţişări sau strigăte de bucurie, acestui carnaval hrănit cu „păuni coloraţi, cu papagali de la tropice, cu clopoţei de sticlă, i-a scris povestea Fănuş. Cronicile sale sînt întîmplări adevărate peste care a aruncat un praf de pulbere şi diamante. Ele sfîrşesc prin a fi mai frumoase decît însuşi jocul ce le-a generat. Un colaj din cronicile sale ar scoate la iveală, cred, cel mai spectaculos meci, neîntîlnit încă pe un teren de fotbal. El scrie despre fotbal aşa cum ar vrea el să se întîmple, şi atunci, pentru că iubeşte acest sport, pentru că uneori se visează în tricou şi jambiere colorate, face să cadă peste meci o ploaie de metafore. Orice poet le-ar invidia. Pentru că dacă-mi este îngăduit înainte de orice, de prozator, de dramaturg (unde sînt oare bizonii săi din „Echipa de zgomote"?) el este un mare poet. Şi ploaia aceasta de metafore vii, care ne saltă cu puţin deasupra pămîntului, ne duce, ne aruncă parcă spre fotbalul de poveste, cu jucători vrăjiţi, cu arbitri ce-aruncă priviri sticloase, cu spectatori încrezători. Noi, microbiştii, sîntem nişte bufoni. Mereu cricnim şi-l rănim pe rege şi mereu ne place să dansăm în sunetul tobelor bătute de Dumitrache sau Dembrovschi.

Şi pentru toate astea, Dumitrache, Dembrovschi, Dinu, sau mai ştiu eu ce împărat de-o zi, de-o toamnă sau de-o primăvară, îl iubesc pe măsură. Pentru că ei sînt în mijlocul carnavalului, ei şi încă mulţi alţii. „Spun carnaval, dar dumneavoastră, cinstite feţe bătute în cuie (niciodată de aur, niciodată de argint) în tribunele stadioanelor, ştiţi foarte bine, că cel puţin jumătate din campionatul care s-a încheiat n-a fost decît o seară de bîlci, colindată de femei cu barbă şi clovni pe picioroange, cu obraji tăvăliţi prin făină colorată... A fost un carnaval împotriva căruia, spre sfîrşit, ne crescuse în fiecare palmă cîte un pumnal. Dar acum, cînd s-a terminat, îmi vine să zic, nu ştiu cum, că a fost şi nu a fost, sufletul meu, contrar vorbelor care ies pe gură, l-a şi trimis în poveste". Adică în frumoasa sa carte de întîmplări minunate apărută recent şi care se numeşte „Cronici de carnaval".

Radu Dumitru

cronica traducerilor

O istorie vie a literaturii franceze de azi

A urmări o literatură în prezentul desfășurării sale și, mai ales, a încerca să situezi acest cel mai viu moment al său într-o perspectivă istorică e o operație pe cît de hazardată, pe atît de ispititoare pentru un istoric literar care, dovedind o bună cunoaștere a faptelor de cultură a trecutului, nu-și limitează rigid, doar la acestea, domeniul de cercetare. Hazardată pentru că, într-adevăr, un asemenea demers critic poate fi asemuit cu actul temerar de a fixa repere într-un teren instabil, permanent expus mișcărilor tectonice. Ispititor, deoarece, validată de timp, o asemenea apreciere globală și sistematică a literaturii prezentului poate consacra o carieră critică.

Publicată în mai multe ediții, pe parcursul cărora au fost operate unele revizuiri și adăugiri, îmbogățită deci ca informație, lucrarea lui Pierre de Boisdeffre, „O istorie vie a literaturii franceze de azi" — apărută într-o excelentă traducere românească realizată de Sanda Rîpeanu și Cireașa-Gabriela Grecescu, însoțită de o substanțială prefață semnată de Valeriu Rîpeanu — vine să încununeze o asemenea carieră și să demonstreze reușita, iar nu precaritatea unui atare demers. Este într-adevăr o istorie „vie" nu pentru simplul fapt că vizează un proces neîncheiat, în plină dezvoltare, ci pentru că reușește să sesizeze în ce constă tensiunea caracteristică acestui stadiu de creație spirituală din cultura franceză. Dacă se poate vorbi de un „calm" al valorilor, nu același lucru se poate spune și despre spațiul axiologic care le încorporează, cu atît mai puțin despre cel prezent, aflat în continuă expansiune și structurare. În tentativa sa de a-l cerceta pe acela al literaturii franceze de astăzi Pierre de Boisdeffre nu se mărginește doar la contemplarea atentă a formelor de relief, la precizarea altitudinii lor și a coordonatelor semnificative, ci caută să-i surprindă dinamica dezvoltării, forțele de impact care îl determină. Observația lui Pascal că „nu poți realiza un portret fidel decît punînd de acord toate contradicțiile și nu e de ajuns să înțelegi un șir de calități care se armonizează, fără a concilia contrariile" este valabilă și atunci cînd e vorba de cunoașterea unei literaturi, de revelarea sensurilor majore ale evoluției sale. Și acest fecund acord între termenii unei „antinomii", Boisdeffre îl vede realizabil în ceea ce constituie o trăsătură fundamentală a literaturii franceze de azi: existența a două mari curente numite Continuitate și Cezură, Tradiție și Revoluție, Retorică și Aliteratură. Fiecare din cele patru părți ale lucrării este astfel bipolar structurată, urmărind în roman, în poezie, în teatru și critică manifestarea acestor două curente și, implicit, raporturile care se stabilesc între ele și care nu sînt întotdeauna de adversitate, de reciprocă ignorare, ci de conciliere, o conciliere aptă însă a stimula o rodnică sinteză creatoare. Adept al tradiției (adică al Continuității) în ceea ce acesta conține mai viabil artisticește și mai reprezentativ ca suflu de viață, ca adevăr omenesc Boisdeffre nu face totuși din ea un fetiș, dovedind supleță și obiectivitate în opțiunile sale. Gustul său pentru valorile unui trecut mai mult sau mai puțin îndepărtat nu are nimic comun cu o atitudine circumspectă față de ceea ce este nou și profund. Conștient că „nici o restaurație nu poartă în sine germenul viitorului", că simpla reluare, la nivelul altei epoci, a unor vechi modalități și forme artistice e mai degrabă un semn de osificare și de incapacitate creatoare, Boisdeffre își va exprima deschis prețuirea pentru acele opere care „începute încă din zorii acestui veac strălucesc grație potrivirii dintre o inspirație înaltă și falnică și un limbaj nou: poezia lui Saint-John Perse, a lui Pierre Jean Jouve, a lui René Char, poezie exemplară". În schimb unor fenomene de dezordine și de frondă estetizantă, unor opere invadate de ființe infraumane, Boisdeffre le opune — în buna tradiție a spiritului cartezian — acea îndoială metodică, acel „bun simț" care distinge adevărul de fals, care iubește rigoarea, repudiind anarhia și extravaganța. Atît academismul steril cît și excesele formaliste alunecînd în gratuitate, cutezanțele verbale lipsite de un conținut adînc, sînt supuse, în paginile acestei cărți, tirului ireproșabil al unui ascuțit spirit de discernămînt care nu se lasă intimidat de reclama zgomotoaselor mode. „Să nu fi fugit de academism decît pentru a cădea în incoerență?" întreabă autorul. Și el știe de asemenea că adevărata cale în explicarea unui fenomen pornește de la cauză la efect. Comentînd bunăoară tehnica și telurile „noului roman" francez, autorul e mai întîi interesat de factorii care i-au determinat geneza sau care explică neîncrederea în formele clasice ale romanului, extinzînd apoi, în mod firesc, aria dezbaterii prin abordarea problemei destinului literaturii în veacul nostru, a publicului receptor. Această atitudine critică consecventă o vedem cu atît mai răspicat afirmată atunci cînd polemizează cu falșii profeți ai dezagregării și Apocalipsului, cu cei ce practică o literatură minată de nihilism sau erotism. O atitudine așadar profund responsabilă, cu generozitate deschisă față de valorile umaniste ale literaturi franceze.

Timpuriul îmbold de a căuta în cărți „o imagine a condiției omului" devine preocupare statornică la autorul acestei pasionante „Istorii", interesant de fiecare dată cînd analizează o operă să vadă și în ce măsură aceasta poartă „sigiliul epocii". Pentru a defini mai clar fizionomia fiecărui moment distinct din literatura franceză postbelică, autorul consideră inevitabil apelul la istorie: „O dată mai mult pentru a descrie acești ani (1950 s.n.) trebuie să ne referim la istorie". Parcurgînd o vastă literatură, i se impune adevărul că marii scriitori ai acestei epoci precum Exupery, Malraux, Camus, Desnos, Sartre ș.a. și operele fundamentale care o reprezintă au stat și stau întotdeauna, imperios, sub semnul istoricității. Acel „vag orgoliu" de a se simți „a doua zi după ultima răsturnare a istoriei" de care vorbea în 1946 („Ce este literatura?") Sartre atribuindu-l unora dintre scriitorii de dinainte de 1930 pe care evenimentele dramatice de mai tîrziu aveau să-i surprindă debusolați, devine după ultima hecatombă mondială o poztură anacronică, cînd nu, de-a dreptul, o impostură. Într-un veac în care lumea „s-a schimbat mai mult decît de-a lungul a două milenii" refuzul programatic al istoricității devine un nonsens și nu poate duce pe scriitor decît la impas. Creația nu este doar rezultatul unei alchimii interioare ci și un mod al sensibilității artistului de a reacționa la seismele epocii. Tocmai de aceea anumite forme de regres al angajării pe care autorul le deslușește și la unii dintre promotorii „noului roman" francez explică într-o bună măsură rarefierea substanței umane într-o asemenea literatură oricît de rafinată stilistic, dezintegrarea ei într-un „fascicol de experiențe ce nu mai au legătură între ele". Pulverizarea personajului — „singurul tovarăș adevărat pe care ni-l va fi oferit Literatura" — în unele romane îi apare autorului ca un simptom îngrijorător ce adîncește acel decalaj anormal dintre mitul literaturii și viață. Cuvintele lui Boisdeffre din postfața „Istoriei" sale sună, în acest sens, ca un veritabil semnal de alarmă față de proliferarea în literatură a unor dezolante universuri, populate cu făpturi larvare, de coșmar: „sub un cer de plumb, între pereți de ghips, pe un pămînt spălat de furtună, se tîrăște pe sol geamătul unei umanități condamnată — unicul său cînt"... Dar și ca o cuceritoare pledoarie pentru o literatură permeabilă la marile opțiuni morale ale omului, la adevăratele sensuri ale existenței sale, strîns legată de „această lume care are atîta nevoie să fie descrisă, înțeleasă, însușită, iubită".

Urmărind marile metamorfoze ale literaturii franceze contemporane, Boisdeffre schițează interesante profiluri spiritelor care au jalonat această epocă de cultură. Criticul nu face, în sens proustian, o netă separație între eul artistic și omul social, fiind, dimpotrivă, interesat de felul cum scriitorii au răspuns solicitărilor și evenimentelor timpului. În felul acesta „Istoria" sa se înfățișează nu numai ca un roman al ideilor ce exprimă palpitanta aventură a spiritualității franceze în decursul ultimelor decenii, dar și ca o galerie de portrete morale și intelectuale ale celor mai redutabili protagoniști, mulți dintre ei de vocație universală. Avînd o adevărată voluptate pentru formulele pregnant sintetizatoare — „un Murillo al drojdiei societății" (Jean Genet), „un solitar" (Pierre Jean Jouve), „Jean Cayrol sau pelerinul umilit", „Rene Char sau misterul domesticit" etc. — autorul rezumă sugestiv viața acestor stranii personaje, zăbovind asupra cotiturilor insolite ale destinului lor (Drieu la Rochelle, Robert Brasillach, Ferdinand Céline), uneori tragice (Camus, Nimier) sau asupra imensei și tot mai deznădăjduitei lor sete de viață, ca în cazul unui Montherland care la capătul existenței, după 20 de iubiri, se alege cu „sentimentul vidului și neputința de a iubi" sau al Louisei de Vilmorin care „din deșerturile Americii pînă în pusta ungară, a căutat fericirea fără s-o găsească". Nici un retuș care să minimalizeze sau să supradimensioneze, nici o aură artificială nu întîlnim în schițele acestor fugoase destine, ca de altfel nici în tratarea operelor.

Remarcînd atitudinea consecvent responsabilă a criticului față de destinul literaturii țării sale merită apreciată și francheța cuvîntului care o exprimă, aplicat la obiect, nedeformîndu-l prin dilatare metaforică, neînălțîndu-l pe socluri imaginare, fără să sune ceremonios nici atunci cînd valorile au devenit deja clasice. Implicînd obiectivitate, rigoare și discernămînt, această franchețe ajută la stabilirea și consolidarea unei ierarhii de valori, la realizarea a ceea ce constituie, de fapt, țelul esențial al lucrării. Avînd ca fundament o concepție critică pentru care — așa cum arată Valeriu Rîpeanu în prefața cărții — „arta nu-i nici joc gratuit, nici „cuvinte goale de sens", nici abdicarea de la principiilor morale, ci înseamnă demnitate, aspirație spre libertate, împlinire spirituală, lecție de energie și vitalitate", această ierarhie de valori pe care o propune Pierre de Boisdeffre în „Istoria"... sa oferă o imagine vie, coerentă și sistematică asupra literaturii franceze de azi"

Adrian Anghelescu

Tineri și vîrstnici

semnificații

Este o primă datorie a noastră să-i descoperim și să-i înțelegem pe poeții tineri. Ne îndeamnă la aceasta nevoia legitimă de-a asigura viitorul unei culturi. Ca atare, eu însumi am semnalat cu bucurie realizările lui Vasile Poenaru, descoperit și publicat de Petre Ghelmez, și am amintit cu tristețe de promisiunile Irinei Brîndușa Irimescu, dispărută atît de timpuriu dintre noi. Am postulat căutarea tinerelor talente pretutindeni. Această năzuință permanentă n-ar trebui, însă, să-i excludă din preocupările noastre pe cei vîrstnici. N-ar însemna numai să nedreptățim, în mod izolat, pe cutare sau pe cutare, ci să nedreptățim însăși cultura noastră de astăzi. Și nu ne referim la poeții vîrstnici consacrați, care și-au asigurat continuitatea și un binemeritat prestigiu, ci la cei care reclamă o redescoperire a lor.

În toate timpurile, orice mare cultură a însemnat un mozaic de vîrste, care se pot ciocni, dar nu se pot exclude una pe alta. Fiecare își aduce mesajul său înlăuntrul unei epoci date. Mi s-a părut, de aceea, salutar gestul de acum cîțiva ani al lui Ov. S. Crohmălniceanu care l-a repus în circulație și l-a fixat din nou în orbita atenției noastre pe un mare pot ca Emil Botta. Dar mai sînt și alții în aceeași categorie. Bunăoară, ar fi fost de-a dreptul păgubitor pentru cultura noastră să se scape din vedere și să se treacă sub tăcere unele comori, ca acelea incluse în volumul de versuri *Brâncuși* al lui Aurel Chirescu. O demonstrație, în acest sens, am dori, însă, să schițăm acum cu un alt poet, cu Sandu Tzigara-Samurcaș, referindu-ne la ultima sa culegere poetică, *Oglindiri*.

Cum să-l înțelegem pe Tzigara-Samurcaș? L-am defini printr-un contrast sau, cum se spune astăzi, printr-un decalaj. Este contrastul dintre un puternic și frămîntat conținut lăuntric, aproape violent de zguduitor, și modul diafan de-a se face cunoscut acest conținut, prin atingerea ușoară, învăluită, a ecourilor, a „răsunetelor" a „oglindirilor". Numai pe această undă subtilă se stabilește contactul comunicării, prin care se descarcă întreaga scînteie pasională. Poetul se cunoaște atît de temeinic pe sine, încît își creează, în sensul amintit, și o „artă poetică", așa cum putem descifra în poemele *Metafora* și *Cuvinte*. În prima întîlnim următoarea precizare: „Lasă oglinda stelei să se-nfioare unde / Nimeni n-a mai cătat-o, în ascunsele unde / Ale visării tale..." A doua poemă menționată ne aduce o confirmare a acestei poziții: în cuvintele poetului să se resfrîngă „...rozele stelare din tresărirea vieții". Poezia, așa cum ni se relevă în mai multe exemple este doar clipirea diafană, imaterială, a apei, ca răspuns la tristețea gravă a salciei ce se apleacă asupră-i

Acaparat de propriile-i pulsații lăuntrice, poetul rămîne străin de preocuparea unei originalități căutate. El nu vrea să uimească sau să descumpănească pe cititor, ca atîția alți poeți tributari *sans le savoir* unei anumite *maraviglia* baroce, ci urmărește numai să emoționeze. Dorința sa este doar acea simplă atingere, de care am amintit, dar care atingere să înfioare strunele lăutei sale: *„Singură o mînă înfioară strunele / Strunele ascunse, încă unele"*. Atît numai. Se comunică o vibrație, dar această vibrație, cu toată simplitatea ei, dezvăluie un întreg torent afectiv, care tremură clocotitor într-o colonadă de arpegii *(strunele... rănitele, nebunele)*.

Originalitatea sau, mai curînd, căutarea efectului „original" este o trăsătură a cerebralității. Sînt departe de a desconsidera dominanta elementului cerebral în poezie, cu filiația sa depărtată de la imagismul barocului. Și de aci se poate ivi marea poezie, așa cum dovedesc atîția poeți contemporani de la noi și din alte colțuri ale lumii. Ceea ce desconsider este numai pretenția de exclusivitate a unei atare orientări poetice, precum și disprețul pentru orice altceva. Or, există poeți deopotrivă de mari, sau poate și mai mari, din cealaltă categorie, din regnul sensibilității pure. Aceștia nu au căutat niciodată originalitatea. Nu a căutat-o nici autorul *Cărții lui Iov*, Leopardi. El scriu cu sînge, nu cu *concetti*. Un asemenea scris nu se șterge și nu se decolorează, ca semnele lăsate de cerneala simpatică. Sîngele nu mai are nevoie de justificarea originalității, prin simplul fapt că este sînge și că zvîcnirile sale, la adevăratul poet, se convertesc de la sine în cîntec.

Și totuși, originalitatea izbucnește, neurmărită dinadins, și din bătăile marei emoții. Este greu să găsim ceva mai adînc original decît următoarea terțină a lui Sandu Tzigara-Samurcaș: *„Pasăre-nfricată, căutătura mea / Lovea în zăbrele de raze, mereu lovea / Ca să zboare la steaua tăinuitei nădejdi"*. Ar mai fi de adăugat și alte imagini, de aceeași tensiune lirică. Destul să mai amintim încă una, aceea în care pleoapele poetului devin *„fragede aripi rănite de vedenii"*. Dacă însă, asemenea imagini s-ar mulțumi numai să ne izbească receptivitatea, poate că nu le-am aprecia atît de mult, le prețuim, însă, fiindcă noutatea lor nu este vidă — simplă noutate —, ci fiindcă o simțim încărcată pînă la refuz de fior emotiv.

Desigur că ar mai fi încă multe de spus despre această poezie. N-am invocat-o, însă, pentru sine, ci numai ca demonstrație la ideea inițială a acestei discuții, la îndemnul de a căuta în spațiile cît mai largi ale vremii noastre, de a descoperi și a redescoperi. De-a lungul întregii game a vîrstelor, să căutăm tot ceea ce avem, și să nu lăsăm nimic să se irosească în ignorare sau uitare.

Edgar Papu

HENRI CATARGI: Natură moartă

TEODOR PĂCĂ

Sonet

Cît de ciudat și nisipos se cerne
Averea mea pe care vreau s-o string,
Ca într-o sită vîntul dintr-un cring.
Cum fulgi de vis în zăpezite perne.

Zimbind frumos, nu vreau să-nving,
să-nfring;
Prea multă-n cale-mi liniște se-așterne;
Pe dibuite palma mea discerne
Delicatețea suplă, să n-o fring.

Nu mă grăbesc să bîrui mai departe
Cu nici o clipă dincolo de moarte,

Ori să-mi mulez de pe acum statuia
Spre fala mea și cinstea nimănuia.

Egal cu Mine, împăcat cu Tine,
Spre-același noapte luminăm.
E bine!

Acasă

Era fantastic cerul ca o perlă
Cu ape de sidef și uneori
Cu dulci coline ca atunci cînd mori
Și-n suflet, proastă, uguie o mierlă.

Era fantastic cerul ca acum,
Cînd amurgește peste-un vraf de țară,
Cînd mă uimește-adînc, întîia oară,
Ca un mirific început de drum.

Prea sînt copil al cerului fantast.
Prea peste tot mă simt la mine-acasă,
Prea am nevastă blîndă și frumoasă,
Să nu-i fiu credincios, să n-o adast.

GABRIEL-IOSIF CHIUZBAIAN

Din lumina ochilor tăi

Pe malurile rîului tău
Fiece om al acestui pămînt
E un Narcis îndrăgostit
De imaginea chipului său.
Oglindită asemenea soarelui
În lumina ochilor tăi.

Odată cu pruncii
Acestui pămînt,
Născuți din apele rîului tău,
În oameni au înflorit
Inimi de foc,
Împrumutînd veșnicia
Primăverilor tale
Din lumina ochilor tăi.

Și eu sînt un Narcis născut
Din apele rîului tău,
Sînge din sîngele tău,
Descîntat în mireasma pămîntului,
Mireasma ieșită cîndva mai demult
Din pîinea frîntă la creștetul meu.

Azi mă bucur
De bucuria fraților mei
Ce-și ascultă copiii, cîntînd,
Păsări de dragoste-n
Cumpăna zorilor,
Glasuri ieșite pe veci, fremătînd
Din lumina ochilor tăi.

E limpezimea glasului tău
În acest clinchet de voci,
Așteptînd împlinirea,
Asemenea rîului,
Asemenea soarelui
Din lumina ochilor tăi.

revista străină

● **GALERIILE CAMILLE RENAULT DIN PARIS**, găzduiesc o expoziție a lucrărilor pictorului norvegian Fossland, pictor abstract fără ostentație, vădind un egal interes pentru forma și culoare. Compozițiile sale sînt legate de o căutare plastică, într-un joc de planuri solide, îmbucate și sudate printr-un mortal negru. Astfel intercalate culorile apar mai aprinse.

● **LA GALERIILE TRETIAKOV DIN MOSCOVA** expoziția „Pictura peisagistică a peredvijnicilor" a prezentat lov de pînze ale celor mai mari pictori ruși din cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Vizitatorii au avut prilejul să admire capodoperele picturii peisagistice a peredvijnicilor, să urmărească direcțiile principale ale formării și dezvoltării ei, de la Savrasov și Șișkin la Levitan, Serov și Korovin.

● **TEATRELE SOVIETICE** se pregătesc pentru **Festivalul dramaturgiei românești**, care se organizează în Uniunea Sovietică. Pe scena Teatrului rus de dramă din Vilnius, capitala Lituaniei Sovietice, a fost montată una din cele mai bune piese ale lui Mihail Sebastian, „Steaua fără nume". Excelenta lucrare a dramaturgului român s-a jucat pînă acum pe scenele a încă 25 de teatre sovietice — la Leningrad și Moscova, în Armenia și Letonia precum și în Gruzia.

● **DE CÎTEVA LUNI**, încărcat cu 500 de volume frumos aranjate în rafturi, circulă prin periferiile orașului Koln cea mai modernă bibliotecă de împrumut. Cititorii și colaboratorii bibliotecii orășenești de împrumut sînt mîndri de autobuzul lor „cultural", dotat cu cele mai moderne instalații, — frigider, un boiler cu apă caldă, o bandă transportoare pentru cărți și telefon, așa încît funcționarii care lucrează la această bibliotecă volantă, de dimineață și pînă seara, au la îndemînă confortul unui birou.

● **PE LISTA UNESCO A ANIVERSARILOR MONDIALE** de răsunet internațional figurează trei aniversări istorice importante pentru Polonia și pentru cultura europeană. Pregătirile aniversării lui Copernic sînt foarte avansate atît în Polonia cît și în alte țări. Cea de a doua aniversare, a Comisiunii de Educație Națională, forul care restabilește legătura cu tradițiile gîndirii progresiste poloneze este închinată primului minister al Educației Naționale în Europa care a inițiat o nouă orientare în privința dezvoltării conștiinței sociale. Cea de a treia comemorare este închinată împlinirii unui centenar de la nașterea lui Tadeusz Boy-Zelenski, scriitor eminent, critic teatral, publicist și militant pe tărîmul social, care a tradus în limba poloneză cele mai de seamă opere ale literaturii franceze și care, asasinat de hitleriști, a devenit simbolul intelectualului progresist.

● **CU VOLUMUL THOMAS MANN: SCRIERI 1948—1955**, Editura Gallimard încheie publicarea culegerii de Scrisori ale lui Thomas Mann, după Corespondență (vol. I 1889—1936, apărut în 1966 și vol. II 1937—1942 și 1943—1947, apărut în 1969. Thomas Mann, reîntorcîndu-se în Europa după război, a fost primit sărbătoreste la Paris, la Londra, în Suedia, Elveția și Olanda. Cu ocazia celei de a 150-a aniversări a lui Schiller, el a ținut un discurs de neuitat. Marele scriitor se stabilește în Elveția unde și moare în 1955.

● **LA CASA CULTURII DIN MUNCHEN** a avut loc expoziția **Acuarele de la 1400 la 1950**, unde, cu concursul a cinci mari colecții publice (British Museum-Londra, Biblioteca Ambrosiana-Milano, Staatliche Graphische Sammlung-München, Luvru-Paris și Albertina-Viena) au fost expuse pentru prima oară acuarele de la Dürer la Dali; 400 de acuarele au evocat istoria genului în Europa (fără Extremul Orient) fiind inclusă și „preistoria acuarelei": miniaturi din evul mediu și tablouri xylostereocromice. Este foarte interesantă, din punct de vedere al istoriei artei, confruntarea acuarelei englezești de la sfîrșitul sec. XVIII-lea cu romantismul german. În această expoziție un spațiu considerabil a fost rezervat acuarelîștilor francezi Delacroix și Renoir.

● **CU OCAZIA CELEI DE-A 25-A ANIVERSĂRI** a întemeierii Pakistanului, a putut fi văzută o expoziție de artă contemporană pakistaneză la Bruxelles, Tripoli și Roma. Actualmente, în cea de-a patra etapă, expoziția se află la Bonn și înainte de a se îndrepta spre Spania, va fi prezentată și la Hamburg. Este vorba de cincizeci de lucrări a 33 de pictori de diferite tendințe: în timp ce unii sînt încă legați de tradiția miniaturistă, la alții se remarcă influența artei europene — de la expresionism la neorealism. Culorile și formele arată însă cum au folosit artiștii aceste influențe în maniera lor de lucru.

● **BALETUL „TRANDAFIRUL BOLNAV"** pe muzica lui Mahler, cu marea dansatoare sovietică Maia Plisețkaia, Woytek Lowsky și Rudy Brian și „Aprindeți stelele" creat în luna mai la Marsilia, reluat în vara aceasta la Avignon, sînt (împreună cu Pink Floyd Ballet) principalele elemente ale programului care este prezentat (de la 12 ianuarie pînă la 4 februarie) de către Baletul din Marsilia sub direcția lui Roland Petit.

● **SĂPTĂMÎNALUL NEUSWEEK** (8 ianuarie 1973) aduce la cunoștința cititorilor că Erich Segal, autorul celebrului best seller **Love Story** s terminat de curînd o proză intitulată **Fairy Tale** („Basm"), prelucrare modernă în stil de fabulă esopică după arhetipul istoioarei populare **Jack and the Beanstalk** („Jack și bobul de fasole"); povestea începe cu „a fost odată ca niciodată" și se termină, canonic, cu echivalentul englezesc al expresiei românești „Și-am încălecat pe-o șa" în finalul basmului, cărdrăvanul personaj principal devine proprietarul unei găini care nu-i decît cloșca cu ouă de aur!

● **CAZUL MILITANȚILOR PENTRU PACE PHILIP ȘI DANIEL BERRIGAN**, recent eliberați din detențiune, continuă să preocupe opinia publică din S.U.A. Același număr din **Newsweek** informează despre apariția a două cărți noi consacrate procesului intentat de autorități împotriva lor: **The F.B.I. and the Berrigans** de Jack Nelson și Ronald J. Ostrow și **The Harrisburg 7 and the New Catholic Left**, de William O'Rourke, recenzate pe larg în coloanele revistei. Menționăm că Daniel Berrigan este autorul unui incisiv volum de proze autobiografice și eseuri, intitulat **No Bars to Manhood** („Bărbăția nu cunoaște gratii"), scris în detențiune.

● **VLADIMIR NABOKOV**, care în ultimii ani n-a mai publicat decît traduceri în engleză după manuscrise mai vechi, revine în atenția opiniei publice cu un nou roman, primul după celebrul și monumentalul **Ada** de acum cîțiva ani. Este vorba, de astă dată, de o carte de o remarcabilă concizie (104 pagini) intitulată **Transparent Things** („Lucruri transparente"). După ziarul **Time**, noua proză a lui Nabokov este, în mare măsură autobiografică, personajul „Big R" fiind, de fapt, nimeni altul decît „Big N" — Marele Nabokov în persoană.

● **„TELEVISION SOCIETY OF AUSTRALIA"** a decernat tehnicienilor care lucrează la serviciile poștei din R.F.G. un premiu special pentru realizări deosebite în domeniul televiziunii. În documentul de predare al premiului intitulat „Television Society of Australia's Special 1972 Award", se spune, printre altele că „excepționala calitate a imaginilor transmise de la Olimpiada din München, precum și admirabila planificare și pregătire tehnică a transmisiilor de televiziune" au permis ca milioane de australieni să asiste la Jocurile Olimpice 1972, de parcă s-ar fi aflat pe stadion. Poșta federală germană este a doua purtătoare a premiului amintit.

● **„CÎNTEC NEÎNTRERPUT"** se intitulează un volum de poeme pentru copiii din Vietnam, apărut în colecția „Petite Sirene" (Editeurs Français Reunis). Acesta e și titul unui spectacol prezentat la Paris de Francesca Solleville în compania actorului Pierre Decazes. Textele alese sînt luate din acest volum precum și din „Antologia poeziei vietnamiene" apărută la aceeași editură. Cu ajutorul cîntecului, al muzicii, al recitării și mijloacelor audio-vizuale, cei doi artiști au încercat să scoată în evidență nașterea și viața unei poezii care se îndreaptă cu hotărîre spre viitor.

● **ZIARUL L'HUMANITE DIN 17 IANUARIE A.C.**, anunță că, după o aminare de cîteva luni, filmul lui S. M. Eisenstein, „Linia generală" rulează în cîteva săli din Paris. Intrat în lucru după filmul „Crucișătorul Potemkin" realizat în 1926, întrerupt pentru a permite genialului regizor să termine filmul „Octombrie" care trebuia să marcheze celebrarea celei de a zecea aniversări a Marei Revoluții, — „Linia generală", care a apărut pe ecrane, în 1929, poate fi socotită ca una dintre lucrările cele mai lămuritoare și mai complete asupra începuturilor colectivizării agricole în Uniunea Sovietică. După cincizeci de ani de la crearea U.R.S.S., această întoarcere la sursă prezintă condițiile materiale, psihologice și morale în care socialismul a triumfat și dă posibilitatea să fie măsurat imensul drum străbătut pînă azi.

● **ÎN FRANȚA** a fost imprimat al cincilea volum de discuri cuprinzînd muzică executată de quintetul de flautiști sud-americani „Los Calchakis", condus de Hector Miranda. Interpretarea pieselor de muzică populară, înregistrate în cursul unui recital la Paris, dovedesc uimitoarea virtuozitate a quintetului și mai ales rîvna și pasiunea de care este animat pentru a împărtăși ascultătorilor ritmurile evocatoare ale suferinței, luptei și speranței popoarelor din America de Sud.

● **TEATRUL, APOI CINEMATOGRAFUL** au contribuit în mare măsură la popularizarea romanului „La porteuse de pain" al cărui autor este Xavier de Montepin. Maurice Cloche a ecranizat de două ori acest roman: în 1949, cu artista italiană Vivi Gioi și în 1963 cu Susanne Flon, care a dat eroinei Jeanne Fortier o interpretare de mare stil, greu de egalat. De curînd, cineastul Marcel Camus (autorul filmelor **Orfeu negro, Os Bandeirantes, Le chant du Monde, Le mur de l'Atlantique**) a realizat pentru televiziune, o nouă versiune, în episoade, adaptată de René Wheeler.

s. p. v.

pavilionul de aur

de Yukio Misima

În anul care urmă, tata, purtînd în diagonală peste haina civilă, etola de preot, îi făcu o vizită unchiului meu. Intenționa să mă ia și să mă ducă pentru cîteva zile la Kyoto. Boala de piept de care suferea, făcuse progrese înspăimîntătoare și eram înfricoșat văzîndu-l atît de bolnav. Am încercat, iar unchiul și mătușa de asemenea, să-l scoatem din cap călătoria asta: el nici nu vroia să audă. Am înțeles mai tîrziu că ceea ce voia el era să mă prezinte, înainte de-a muri, preotului Pavilionului de Aur. Bineînțeles, să vizitez Pavilionul de Aur era visul meu de ani de zile, nu-mi spunea nimic faptul că eram obligat să plec în călătorie cu un tată în care, cu toate eforturile sale eroice, oricine putea recunoaște, fără mari eforturi, un om care era grav bolnav. Pe măsură ce se apropia timpul în care trebuia să mă aflu înaintea splendorii pe care ochii mei n-o cunoscuseră încă, simțeam cum în mine cresc ezitările. Oricum Templul de Aur era fără îndoială splendid. Mizam în fond nu atît pe frumusețea sa intrinsecă, ci pe propria mea putere de-a-mi imagina această frumusețe. În măsura în care un băiat de vîrsta mea era în stare să știe cîte ceva, cunoștințele mele în ce privea Pavilionul de Aur erau foarte bogate. Iată rîndurile pe care o carte de artă le consacra, în trecere, Pavilionului de Aur.

ASHIKAGA YOSHIMITSU (1358—1408) meșteri din familia Saionji conacul din Kitamaya, pe care îl transformă, pe baza unei concepții foarte înalte, într-o reședință de țară. Conține în primul rînd construcții pentru cultul budist. Sala Relicvarului, Odaia Focului Apărător, Sala pentru spovedanie, Pătratul Apei Adevărului și clădiri pentru treburi zilnice: Apartamentul seniorial, Sala de Re[illegible], un Do[illegible] al Oglinzii Cerești, Turnul [illegible] din Nord, Sala Izvorului, Chioșc al Zăp[illegible] Contemplate, printre altele... Sala Re[illegible] construită cu cea mai mare grijă. În d[illegible] mai tîrziu Pavilionul de Aur. E [illegible] de [illegible] în mod exact în care epoca a primit [illegible] nume, se pare că acest lucru s-a în[illegible] după cercările care au avut loc la Ojin (1467—1477) în timpul domniei lui Bummei (1469—1487) a fost foarte des folosit. Pavilionul de Aur este o construcție cu două etaje: domină camera pentru apă — denumită și oglinda de apă — cu o grădină pentru distracții. Se crede că a fost terminată în 1398, al [illegible] an al domniei lui Oei. Arhitectura parterului și primului etaj este de tipul popular denumit S[illegible], cu „volete rabatante". Etajul doi este alcătuit dintr-o cameră de cinci sau [illegible] metri pătrați, stilul Zen cel mai pur, avînd ușa [illegible] din panouri și cu ferestre de-o parte și de alta. Acoperișul este din lemn de chiparos. El e de tipul numit „Hokei" și ridicat pe un fenix de bronz aurit. Pavilionul de pescuit zis „Sô-[illegible]" care îndreaptă spre oglinda de apă [illegible] acoperișului său cu două șanțuri, [illegible] ansamblului. Curba ușoară a tavanului, depărtarea egală a capriorilor, [illegible] lemnului ,dau ansamblului eleganță și grandoare. Printr-o armonioasă distribuire a construcțiilor pentru cult, și a celor de tip rezidențial, sîntem în fața unei capodopere a arhitecturii. Relevînd la Yoshimitsu un gust care poate fi considerat floarea culturii de curte, el ne dă în același timp o idee în ce privește atmosfera acelei epoci. După moartea lui Yoshimitsu și în conformitate cu ultimele sale dorinți, conacul de la Kitamyama a fost transformat într-o mînăstire Zen cunoscută sub numele de Rokuonji. Apoi clădirile au fost lăsate în părăsire, cu excepția Pavilionului de Aur, care, din fericire ne-a rămas..."

Asemeni lunii pe cerul întunecat, Pavilionul de Aur fusese construit ca un simbol al vremurilor întunecate. Asemeni celui din visul meu, el trebuia să se ridice în mijlocul unei nopți întunecoase, o noapte care îl împresoara din toate părțile. Și în această noapte neagră scheletul splendidelor și sveltelor coloane se odihnea cu măreție, singuratic, abia luminat de lună... Oricare au fost întrebările pe care i le-au putut adresa, minunatul templu trebuia să ofere în continuare, în liniște, tuturor privirilor, delicata sa arhitectură și să reziste asalturilor tenebrelor înconjurătoare.

Iar eu mă gîndeam la fenixul de aur care de ani și ani, acolo în înălțimi, era expus intemperiilor. Pasăre misterioasă care niciodată nu va mai anunța apariția zilei, care nu va mai bate niciodată din aripi, obligată să uite ceea ce a fost altădată. Dar ar fi fals să crezi că ea nu-ți dădea impresia că zboară. Dacă celelalte păsări zboară într-adevăr în spațiu, ea splendida pasăre de aur, cu splendidele sale aripi întinse, zboară traversînd timpul. Timpul este cel pe care ea îl bate cu aripile și în care ea lasă o urmă. Pentru a-și lua zborul, ei îi ajunge să rămînă nemișcată cu o strălucire de ură în ochi, cu aripa ridicată, cu coada desfăcută, în penaj, să se oprească mîndră pe minunatele ei picioare de aur.

În vreme ce gîndurile mele construiau această imagine, pasărea de aur mi se părea asemeni unei nave uriașe străbătînd nesfîrșitul ocean al anilor. „Construcție cu pereți rari, bătută de vînturile care îi străbat sparturile"... scrie cartea, și aceasta îmi evoca un vaser, în vreme ce la baza complicatului edificiu, cu [illegible] etaje, camera pentru apă îmi dădea iluzia mării. Pavilionul de Aur ne sosea din depărtările unei mări imense, o călătorie căreia nu puteai să-i prevezi sfîrșitul. În timpul zilei stranie navă își arunca ancora cu un aer de nevinovăție, supunîndu-se privirilor curioase ale mulțimii; dar noaptea odată venită, aducînd în întunerecul din jur o nouă forță, el își umfla acoperișul asemeni pînzelor unui catarg și pleca în larg.

Pot să spun fără să exagerez, că cea dintîi problemă de care m-am lovit în viața mea a fost cea a Frumuseții. Tata nu era decît un simplu preot de țară cu un vocabular sărac. El mi-a spus numai că „niciun lucru din lume nu egalează frumusețea Pavilionului de Aur". Gîndul că frumusețea a putut exista undeva fără știrea mea, îmi provoca un sentiment de turbare și de iritare de neînfrînt; căci dacă ea exista efectiv în această lume, eu eram cel care, prin existența ei, mă găseam eliminat. Totuși niciodată Pavilionul de Aur n-a rămas pentru mine la starea de [illegible] concept. Paravanul munților mă împiedicase [illegible] să-l zăresc dar oricînd fantezia de-a merge să-l văd ar fi putut deveni realizabilă; el exista, era acolo. Frumusețea era așadar un lucru care putea fi atins cu mîna, putea fi văzut cu ochiul liber. Că-n sînul acestui univers cu multiple metamorfoze inalterabilul Pavilion de Aur trebuie să-și continue existența, [illegible] de acest lucru eram absolut sigur. Uneori mi-l închipuiam asemeni unui lucru marcat de meșteșugar, executat cu multă migală, pe care îl puteam lua în mîini; alteori lua forma unei catedrale imense, [illegible], care se pierdea în înălțimile cerului. Gîndul că frumusețea, mare sau mică, e întotdeauna [illegible] unui anumit raport [illegible] un adolescent ca mine. De asemenea, cînd vedeam micile flori violetice strălucind în roua dimineții, găseam că sînt tot atît de frumoase ca și Pavilionul de Aur. În același fel [illegible] un nor [illegible] de furtună, [illegible] din depărtare, foarte negru, cu un mic contur de aur. O asemenea [illegible] făcea să mă gîndesc din nou la Pavilionul de Aur. Da, ori de cîte ori eram pe cale să întîlnesc un chip frumos îl și calificam în mintea mea „frumos ca Pavilionul de Aur".

Călătoria fu plictisitoare. Pe linia Maizuru-A[illegible]-Kyoto, trenurile se opreau peste tot, până și în gările mai neînsemnate decît Maizuru sau [illegible]. Vagonul era murdar; de-a lungul [illegible] [illegible] praful de [illegible] [illegible] [illegible] pe tata să tușească tot timpul călătoriei.

[illegible] în legătură cu Marina de război. Clasa a treia era plină de caporali de marină, marinari, [illegible] de la aviație, sau de familii care se [illegible] acasă, după ce-și conduseseră pe [illegible] la armată. Prin ușa [illegible] vedeam un cer de primăvară acoperit și sumbru. [illegible] pe [illegible] pe care tata o purta de-a curmezișul peste haina civilă; alteori pe [illegible] [illegible] [illegible] în uniformă [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] și [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] din fața mea? Pentru moment mă găseam între două lumi. Așa tînăr cum eram [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], că lumea morții — în care tata era muribund —

Prezentare și traducere de

SORIN TITEL

și lumea vie — căreia îi aparțineam [illegible] oameni se uniseră datorită războiului. Eu [illegible] chemat probabil să fiu [illegible] acestei [illegible]. Și cînd voi fi mort, va fi abia evident că rezultatul ar fi fost același, indiferent de drumul pe care l-aș fi ales. Tinerețea mea avea culoarea murdară a micii dimineți. Universul cu umbrele sale opace mă îngrozea și nu aveam nici cea mai mică idee de ceea ce ar putea fi o existență în care totul ar fi clar ca la lumina zilei. În timp ce supravegheam accesele de tusă ale tatei, zării deodată pe fereastră rîul Hozu. Era de un albastru dens, aproape insuportabil, ca sulfatul de cupru folosit în experiențele chimice. De cîte ori ieșeam dintr-un tunel el apărea, uneori foarte departe de calea ferată, ca apoi să se apropie deodată pînă la două degete de tren. Și în înghesuiala de stînci netede, el își răsucea asemeni unui olar care își învîrte roata, apele lui întunecate, de un albastru închis.

Tata se simți jenat deschizînd în fața [illegible] din compartiment o [illegible] de conserve conținînd boabe de orez alb:

„Nu-i vindem la negru, e o mică atenție din partea enoriașilor mei, nu-i știu e rușine să a... așa ceva" făcu el.

Vorbise în așa fel încît să fie auzit de toți, apoi se așeză și începu să mănînce. Mînca însă cu mare greutate chiar boabele astea care erau destul de mărunte. Nu aveam de fel impresia că trenul acesta vechi, negru în întregime de funingine, merge către oraș: mi se părea că se duce în direcția unei singure stații: Moartea. Cu această idee în cap, fumul care la fiecare tunel umplea compartimentul, avea pentru mine mirosul cenușii de la crematoriu. Totuși cînd mă aflai înaintea marii porți exterioare de la Roukuonji, inima mea, ca deodinei, bătu puternic: mă duceam să văd cel mai frumos lucru de pe pămînt.

Apunea soarele, colinele se acopereau cu brumă.

Cîțiva trecători intrară pe poartă odată cu noi. La stînga în jurul clopotului celui mare cîțiva pruni erau încă în floare. În pragul clădirii principale, umbrită de un imens ulm, tata ceru să fie primit. Preotul mai avea o vizită așa că ne ruga [illegible] mai așteptăm o jumătate de oră.

— În timp ce așteptăm, putem da o raită prin Pavilionul de Aur, spuse tata. Dorea cu siguranță să arate [illegible] [illegible] de cunoscut era aici și că putea să intre fără să plătească, dar [illegible] cam de zece ani de cînd nu mai frecventase Pavilionul, atît cei de la intrare cît și cei care vindeau [illegible] se schimbaseră.

— Data viitoare [illegible] din nou alții, spuse tata [illegible]; am avut impresia că acest [illegible] fusese rostit cu o totală lipsă de [illegible]. Cu toate acestea printr-o mișcare [illegible] [illegible] în astfel de cazuri, cînd [illegible] [illegible] fel sau altul, aveam într-ade-văr ceva dintr-un adolescent, o porni bucuros, aproape alergînd, luînd-o înaintea tatei. Și iată că Pavilionul de Aur, pe care atîta vreme îl visasem, mi arătă deodată privirilor mele. Eram acum acolo, în picioare, aproape de „oglinda de apă". În vreme ce cealaltă fațadă a lui era deja bătută de lumina asfințitului. Pavilionul de pescuit, din stînga, era pe jumătate ascuns. În oglinda lacului, pe care pluteau rătăcite frunzele algelor și ale plantelor de apă se reflecta imaginea perfectă a Pavilionului de Aur și era mai multă frumusețe în imaginea reflectată. Soarele în asfințit își plimba de-a lungul zidurilor razele sale reflectate de lac. În comparație cu lumina înconjurătoare, aceste raze erau foarte puternice — foarte strălucitoare, și la fel cu un tabloul care exagerează efectele de perspectivă. Pavilionul de Aur se ridica în toată măreția lui arcuindu-se liber, în adîncuri.

— Ei! E frumos, nu-i așa? La parter este Hosui, careul Apei Adevărului, la primul etaj e Choondo, la al doilea Kukyocho. Și tata puse pe umărul meu mîna lui descărnată.

Iar eu contemplam schimbînd unghiurile, înclinînd capul; dar în mine nu se năștea nici-o emoție: ceea ce vedeam nu era decît o construcție cenușie, lipsită de orice importanță, veche, cu două etaje, iar fenixul nu mi se părea nici el altceva decît un corb pus în vîrful acoperișului. Departe de a-i descoperi frumusețea, aveam chiar impresia de discordanță și de dezechilibru. „Poate fi frumusețea ceva atît de urît?" m-am întrebat atunci.

Dacă aș fi fost un băiat modest și studios, înainte de a mă fi lăsat atît de repede deziluzionat, ar fi trebuit să încep să deplîng imperfecțiunea propriei mele priviri. Dar durerea de a fi fost atît de crud înșelat în așteptarea mea, de un lucru în care crezusem atît, îmi goli inima de orice alt gînd.

Am mers atît de departe încît am presupus că Pavilionul de Aur își ascundea adevărata sa față, arătîndu-ne, în schimb, o frumusețe de împrumut. Nu era doar imposibil ca, pentru a se păstra, Frumusețea să se joace cu privirea oamenilor. Trebuia deci să mă apropii de Pavilionul de Aur, spre a șterge obstacolele ce produceau asupra văzului o atît de penibilă impresie, să cercetez minuțios fiecare detaliu, să ating cu privirea esența însăși a frumosului. Nimic mai firesc decît o asemenea atitudine din partea mea de vreme ce nu acceptam decît o frumusețe perceptibilă văzului. Îmi urmai tatăl care, cu un profund respect, urcă spre galeria exterioară, Hosui-in. Am privit atunci, sub un clopot de sticlă, o machetă a Pavilionului de Aur, splendid executată. Această machetă îmi plăcu; ea era mult mai aproape de Pavilionul de Aur al visurilor mele. Și după aceea, acest pavilion în miniatură, atît de perfect alcătuit, din interiorul celui mare, sugera jocul infinit al corespondențelor între microcosmosul și macrocosmosul în care el există. Pentru prima oară am putut din nou să visez. Să visez la un Pavilion de Aur mult mai mic, mult mai mic decît această miniatură și care în micimea sa să atingă perfecțiunea; la fel să visez la un pavilion de aur infinit mai mare, decît cel adevărat, atît de mare încît să poată cuprinde lumea întreagă.

Pavilionul de aur (construit în 1392)

Dar nu puteam rămîne încremenit la nesfîrșit în fața machetei. Tata mă îndreptă spre statuia în lemn a lui Yoshimitsu, renumită în întreaga țară. Era cunoscută sub denumirea de Rokuoninden Michiyoshi. Ea de asemenea îmi făcu impresia unui idol bizar, foarte negru, fără să fiu în stare să-i descopăr vre-o frumusețe. Urcarăm după aceea la Chôondo, apoi și mai sus la Kukyocho, dar nici la primul, nici la al doilea etaj, îngerii muzicanți de pe tavan dăruiți prințului Kano Masanobu, și urmele jalnice ale crengilor de aur aplicate peste tot, nu treziră în mine nici-o emoție. Sprijinit de balustrada șubredă îmi aruncai în oglinda lacului privirea nepăsătoare. Apusul îi lumina suprafața, părînd o oglindă de aramă ruginită de timp în care se prelungea umbra Pavilionului de Aur. Pe sub plantele și algele de apă, în adîncurile profunde, se reflecta cerul de seară, cu totul altul decît cel care se boltea deasupra capetelor noastre: era un cer deosebit de curat, inundat de o lumină senină și care de acolo, din străfundurile abisului, aspira întreaga lumină care ne înconjura; iar Pavilionul de Aur era asemeni unei gigantice corăbii de aur, veche și neagră, înghițită de acest hău.

Prietenia care îl lega pe tata de preotul Tayama Dosen data din timpul studiilor lor comune într-un templu Zen; ei petrecuseră acolo trei ani împărțind aceeași existență. Intrați amîndoi la seminarul specializat al templului Sokoku — fondat de asemenea sub domnia lui Yoshimitsu — îndepliniseră formalitățile străvechi ale sectei înainte de a fi numiți preoți. Asta nu era însă totul, căci am aflat mai tîrziu chiar din gura părintelui Dosen (îmi povesti lucrurile astea într-o zi în care l-am găsit bine dispus), că li se întîmpla să sară împreună zidul după orele de culcare spre a merge la femei și să se distreze.

După ce-am aruncat o privire rapidă asupra Templului de Aur ne-am reîntors în clădirea principală. Traversarăm o galerie lungă și nesfîrșită. Furăm introduși în cabinetul preotului: era una din sălile marii biblioteci, de unde se putea vedea grădina cu pinul în formă de corabie. Mă așezai, țeapăn și grav în uniforma mea de elev de colegiu, în timp ce tata, odată intrat, căuta să pară cît mai detașat cu putință.

Cu toate că au urmat la aceeași școală, între preot și tata era o diferență fizică atît de complexă, încît ar fi putut părea de necrezut, în vreme ce tata, uscat de boală, arăta rău cu obrazul său scofîlcit, preotul Dosen avea aparența desăvîrșită a unei prăjituri roz. Pe biroul preotului maldăre de colete poștale, de imprimate, cărți, scrisori venite din toate părțile și încă nedeschise, toate acestea voind parcă să atesteze marea prosperitate a templului. Cu degetele sale uscate el apucă o foarfecă și deschise, cu o mare dexteritate, un pachet de prăjituri trimis de la Tokyo.

— Prăjituri cum nu s-au mai văzut... Comercianții nu au parte de ele; după cîte se spune ar fi rezervate armatei și administrației...

Băurăm din cel mai delicat ceai japonez și mîncarăm tot felul de prăjituri europene cum nu mai mîncasem nicio dată pînă atunci. Mă bucuram mult în vreme ce adunam fărămiturile care se răspîndeau în toate părțile pe pantalonii mei din serj negru foarte strălucitor. Preotul și starețul își dădură la iveală resentimentele lor față de armată și față de administrație care simpatizau cu templele șintoiste și care erau ostile templelor budiste; asta e prea puțin spus; „maltratau", ar trebui spus; discutau despre felul în care ar trebui administrate în viitor templele.

Preotul era rubicond; bineînțeles el avea și riduri, dar era ca și cum fiecare rid ar fi fost spălat foarte bine cu apă multă. Fața rotundă nu avea ca lungime decît nasul pe care l-ai fi putut lua foarte bine drept o picătura de rășina topită și solidificată. Cu asemenea față, craniul său ras trăda totuși severitate. Întreaga sa energie părea să fie concentrată acolo. Era în el ceva extraordinar de animalic. Conversația celor doi oameni se îndreptă spre amintirile comune din anii de seminar. Contemplam pinul din grădină în formă de navă. Crengile joase aveau curbura unei nave, iar celelalte urcau dintr-o singură mișcare pentru a forma prora. Un grup de vizitatori urma să sosească înaintea orei de închidere; descoperii o agitație venind din direcția Pavilionului de Aur, de cealaltă parte a incintei. Însă nimic nu-mi deranja urechea, nici zgomotul pașilor, nici zumzetul vorbelor înghițit de cerul serii de primăvară, era o rumoare amorțită, fără nimic supărător în ea. Apoi cum zgomotul pașilor se îndepărtă asemeni mării în reflux, am avut impresia trecerii pe alte meleaguri decît cele pămîntene a unei neînfrînte corăbii omenești. Ridicai privirea către creasta acoperișului unde fenixul primea ultimile străluciri ale apusului și nu-mi mai deslipii privirea de pe el. „Cît despre copilul ăsta, nu-i așa..." auzii eu deodată vocea tatei și m-am întors spre el. În camera cuprinsă de întuneric, el punea viitorul meu în mîinile starețului Dosen. „Nu cred să fie prea multă vreme. Promite-mi să faci ceva pentru el din acest moment..." Starețul disprețuind banalele cuvinte de îmbărbătare care nu au ce căuta în gura unui preot, spuse: „Bine, mă voi ocupa de el". Apoi spre marea mea stupefacție, începură să povestească voioși tot felul de anecdote legate de moartea unor preoți celebri. Unul ar fi spus: „Dar n-am de gînd să mor". Altul, la fel ca Goethe, „Mai multă lumină", un altul pînă în clipa morții tot a socotit banii templului. Luarăm masa de seară pe care budiștii o numesc tratament, iar pentru noapte ni se oferi ospitalitate. După cină am insistat către tata să ne reîntoarcem la Pavilionul de Aur căci se ridicase luna. Tata surescitat de toată vorbăria, după atîția ani, cu starețul, era mort de oboseală, dar pentru că era vorba de Pavilionul de Aur mă urmă abia răsuflînd, sprijinindu-se de umărul meu. Luna se ridicase din spatele muntelui Fudo, scăldînd în razele sale silueta Pavilionului de Aur. Silueta sa neagră se odihnea împrăștiind complicata sa umbră. Pe ferestrele de la etajul doi aluneca imaginea molatecă a lunii. Kuchiocho părea să fie reședința dulcii sale lumini. Din insula Ashiwara venea strigătul păsărilor de noapte care își luau zborul. Am simțit apăsîndu-mi umărul, mîna descărnată a tatălui meu; întorcînd capul am văzut cum clarul de lună o schimbase într-o mînă albă de schelet...

Întorcîndu-mă la Yasuoka, am simțit zi după zi, reînviată în inima mea frumusețea acestui Pavilion de Aur care totuși mă decepționase atît.

(fragment de roman)

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef:
VIRGIL TEODORESCU
Redactori șefi adjuncți:
CEZAR BALTAG, S. DAMIAN,
GEORGETA HORODINCĂ
Secretar general de redacție:
TEODOR BALȘ

L

REDACȚIA: București Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon: 11 51 54; 12 16 10
ADMINISTRAȚIA: Șoseaua Kiseleff 10 tel. 18 33 99
ABONAMENTELE:
3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Prezentarea grafică: Mircea Popescu
Paginator: Nicolae Ion